

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo

**BREZPOSELNOST MLADIH V CELJSKI
REGIJI V LUČI GOSPODARSKE KRIZE**

Irena Rezar

Ljubljana, februar 2012

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

DIPLOMSKO DELO

**BREZPOSELNOST MLADIH V CELJSKI REGIJI
V LUČI GOSPODARSKE KRIZE**

Kandidatka: Irena Rezar
Vpisna številka: 04030616
Študijski program: visokošolski strokovni študijski program Javna uprava
Mentor: redni prof. dr. Janez Malačič

Ljubljana, februar 2012

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Podpisana Irena Rezar, študentka Fakultete za upravo, visokošolskega programa Javna uprava, z vpisno številko 04030616, sem avtorica diplomskega dela z naslovom Brezposelnost mladih v celjski regiji v luči gospodarske krize.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela,
- sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem poskrbela, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo in sem to tudi jasno zapisala v predloženem delu,
- se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljjanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesečnega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorstvu in sorodnih pravicah, Ur. list RS, št. 21/95), kršitev pa se sankcionira tudi z ukrepi po pravilih Univerze v Ljubljani in Fakultete za upravo,
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za upravo,
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko diplomskega dela ter soglašam z objavo dela v zbirki »Dela FU«.

Diplomsko delo je lektorirala: doc. dr. Vida Rezar

Ljubljana, 24. februar 2012

Podpis avtorice: Irena Rezar

POVZETEK

Brezposelnost mladih je velik družbeni problem. V Sloveniji in v celjski regiji v času gospodarske krize brezposelnost iz leta v leto narašča, saj zaradi recesije propadajo mnoga podjetja. Mladi dandanes več časa namenijo izobraževanju oz. pridobivanju primerne izobrazbe kot nekoč in zato precej pozno vstopajo na trg dela. Primanjkuje jim samozavesti, ker nimajo ustreznih delovnih izkušenj. Delo, ki ga opravljajo kot študentje preko študentskega servisa, jim prinaša zgolj zaslužek, ne pa tudi delovnih izkušenj, ki bi jim koristile pri iskanju redne zaposlitve. Delodajalci večinoma gledajo na delovno dobo, ne pa na delovne izkušnje, ki si jih mladi v času študija lahko pridobijo le z delom preko študentskih servisov.

V diplomski nalogi smo iz statističnih podatkov Zavoda RS za zaposlovanje (ZRSZ) in iz raziskovalne anonimne ankete za celjsko regijo ugotovili, da mladi pri iskanju prve zaposlitve nimajo veliko izbire, da bi se redno zaposlili v svoji stroki, predvsem zato, ker delodajalci v današnjem času ne upoštevajo študentskega dela kot primerne delovne izkušnje. Ugotovili smo tudi, da imajo mlade ženske manj možnosti za redno zaposlitev kot mladi moški, ker si želi večina mladih žensk po študiju oz. do tridesetega leta ustvariti družino, vsak otrok pa za delodajalca pomeni večjo verjetnost za bolniško odsotnost. Brezposelnost bi se zmanjšala, če bi bili mladi bolj osredotočeni na določene poklice in bi se na ta način usmerili v perspektivnejše in bolj iskane poklice. Večina brezposelnih mladih, ki smo jih anketirali, je napisala, da so prijavljeni na Zavodu RS za zaposlovanje kot brezposelne osebe, a niso najbolj zadovoljni z zaposlenimi na Zavodu in z njihovim delom. Menimo, da bi Zavod lahko naredil več za brezposelne mlade, če bi finančna sredstva, ki jih dobi od evropskega sklada, namenil njihovi redni zaposlitvi, ne pa, da ta denar uporabi tako, da brezposelne vključi v različne programe ukrepov aktivne politike zaposlovanja.

KLJUČNE BESEDE: gospodarska kriza, brezposelnost mladih, celjska regija, trg dela, aktivna politika zaposlovanja.

SUMMARY

YOUTH UNEMPLOYMENT IN THE CELJE REGION IN LIGHT OF THE ECONOMIC CRISIS

Unemployment among young people is a big problem in today's society. Since the beginning of economic crisis in 2008 unemployment in Slovenia is increasingly rising. This is mainly due to the current recession and the collapse of some companies. Young people today spend considerable time learning and acquiring proper education. The result is they rather late enter the labour market. Young people lack confidence, because they have no work experience. The work they performed as students to most of them brought only benefit rather than experiences; they would need at finding permanent employment. Employers are now mostly just watching for seniority, not work experience that young people during education can obtain.

In diploma we did an anonymous survey, and found that young people do not have many choices for their careers in order to be permanently employed. This is mainly because employers today do not take into account student work as appropriate work experience. We also found that women have fewer opportunities for permanent employment than men, because most women do their studies until thirty years old, and then want to start a family and have at least one child, while the employer is sure that she will be absent most of time or in on seek leave. Unemployment would be reduced, if young people were more aware of certain future professions. Unfortunately instead of that the most promising and sought after professions are slowly disappearing.

Most of the unemployed youth, we have interviewed, have written and signed by the NEO for employment as unemployed are not very happy with the staff at the institute and with their work. We believe that if the society does something for unemployed young people, more financial aid should be spread among the unemployed youth.

KEY WORDS: economic crisis, youth unemployment, Celje region, labour market, active labour market policies.

KAZALO VSEBINE

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA.....	III
POVZETEK.....	V
SUMMARY.....	VII
KAZALO VSEBINE.....	VIII
KAZALO PONAZORITEV.....	X
KAZALO GRAFIKONOV.....	X
KAZALO SLIK, TABEL.....	ix
KAZALO PRILOG.....	XI
SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC.....	XII
SEZNAM TUJIH IZRAZOV.....	XIII
1 UVOD.....	1
2 GOSPODARSKE RAZMERE IN NJIHOV VPLIV NA TRG DELA.....	4
V ČASU GLOBALNE KRIZE.....	4
2.1 TRG DELA V SLOVENIJI OB ZAČETKU GOSPODARSKE KRIZE.....	4
2.2 PRVI ŠOKI IN UKREPI ZA BLAŽITEV POSLEDIC KRIZE.....	5
2.2.1 Kadri kot poslovna priložnost.....	5
2.2.2 Pomen gospodarske krize.....	6
3 BREZPOSELNOST.....	8
3.1 VRSTE BREZPOSELNOSTI.....	8
3.1.1 Frikcijska brezposelnost.....	10
3.1.2 Strukturna brezposelnost.....	10
3.1.3 Ciklična brezposelnost.....	10
3.1.4 Prikrita brezposelnost.....	10
3.2 MERJENJE BREZPOSELNOSTI.....	11
3.2.1 Registrirana brezposelnost.....	11
3.2.2 Anketna brezposelnost.....	13
3.3 BREZPOSELNOST MLADIH V CELJSKI REGIJI.....	14
3.3.1 Brezposelnost mladih.....	14
3.3.2 Brezposelnost po starostni strukturi.....	14
3.3.3 Gibanje brezposelnosti mladih.....	15
3.3.4 Mladi iskalci prve zaposlitve.....	15
3.3.5 Brezposelne mlade ženske.....	16
3.3.6 Izobrazbena struktura brezposelnih mladih.....	16
3.3.7 Trajanje brezposelnosti mladih.....	17
3.4 POTEK RAZISKOVALNEGA DELA.....	18
4 MLADI IN TRG DELA.....	30
4.1 ZNAČILNOSTI MLADIH NA TRGU DELA.....	30
4.1.1 Vstop mladih na trg dela.....	30
4.1.2 Diskriminacija mladih na trgu dela.....	31

4.2	VZROKI IN POSLEDICE BREZPOSELNOSTI MED MLADIMI V CELJSKI REGIJI	32
4.2.1	Vzroki za brezposelnost.....	32
4.2.1.1	Nezadostne delovne izkušnje.....	32
4.2.1.2	Mladi se usmerjajo v iskane oz. perspektivne poklice.....	33
4.2.1.3	Neenakopravnost pri zaposlovanju žensk.....	33
4.2.2	Posledice brezposelnosti	33
4.2.2.1	Socialna izključenost.....	33
4.2.2.2	Ekonomska izključenost	34
4.2.2.3	Stanovanjska problematika	34
4.2.2.4	Psihološki vpliv.....	34
4.2.2.5	Kulturna izključenost	35
4.3	MLADI IN ŠTIPENDIJE.....	35
4.4	TEŽAVE PRI PREHODU IZ IZOBRAŽEVANJA V ZAPOSLOLITEV	36
4.5	OPREDELITEV KLJUČNIH PROBLEMOV ZAPOSLOVANJA MLADIH	37
4.6	STOPNJA BREZPOSELNOSTI MLADIH.....	38
4.7	EVROPSKA POLITIKA ZAPOSLOVANJA IN MLADI.....	40
4.8	MLADI IN PRIHODNOST	41
4.9	ZAPOSLOLITVE V PRIHODNOSTI.....	43
4.10	OZAVEŠČANJE MLADIH O OBETAVNIH POKLICIH.....	44
4.11	PREDLOGI ZA IZBOLJŠAVO.....	45
4.11.1	Predlogi drugih avtorjev	45
4.11.2	Predlogi raziskave	46
5	VLOGA ZAVODA RS ZA ZAPOSLOVANJE	48
5.1	OBMOČNE SLUŽBE ZAVODA RS ZA ZAPOSLOVANJE.....	48
5.2	TRG DELA NA CELJSKEM.....	48
5.3	KRITIČNA ANALIZA DELA ZRSZ IN PRIMERJAVA Z DELOM ZASEBNIH AGENCIJ ZA POSREDOVANJE DELA.....	49
5.3.1	Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje.....	50
5.3.2	Zasebne zaposlovalne agencije	50
5.4	UKREPI ZA ZMANJŠANJE BREZPOSELNOSTI MED MLADIMI.....	50
5.4.1	1. ukrep – svetovanje in pomoč pri iskanju zaposlitve.....	51
5.4.2	2. ukrep – usposabljanje in izobraževanje.....	52
5.4.3	3. ukrep – spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja	52
5.4.4	4. ukrep – programi za povečevanje socialne vključenosti	53
5.5	UKREPI NEKATERIH EVROPSKIH DRŽAV PRI PREPREČEVANJU DOLGOTRAJNE BREZPOSELNOSTI MLADIH.....	55
6	ZAKLJUČEK	56
	LITERATURA IN VIRI.....	59
	PRILOGE	63

KAZALO PONAŽORITEV

KAZALO GRAFIKONOV

Grafikon 1: Spol anketiranih oseb	19
Grafikon 2: Starost anketiranih žensk	19
Grafikon 3: Starost anketiranih moških	20
Grafikon 4: Trenutni statut anketiranih oseb	20
Grafikon 5: Število anketiranih oseb, ki so med svojim izobraževanjem opravljale delo preko študentskega servisa	21
Grafikon 6: Anketirane osebe, če so jih zanimalo bolj izkušnje kot pa zaslužek	21
Grafikon 7: Upoštevanje izkušenj pri delodajalcih, ki si jih mladi pridobijo s študentskim delom	22
Grafikon 8: Reševanje brezposelnosti z upoštevanjem študentskega dela med mladimi	22
Grafikon 9: Kakšne možnosti imajo anketirane osebe s pridobljeno izobrazbo	23
Grafikon 10: Pripravljenost na prekvalificiranje v primeru brezposelnosti	23
Grafikon 11: Bi se morali mladi usmerjati v bolj iskane poklice	24
Grafikon 12: Ali imajo brezposelni mladi dovolj možnosti za dodatno izobraževanje preko ZRSZ ...	24
Grafikon 13: Ali ženske težje najdejo zaposlitev kot moški	25
Grafikon 14: Manjša zaposljivost žensk zaradi nosečnosti in odsotnosti z dela zaradi bolezni	25
Grafikon 15: Število anketiranih oseb, ki so bili oz. so še prijavljeni na ZRSZ	26
Grafikon 16: Koliko časa so bile anketirane osebe prijavljene na Zavodu za zaposlovanje	26
Grafikon 17: Koliko ponudb za delo so anketirane osebe dobile iz zavoda za zaposlovanje	27
Grafikon 18: Zadovoljstvo anketiranih oseb z ZRSZ	27
Grafikon 19: Kako si bodo anketirane osebe v bodoče iskali zaposlitev, ali sami, preko znancev, prijateljev ali preko Zavoda RS za zaposlovanje	28
Grafikon 20: Kako menijo anketirane osebe brezposelni mladi glede predloga Zakona o malem delu	28
Grafikon 21: Stopnja brezposelnosti mladih (do 25 let), države članice EU-27, 2000 in 2009	40

KAZALO SLIK

Slika 1: Število brezposelnih v Sloveniji v obdobju 2006 -2011	13
Slika 2: Območne službe Zavoda RS za zaposlovanje Slovenije	48

KAZALO TABEL

Tabela 1: Registrirana brezposelnost v Sloveniji v obdobju 2006 – 2011	13
Tabela 2: Registrirana brezposelnost mladih v Sloveniji v obdobju 2008 – 2010	15
Tabela 3: Registrirana brezposelnost iskalcev prve zaposlitve v Sloveniji v obdobju 2008-2010	16
Tabela 4: Registrirana brezposelnost po trajanju brezposelnosti v letu 2008	17
Tabela 5: Registrirana brezposelnost po trajanju brezposelnosti v letu 2009	17
Tabela 6: Registrirana brezposelnost po trajanju brezposelnosti v letu 2010	18
Tabela 7: Registrirana brezposelnost po trajanju brezposelnosti v letu 2011	18
Tabela 9: Število vključenih brezposelnih oseb, starih do 30 let, v skupine ukrepov v OS Celje v obdobju 2008 - 2010	54

KAZALO PRILOG

PRILOGA 1: Anketni vprašalnik	63
PRILOGA 2: Registrirano brezposelne mlade osebe v Sloveniji v obdobju 2008-2010	66
PRILOGA 3: Brezposelne mlade ženske v Sloveniji v obdobju 2008-2011.....	66
PRILOGA 4: Brezposelne mlade ženske v OS Celje v obdobju 2008-2011	66
PRILOGA 5: Struktura registrirano brezposelnih mladih v OS Celje v obdobju 2008-2010 glede na spol.....	67
PRILOGA 6: Izobrazbena struktura brezposelnih mladih v Sloveniji v obdobju 2008-2010.....	67
PRILOGA 7: Izobrazbena struktura brezposelnih mladih na UD Celje v obdobju 2008-2010	67
PRILOGA 8: Starostna struktura registrirano brezposelnih mladih v Sloveniji in OS Celje, december 2010	68
PRILOGA 9: Vključenost brezposelnih mladih v ukrepe APZ v OS Celje v obdobju 2008-2010	68
PRILOGA 10: Vključenost brezposelnih mladih žensk v ukrepe APZ v OS Celje v obdobju 2008-2010	68
PRILOGA 11: Vključenost brezposelnih mladih v skupine ukrepov APZ v OS Celje v obdobju 2008 - 2010	69

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

APZ	aktivna politika zaposlovanja
BDP	bruto domači proizvod
CIPS	Center za informiranje in poklicno svetovanje
DSP	denarna socialna pomoč
ESS	Evropski socialni sklad
EU	Evropska unija
EURES	European Employment Services
EUROSTAT	Statistični urad Evropske unije
GZS	Gospodarska zbornica Slovenije
MOD	mednarodna organizacija za delo
NPK	nacionalna poklicna kvalifikacija
OS	območna služba
OZN	Organizacija združenih narodov
PUM	projektno učenje za mlade
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
UD	Urad za delo
UŽU	usposabljanje za življenjsko uspešnost
ZPIZ	Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje
ZRSZ	Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje
ZZSP	Združenje za socialno pedagogiko

SEZNAM TUJIH IZRAZOV

European Youth Initiative	evropska pobuda za mlade
Global Employment Agenda	načrt globalne zaposlenosti
National Employment Organisation (NEO)	organizacija za zaposlovanje delavcev
International Labour Organisation (ILO)	mednarodna organizacija za delo
The Decent Work Programme	program dostojno delo
Youth Employment Network	mreža zaposlovanja mladih
Youth Employment Team	delovna skupina za zaposlovanje mladih

1 UVOD

V času gospodarske krize je vedno več brezposelnih mladih tako v celjski regiji kot v Sloveniji. Trg dela se ne širi tako, da bi lahko rešili problem mladih brezposelnih oseb, ki dokončajo ustrezno izobrazbo, in bi se radi redno zaposlili in bili aktivni v življenju. Zaradi tega se brezposelni mladi izpostavljajo različnim problemom - od socialnih, finančnih, družinskih in zdravstvenih. Na naslednjih straneh smo predstavili ključne probleme brezposelnosti mladih v celjski regiji in Sloveniji, vzroke in posledice smo omenili na podlagi le-teh in naredili anketno raziskavo v okolici Celja.

Živimo v času, ko zaposlitev ni nekaj trajnega. Razmere na trgu dela so zaostrene, še posebej pa prizadenejo različne kategorije, kot so starejši delavci, ženske, invalidi, nekvalificirani delavci in mladi. V diplomski nalogi smo najprej razčlenili, kaj je brezposelnost in za lažje razumevanje opredelili, kdo je brezposelna oseba ter katere vrste in načine merjenja brezposelnosti poznamo. Nadaljevali smo bolj specifično, s predpostavko, da skupina mladih postaja vse bolj specifičen segment na trgu dela. Ker se tudi sami približujemo prehodu iz šolanja v zaposlitev, smo se odločili, da bomo poudarek namenili brezposelnosti med mladimi v domači, to je celjski regiji.

Čas, v katerem živimo, nam ponuja veliko priložnosti, res pa je, da od nas tudi veliko zahteva. Mladi, predvsem iskalci prve zaposlitve, se srečujejo z različnimi ovirami pri vstopu na trg dela. Po končanem šolanju si mlad človek želi zaposlitve, saj le-ta pomeni ekonomsko neodvisnost. Po nekaj poskusih večina hitro ugotovi, da tudi visoka izobrazba danes ni več zagotovilo, da bodo dobili delo, ki ga želijo opravljati. Dejstvo je, da mladi kljub dobri izobrazbi nimajo delovnih izkušenj, zato za večino delodajalcev ne predstavljajo prve izbire. Tudi če mlademu človeku uspe dobiti zaposlitev, je ta največkrat za določen čas ali največ za tri mesece, pa še ta po podjemni ali avtorski pogodbi.

Tako se večina mladih znajde v skupini brezposelnih na Zavodu RS za zaposlovanje (ZRSZ), lahko pa se prijavijo tudi v drugih agencijah za posredovanje dela, da si povečajo možnosti za hitrejšo pridobitev redne zaposlitve. Omenjeni problematiki sta posebej namenjeni četrto in peto poglavje diplomske naloge. Ugotovili smo, da je mladina najbolj izpostavljena brezposelnosti posebej v zadnjem času. Zato smo se posebej osredotočili na vzroke in dejavnike, s katerimi bi lahko pojasnili nastalo situacijo in posledice, ki se pri mladih zrcalijo na različnih življenjskih ravneh. Zajeli smo obstoječe ukrepe za zmanjševanje brezposelnosti med mladimi ter izpostavili ZRSZ kot glavno javno institucijo trga dela.

Brezposelnost je sestavni del sodobne kapitalistične družbe, ki se ji ni mogoče izogniti. Največji problem pri zaposlovanju so v zadnjem času strukturna neskladja, ki so posledica neustreznosti znanj in izkušenj iskalcev zaposlitve v primerjavi z zahtevami prostih delovnih mest.

Med vsemi kategorijami najhitreje narašča prav brezposelnost med mladimi, ki so prijavljeni na Zavodu RS za zaposlovanje (ZRSZ) in morajo aktivno iskati zaposlitev, a v času gospodarske krize težko najdejo zaposlitev. Z istim problemom se srečujemo tudi avtorji, ker nimamo več statusa študenta.

Brezposelni mladi se soočajo s pomanjkanjem služb in vse težjimi razmerami na trgu dela, ki jih še dodatno otežuje trenutna gospodarska kriza. Posledice zaostrovanja razmer na trgu dela so tudi pri nas najbolj prizadele mlado prebivalstvo, kar ima lahko dolgoročne vplive na celotno družbo. Prebivalstvo, ki se šele pripravlja, da bo vstopilo na trg dela, je še zlasti ranljivo, saj se mu lahko zgodi, da tega sploh ne bodo mogli storiti.

S statusom študenta je mogoče pridobiti veliko delovnih izkušenj preko študentskega servisa, a te ne zagotavljajo redne zaposlitve, saj nekateri delodajalci gledajo bolj na dolžino delovne dobe kot na delovne izkušnje med študijem.

Menimo, da je v Sloveniji in celjski regiji toliko brezposelnih oseb, starih do 30 let, ker je študentsko delo preveč razširjeno in bi ga morali omejiti ali celo ukiniti. Zasledili smo, da po drugih evropskih državah študentskega dela sploh ne poznajo in zato mladi po končanem šolanju veliko lažje pridobijo ustrezno redno zaposlitev. Poleg tega utegne mlade kriza prisiliti v to, da bodo na delovnem mestu še bolj fleksibilni in prilagodljivi, kar pomeni, da bodo mnogi pripravljeni delati v slabih pogojih, kamor sodi tudi delo brez dopusta, brez regresa in delo preko predpisanega delovnega časa. Glede tega je veliko bolje, da ni bil potrjen predlog Zakona o malem delu; če bi bil potrjen, bi bilo veliko slabše za mlade brezposelne, ker ne bi dobili redne zaposlitve na tak način. Bolje bi bilo, če bi Vlada RS namenila dodatna finančna sredstva delodajalcem za redno zaposlitev za vse brezposelne mlade, ki želijo delati in bi se na tak način tudi v Sloveniji zmanjšala brezposelnost mladih, ne pa da namenijo sredstva samo brezposelnim iskalcem prve zaposlitve.

V diplomski bomo predstavili (probleme), ki v času gospodarske krize vedno več delajo brezposelnosti mladih v celjski regiji pa tudi v Republiki Sloveniji, trg dela pa se ne širi tako, da bi lahko predvsem problem za mlade brezposelne osebe, ki dokončajo ustrezno izobrazbo rešili problem, da bi jih redno zaposlili in bi lahko bili na tak način bolj aktivni v svojem življenju. Zaradi tega se brezposelni mladi izpostavljajo različnim problemom od socialnih, finančnih, družinskih, zdravstvenih, ker bi radi delali in bili aktivni, pa ne dobijo redne zaposlitve. Na naslednjih straneh smo predstavili ključne probleme brezposelnosti mladih v celjski regiji in v Sloveniji, vzroke in posledice smo omenili na podlagi le teh in naredili anketno raziskavo v okolici Celja, ker prihajam ravno iz Celja, zato me je zanimal ta problem.

Glavna namena diplomskega dela sta predstavitev problema brezposelnosti oseb, starih do 30 let, v celjski regiji in načinov, kako se Republika Slovenija sooča s tem problemom. Brezposelnost mladih je vedno predstavljala problem, ki pa se je v času gospodarske krize še povečal. Mladi se po končanem šolanju, ko vstopajo na trg dela, soočajo z različnimi ovirami, kot so pomanjkanje delovnih izkušenj, prenizka oz. previsoka izobrazba. Katerih ukrepov politike zaposlovanja se poslužuje naša država za povečanje zaposlenosti mladih, predvsem v celjski regiji, kje tičijo glavni vzroki ter kakšne so posledice brezposelnosti mladih bomo navedli v nadaljevanju.

Cilj diplomskega dela je raziskati gibanje brezposelnosti oseb, starih do 30 let, v celjski regiji v primerjavi s slovenskim povprečjem, na katerih področjih dela in stopnjah izobrazbe je brezposelnost največja ter kako je gospodarska kriza vplivala na stopnjo brezposelnosti. Raziskali bomo, kako na posameznika, predvsem na brezposelno mlado osebo, vpliva trenutna brezposelnost. Z anketnim vprašalnikom, ki je vključen v diplomsko delo, želimo potrditi hipotezo, da je brezposelnost oseb, starih do 30 let, v Celju oz. njegovi okolici velik problem sodobnega časa.

Teoretični del zajema kratek pregled brezposelnih oseb, starih do 30 let, v celjski regiji in Sloveniji, praktični del pa izsledke raziskave oz. ankete, izvedene na območju Zavoda RS za zaposlovanje (ZRSZ) v Celju na skupini brezposelnih mladih do 30 let, ki so bili v času anketiranja prijavljeni na ZRSZ.

V diplomskem delu je uporabljena deskriptivna metoda s študijem domače in tuje literature, virov, statističnih podatkov ter raziskovalna metoda anketnega vprašalnika. Velik del podatkov je pridobljen s spletnih strani in objavljenih časopisnih člankov. Statistični podatki o gibanju brezposelnosti med mladimi v Sloveniji in celjski regiji so pridobljeni s spletnih strani Statističnega urada RS (SURS), Zavoda RS za zaposlovanje (ZRSZ) in Statističnega urada Evropske unije (Eurostat).

Diplomsko delo sestavlja šest poglavij. V uvodu so predstavljena izhodišča diplomskega dela, namen, cilji in metode dela.

V drugem poglavju so opredeljene gospodarske razmere in njihov vpliv na trg dela v času gospodarske krize.

V tretjem poglavju so pojasnjeni splošni pojmi: brezposelnost, vrste brezposelnosti, merjenje brezposelnosti in obseg brezposelnosti mladih. Dodan je opis raziskave oz. ankete o brezposelnosti oseb, starih od 15 do 30 let, ki smo jih anonimno anketirali v bližini ZRSZ v Celju.

Četrto poglavje opredeljuje vzroke in posledice brezposelnosti med mladimi v celjski regiji s primerjavo Republiki Slovenije in se nanaša na celotno populacijo na trgu dela.

V petem poglavju smo opisali delo ZRSZ, ukrepe aktivne politike zaposlovanja s programi, ki se jih lahko udeležijo samo brezposelni mladi, kritično analizo ZRSZ in primerjavo njihovega dela z delom agencij za posredovanje dela. Šesto poglavje zaključuje diplomsko nalogo.

V diplomsko nalogo sta vključeni raziskava in analiza brezposelnosti mladih, narejeni s pomočjo anketnega vprašalnika in odgovorov petdesetih anketiranih brezposelnih oseb, starih od 15 do 30 let. Sledijo ugotovitve, tuji predlogi, ki smo jih kritično komentirali, ter lastni predlogi za zmanjšanje stopnje brezposelnosti mladih.

2 GOSPODARSKE RAZMERE IN NJIHOV VPLIV NA TRG DELA V ČASU GLOBALNE KRIZE

Trg dela se lahko na šok odzove s pomočjo (UMAR, 2009b):

- fleksibilnosti stroškov dela,
- mobilnostjo dela, ki zajema geografsko in medsektorsko mobilnost, in
- prilagajanja količine angažiranega dela - s spremembami števila zaposlenih ali spremembami števila opravljenih delovnih ur.

Gospodarstva se torej na krizo odzivajo s spremembami plač in zaposlenosti. Rast sredstev za zaposlene na zaposlenega, ki odraža gibanje plač, se je v prvem četrtletju 2009 umirila v večini držav EU (UMAR, 2009b).

2.1 TRG DELA V SLOVENIJI OB ZAČETKU GOSPODARSKE KRIZE

Gospodarska kriza je v začetku leta 2009 hudo prizadela tudi Slovenijo, čeprav je v recesijo uradno prešla šele v začetku junija 2009 in do takrat zarezala že zelo globoke rane v naše gospodarstvo in ljudi. Situacija je bila podobna tisti po osamosvojitvi, ko je Slovenija izgubila skoraj celoten jugoslovanski trg, ki je takrat predstavljal več kot polovico slovenskih izvoznih trgov. Vendar se je Slovenija hitro gospodarsko pobrala in je z učinkovito preusmeritvijo na zunanje trge Avstrije, Italije in Nemčije že leta 1993 uspela ustvariti pozitivno gospodarsko rast (Štiblar, 2008, str. 35).

Slovensko gospodarstvo je odprto gospodarstvo. Indeks njegove odprtosti je med najvišjimi v EU. Več kot 70 odstotkov BDP ustvari na trgu EU. Slovensko gospodarstvo je vse bolj odvisno od držav, kamor izvaža. Kriza, ki nas je doletela ob koncu leta 2008, je tako kot vsaka gospodarska kriza pretresla vlagatelje, spravila prebivalstvo v negotovost, od države pa terjala učinkovito ukrepanje. Posledice krize na globalni ravni so se prenesle tudi v Slovenijo. V okviru ukrepov za reševanje krizne situacije in pozitivnega vpliva na trg dela se je pojavilo več predlogov. Še pred predlogi, ki so se eksplicitno nanašali na krizo, se je v vladnih krogih pojavil predlog, ki je napovedoval za 60 odstotkov višjo minimalno plačo (v višini tisoč evrov). Takšen predlog se je izkazal za špekulacijo, saj bi dvig minimalne plače pomenil tolikšno povečanje stroškov dela podjetjem, da bi se soočili še z bistveno večjim številom brezposelnih, morda celo še enkrat večjim in to brez »pomoči« krize (Štiblar, 2008, str. 35).

Ukrepe za izhod iz krize je vedno treba identificirati čim prej, da se kriza lahko hitro in učinkovito zajezi ali vsaj upočasni. Še posebej so ukrepi pomembni za ljudi z najnižjimi dohodki. Po podatkih Eurostata živi pod pragom revščine v Sloveniji okrog 230 tisoč ljudi, stopnja revščine je bila leta 2009 okrog 12 odstotkov (11,5 odstotka leta 2007, leta 2006 pa 11,6 odstotka) (Eurostat, 2011).

Ena od posledic recesije se je začela kazati tudi v vse manjšem spoštovanju delovnopravne zakonodaje, predvsem v povezavi s skrajševanjem delovnega časa. Vlada je namreč v začetku leta 2009 začela izvajati ukrep o subvencioniranju stroškov dela iz naslova krajšega delovnega časa.

Če imamo na eni strani delavce, ki delajo vse več po nizki ceni in so pripravljeni delati tudi na črno, na drugi strani pa ukrep, ki subvencionira skrajševanje delovnega časa, imamo veliko možnost, da pride do zlorab takšnega ukrepa.

V Sloveniji so se v letu 2010 na trgu dela povečali strukturni problemi. Stopnja dolgotrajne brezposelnosti se je v letu 2010 močno povečala (precej bolj kot v povprečju EU), glede na leto 2009 pa se je skoraj podvojila. V obdobju krize se je povečala tudi naravna stopnja brezposelnosti. Naraščanje stopnje brezposelnosti in naravne stopnje brezposelnosti kažeta na povečanje strukturnega značaja brezposelnosti in s tem povečanje možnosti za pojav trdovratno visoke brezposelnosti. V drugi polovici leta 2010 se je močno povečalo število nizko izobraženih brezposelnih, ki imajo skromne zaposlitvene možnosti (UMAR, 2010b).

2.2 PRVI ŠOKI IN UKREPI ZA BLAŽITEV POSLEDIC KRIZE

Podjetja so bila vse bolj prisiljena odpuščati delavce ali jim ne podaljševati pogodb o zaposlitvi, ker dolgov, ki so se nabrali, enostavno niso več zmogla pokrivati. Prvi vladni ukrepi so bili naravnani na omilitev posledic krize in povečanja brezposelnosti. Še jeseni 2008 smo beležili najnižjo registrirano brezposelnost v zgodovini Slovenije, saj je bilo število registriranih brezposelnih okrog 58 tisoč. Do konca marca 2009 se je število brezposelnih povečalo na okrog 80 tisoč, v juliju 2009 pa je bilo število brezposelnih že preko 88 tisoč. V začetku oktobra 2009 je stečaj Murinih družb napovedal povečanje brezposelnosti za vsaj 2 tisoč oseb in nakazal preseganje števila 90 tisoč registrirano brezposelnih (Drobnič, 2009, str. 38).

V času recesije in odpuščanj je postalo pomembno predvsem, ali je posameznik zaposlen za določen ali nedoločen čas. Od jeseni 2008 do marca 2009, ko je gospodarska kriza najmočnejše udarila, so brezposelni postali predvsem tisti, ki so se jim iztekle pogodbe za določen čas, med temi pa je bilo največ mladih. Veliko ljudi je službo izgubilo zaradi stečajev podjetij. Gospodarska kriza je vplivala tudi na strukturo brezposelnosti, saj se je v prvem kvartalu 2009 za pet odstotkov povečal delež brezposelnih moških, trajno presežnih delavcev, brezposelnih zaradi stečajev, delež mladih in tistih z nižjimi stopnjami izobrazbe.

Segmentacija trga dela je velika in glede na percepcijo dopušča delitev na prvo in drugorazredne delavce. Na žalost so med tako imenovanimi drugorazrednimi delavci, torej tistimi, ki imajo sklenjene pogodbe za določen čas, predvsem mladi, ki so steber in nosilci naše prihodnosti (Drobnič, 2009, str. 38).

2.2.1 KADRI KOT POSLOVNA PRILOŽNOST

Trg dela se je razvil predvsem v smislu aktivnosti zasebnih podjetij, kadrovskih agencij in drugih zainteresiranih pravnih subjektov, ki se ukvarjajo s kadri. Odraslega razvoja so večji, bolj obiskani in bolj odmevni karierni sejmi, aktivni nastopi podjetij in javnih institucij na teh sejmih ter povečane izven sejemske aktivnosti, ki zbližujejo ponudnike in povpraševalce po delu, predvsem mlade in jim dajejo več možnosti za sodelovanje, ki lahko vodi v zaposlitev.

Povečani aktivnost in zanimanje sta zelo dobrodošli, vendar še vedno premajhni in dosežeta le nekatere dele ciljnih skupin.

Z razmahom gospodarske krize leta 2009 je aktivnejši in bolj ciljno usmerjen pristop k reševanju problemov brezposelnosti ter problemov povezovanja trga dela, izobraževanja in podjetniške aktivnosti postal še pomembnejši. Rešitve iz krize, v kateri se je znašlo gospodarstvo, se kažejo v iskanju optimalnih rešitev povsod, tako v podjetjih in v državni upravi kot v institucijah, ki se ukvarjajo s kadri.

Zasebne institucije k učinkovitosti sili in priganja trg, zato z vso vnemo razvijajo nove ideje, zamisli in storitve. Številne agencije za zaposlitev so z nastopom recesije čez noč ostale brez rednih prihodkov, ki so jih pridobivale predvsem od podjetij in institucij, ki so zaposlovale kadre. Tako rekoč čez noč se je zaposlovanje ustavilo.

Agencije za kadre se vse bolj zavedajo, da morajo več delati z mladimi, saj delodajalci po njih več povprašujejo. Pri tem je pomembna prva zaposlitev. Podatki ZRSZ za tiste, ki so se kot prvi iskalci zaposlitve v Sloveniji zaposlili v prvem kvartalu leta 2009, takšnih je bilo 417, kažejo, da je povprečen čas brezposelnosti od prijave do zaposlitve 9,4 meseca. Podatki za prvi kvartal leta 2009 so za VI. stopnjo izobrazbe 12,3 meseca, za VII. stopnjo izobrazbe 9,2 meseca, za VIII. stopnjo izobrazbe 3 mesece in za diplomante bolonjskih programov 8,7 meseca (ZRSZ-Zavod RS za zaposlovanje, 2010a).

Institucije, ki se borijo za svoj tržni delež pri ukvarjanju s kadri, trg prisiljuje v aktivnost in inovativnost, to pa ne velja za državne institucije, ki so imele in imajo na področju trga dela in zaposlovanja pomembno vlogo, ki je v letih od osamosvojitve dalje močno zaznamovala slovenski trg dela.

Programe aktivne politike zaposlovanja, ki zadevajo izobraževanje in usposabljanje zaposlenih bi bilo smiselno še naprej izvajati v okviru Javnega sklada za razvoj kadrov in kadrovske štipendije, ki programsko združuje interese več ministrstev, predvsem pa ministrstev za delo, gospodarstvo, šolstvo, visoko šolstvo in regionalni razvoj, saj bi si na ta način brezposelne osebe, predvsem pa brezposelni mladi, pridobili dovolj delovnih izkušenj in prišli hitreje do redne zaposlitve (ZRSZ-Zavod RS za zaposlovanje, 2011a).

2.2.2 POMEN GOSPODARSKE KRIZE

Gospodarska kriza povzroča znatno prestrukturiranje gospodarstva. Mnoge spremembe, tudi zapiranje obratov, se v času konjunkturalne odlagajo, saj je povpraševanje dovolj veliko, da lahko preživijo tudi manj produktivne proizvodnje. V času krize so zato spremembe toliko večje. Na začetku leta 2010 je bilo še težko ocenjevati, koliko in kakšna prestrukturiranja bo doživelo gospodarstvo EU-27. To se bo jasno videlo šele po popolnem okrevanju proizvodne dejavnosti. Ne glede na to pa že leto in pol, od marca 2008 do avgusta 2009, kaže, da so izgube delovnih mest presegle na novo odprta delovna mesta z razmerjem 2,5 proti 1.

Največje zmanjšanje zaposlitve oz. delovnih mest je zaznati v avtomobilski proizvodnji, medtem ko so na novo zaposlovali v prodaji na drobno, v diskontni prodaji in v gostinski dejavnosti oz. v hotelih in restavracijah. Stečajni podjetji so bili pomembnejši razlog za zapiranje delovnih mest kot selitev proizvodnje v države s poceni delovno silo, čeprav slednje ni bilo povsem opuščeno. Zanimivo je, da je največ ukinjenih delovnih mest posledica notranjih prestrukturiranj tako v dobrih kot v slabih časih (Employment in Europe, 2009, str. 30-31).

Takšne razmere kličejo po pogostejših in učinkovitejših prekvalifikacijah in izobraževanju odraslih, spodbujanju razvoja podjetništva in storitvenega, tretjega, neprofitnega sektorja, ki je že nekaj let najhitreje razvijajoči se sektor v državah članicah EU glede odpiranja novih delovnih mest (Employment in Europe, 2009, str. 30-31).

Zelo visok je delež dolgotrajno brezposelnih, dokaj visoka je tudi stopnja brezposelnosti mladih (od 15 do 30 let), ki zahteva povečanje aktivnosti za zaposlovanje mladih in njihovo vključevanje v delo zaradi pridobivanja potrebnih delovnih izkušenj, njihove prekvalifikacije in spodbujanja pridobivanja najmanj srednješolske izobrazbe za povečanje zaposljivosti.

3 BREZPOSELNOST

Brezposelnost označuje stanje skupine oseb brez uradne zaposlitve. Registrirano brezposelne osebe so prijavljene na ustreznih zavodih ali pa prejemajo denarna nadomestila (SURS, 2011a).

Najpogostejši vzroki za brezposelnost so problemi v družini, fizična ali psihična nezmožnost opravljanja dela ter vplivi družbe (SURS, 2011a).

Avtorica Setnikar-Cankar (2004, str. 161) meni, da je brezposelnost ena izmed najbolj perečih težav današnjih gospodarstev, saj povzroča tako ekonomske kot tudi politične težave. Z ekonomskega vidika je brezposelnost nezaželena zato, ker je dejanski bruto domači proizvod manjši od tistega, ki bi ga država lahko ustvarila, če bi zaposlila vse za delo sposobne ljudi. Poleg tega pa brezposelnost povzroča tudi psihološke težave, kot so depresivnost, občutek odvečnosti, agresivnost, stresno počutje, ki vodijo do socialnih problemov, kot so alkoholizem, kriminal, narkomanija in samomorilnost. Vlada, ki dopušča visoko stopnjo brezposelnosti, bo le težko pridobila naklonjenost volivcev, zato ima brezposelnost tudi politično komponento.

S pojmom brezposelnost se po besedah Bubnov-Škoberne (1997, str. 15) označuje družbeno in individualno stanje. Brezposelnost v družbi se kaže, da v državi v določenem obdobju nimajo možnosti za zaposlitev vsi prebivalci v aktivni dobi, ki so zmožni za delo in iščejo zaposlitev. Individualno stanje brezposelnosti doleti osebo, ki ni zaposlena v delovnem razmerju ali ne opravlja samostojne pridobitne dejavnosti kot samozaposlena oseba ter je zmožna za delo in išče zaposlitev. Brezposelnost med prebivalstvom je družbeni pojav, ki vpliva na raven blaginje v državi in na občutek gotovosti ali negotovosti med prebivalstvom glede možnosti za zaposlitev in ustvarjanje dohodkov z delom. Ekonomska in socialna uspešnost države se ocenjuje tudi po stopnji brezposelnosti v državi.

Razlika je v tem, drugi odstavek omenja, da brezposelnost povzroča še politične težave in psihološke težave, tretji odstavek pa tega ne omenja. V nadaljevanju pa govorimo, da brezposelnosti v socializmu praktično ne poznamo, ta predstavlja problem v kapitalističnih državah. Pogosto je stopnja brezposelnosti odvisna od gospodarskega stanja države.

3.1 VRSTE BREZPOSELNOSTI

Če je ponudba delovne sile večja od povpraševanja po njej, ostaja na trgu presežek delovne sile, ki nima možnosti, da bi svoje znanje, sposobnosti in spretnosti uporabila v delovnem procesu in si z lastnim delom izboljšala svoj gmotni položaj. Brezposelnost poslabša kvaliteto življenja, saj prinaša manjšo finančno zmogljivost, posledično pa se brezposelni manj družbeno in kulturno udeležujejo. Najpomembnejše stvari zanje so zadovoljevanje osnovnih človeških potreb - hrana, obleka in dom. Neredko imajo težave z organiziranjem svojega dneva.

Zaposleni brezposelne (ter obratno) pogosto vidijo kot vzrok za svoje slabše finančno stanje. S tem pride do napetosti ter še večjega razmika med družbenimi sloji. Med brezposelnimi so pogostejše prisotni nasilje, samomorilnost in kriminal.

Zaradi manjšega dotoka davkov ter višjih stroškov v obliki denarnih nadomestil je brezposelnost problematična tudi za državo. Posebno neugodna je pri mladih kadrih, ki ravnokar pridobljeno znanje hitro izgubijo, če ga ne uporabljajo. Zaradi podaljšanega prehoda v obdobje zaposlitve (ter s tem odraslosti) izgubijo mladi osebno ter socialno identiteto ter mnoge družabne stike (povzeto po Svetliku, 1985, str. 31).

Poznamo več vrst brezposelnosti:

- tehnološka, ki nastaja zaradi inovacij,
- sezonska,
- frikcijska, ki se najpogosteje pojavi med mladimi,
- strukturna,
- ciklična,
- masovna in
- prikrita oz. latentna brezposelnost.

3.1.1 FRIKCIJSKA BREZPOSELNOST

Friksijska ali začasna brezposelnost se pojavi med menjavanjem zaposlitve (od odhoda iz podjetja do sprejema nove službe na novem delovnem mestu), torej takrat, ko brezposelni iščejo službo ali čakajo, da prevzamejo novo delovno mesto. Friksijska zaposlitev je posledica časovnega zamika med začetkom iskanja zaposlitve ter pridobitvijo le-te, najpogosteje se pojavi med mladimi, ki iščejo prvo, ter odpuščenimi delavci, ki iščejo novo zaposlitev (povzeto po Setnikar Cankar et al., 2004, str. 166).

3.1.2 STRUKTURNA BREZPOSELNOST

Ta vrsta brezposelnosti se pojavi zaradi sprememb gospodarske strukture. Razpoložljiva so tako delovna mesta kot delavci, ki iščejo delo, vendar zahtevam delovnega mesta ne ustrezajo. Med ponudbo in povpraševanjem prihaja do neskladij in pojavijo se presežki enih in primanjkljaji drugih poklicev. Navadno je strukturna brezposelnost dolgotrajna. Poznamo regionalno in sektorsko strukturno brezposelnost. O regionalni govorimo takrat, ko brezposelni ne živijo na območjih, kjer so na razpolago ustrezna delovna mesta, sektorska brezposelnost pa se pojavi, ko iskalci zaposlitve nimajo ustreznih znanj in veščin, da bi zasedli prosta delovna mesta (Svetlik, 1985, str. 46).

3.1.3 CIKLIČNA BREZPOSELNOST

Ciklična brezposelnost se pojavi, ko se zmanjša povpraševanje po delovni sili. Vzrok pomanjkanja delovnih mest je lahko recesija. Vsa tržna gospodarstva doživljajo nihanja v obdobju zaporednih gospodarskih padcev in konjunktur. Ti gospodarski cikli so navadno kratkoročni, z manjšimi nihanji, lahko pa so dolgoročni. V Sloveniji je v času gospodarsko-finančne krize ciklična brezposelnost (Svetlik, 1985, str. 46).

3.1.4 PRIKRITA BREZPOSELNOST

O tej vrsti brezposelnosti govorimo takrat, ko ljudje niso pripravljeni delati, zaposlitve ne iščejo aktivno, pa vendar bi se želeli zaposliti. Tu je značilno, da osebe niso registrirane kot brezposelne, a bi želele več ali bolj produktivno delati ali se prostovoljno zaposliti.

Ločimo dve obliki prikrite brezposelnosti:

- *Podzaposlenost*: podzaposlene so osebe, ki so sicer zaposlene ali samozaposlene, a bi želele delati več ali na zanje bolj primernih delovnih mestih. Obstoječa zaposlitev jim namreč ne zagotavlja zadovoljivega življenjskega standarda in po vsebini ustreznega dela.

– *Latentna brezposelnost*: zanjo je značilno, da posamezniki niso zaposleni in ne iščejo (več) zaposlitve ali pa se iskanje nikjer ne registrira. Zaposliti so se pripravljeni takoj ali pod določenimi pogoji (Svetlik, 1985, str. 46).

Z brezposelnostjo se pri posamezniku pojavljajo naslednji problemi:

- zmanjšanje lastne aktivnosti,
- izguba zaupanja in samospoštovanja,
- poslabšanje osebnih in družbenih stikov,
- večja izolacija in občutek drugorazrednosti,
- osebni in družinski problemi,
- pomanjkanje denarja in
- pomanjkanje dostopa do informacij.

Posledice so odvisne od vrste in trajanja brezposelnosti, družbenega položaja posameznikove družine in osebnostnih značilnosti (Belčič, 1993, str. 30).

3.2 MERJENJE BREZPOSELNOSTI

Pri ugotavljanju brezposelnosti se velikokrat srečamo z vprašanjem, koga šteti med brezposelne osebe. Najbolj preprost odgovor bi bil, da je to oseba, ki nima dela. V Sloveniji kot tudi v drugih evropskih državah uporabljamo dva kazalca za merjenje brezposelnosti in sicer registrirano brezposelnost in anketno brezposelnost (anketa o delovni sili) (SURS, 2011b).

Stopnja brezposelnosti se meri kot registrirana stopnja brezposelnosti, ki jo meri mesečno ZRSZ in kot anketna stopnja brezposelnosti, ki je evropsko primerljiva, na podlagi metodologije Mednarodne organizacije dela, ki za slovenski trg dela izkazuje nižjo stopnjo brezposelnosti kot znaša registrirana brezposelnost (SURS, 2011b).

3.2.1 REGISTRIRANA BREZPOSELNOST

Register iskalcev zaposlitve zajema vsako osebo, ki je brez zaposlitve in je kot iskalec zaposlitve prijavljena na ZRSZ. Stopnja registrirane brezposelnosti diplomantov tako predstavlja delež registriranih brezposelnih oseb - diplomantov - v aktivnem prebivalstvu. Aktivno prebivalstvo sestavljajo registrirane brezposelne osebe in delovno aktivno prebivalstvo. Delovno aktivno prebivalstvo pa sestavljajo zaposlene in samozaposlene osebe. Zaposlene osebe so osebe, ki so v delovnem razmerju pri pravnih osebah (podjetjih, družbah, zavodih, drugih organizacijah) ali pri podružnicah tujih podjetij; izvoljeni ali imenovani nosilci javne ali družbene funkcije; matere z otrokom, ki delajo po posebnih predpisih; lastniki podjetij, ki ta podjetja osebno vodijo in ki niso zavarovani iz drugega naslova; pri fizičnih osebah, to je samostojnih podjetnikih posameznikih; pri osebah, ki opravljajo poklicno dejavnost kot edini ali glavni poklic, ali pri osebah, ki uporabljajo dopolnilno delo drugih ljudi (SURS, 2011b).

Definicija aktivnega prebivalstva se je z razvojem spreminjala. Na mednarodni ravni so statistiki dela aktivno prebivalstvo najprej definirali po načelu pridobitve poklica. Kasneje se je pokazalo, da takšna opredelitev ni ustrezna. Danes je aktivna oseba definirana kot oseba, ki opravlja neki poklic, da bi si zagotovila sredstva za življenje. Pri tem je upoštevan kakršenkoli poklic oziroma delo v času popisa, ne glede na izobraževanje za ta poklic.

Bistveno je, da oseba poklic opravlja in za svoje delo prejema plačilo v naravi ali denarju (Malačič, 1997, str. 25). Aktivni prebivalci so tisti, ki opravljajo kakršenkoli poklic in za delo prejemajo plačilo v denarju ali naravi (zaposleni) ter registrirani brezposelni.

Od 12. januarja 2004 štejemo med zaposlene osebe tudi vojake nabornike na prostovoljnem služenju vojaškega roka (SURS, 2011b).

Samozaposlene osebe so (SURS, 2011b):

- fizične osebe, ki opravljajo gospodarsko ali pridobitno dejavnost (samostojni podjetniki posamezniki),
- osebe, ki opravljajo poklicno dejavnost kot edini ali glavni poklic (npr. odvetniki, samostojni raziskovalci, duhovniki, itd.),
- vrhunski športniki in vrhunski šahisti.

Registrirane brezposelne (mlade) osebe so (Bregar et al., 1999, str. 121):

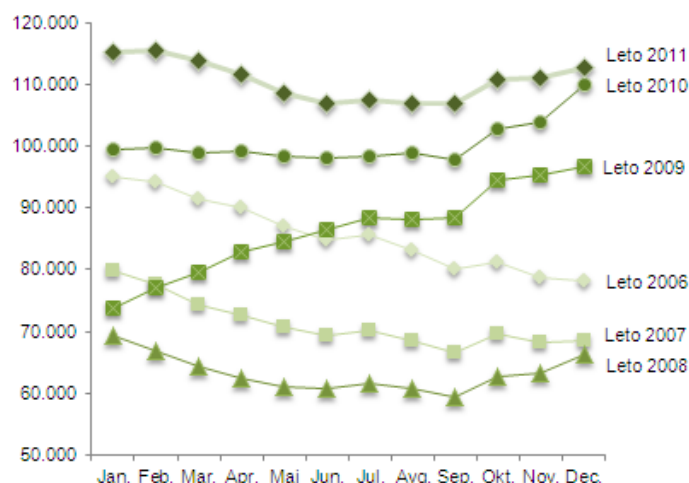
- registrirane kot brezposelne na ZRSZ,
- nimajo zaposlitve in niso zaposlene,
- niso lastniki ali solastniki podjetja, v katerem bi v zadnjem letu ustvarjali dohodek za preživljanje,
- niso lastniki, zakupniki ali uporabniki drugih nepremičnin, s katerimi se lahko preživljajo,
- nimajo nobenih drugih virov, rednih dohodkov za preživljanje.

Brezposelna oseba se po Zakonu o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti, ZZZPB, 16. člen šteje: kot oseba, ki ni v delovnem razmerju, je samozaposlena oseba, katere dobiček iz dejavnosti, ki je ugotovljen brez upoštevanja znižanj in davčnih olajšav v skladu s predpisi o dohodnini in povečan za obračunane obvezne prispevke za socialno varnost, ni presegel zneska zjamčenega nadomestila plače, in lastnik ali solastnik gospodarskih družb, ki ni zavarovan na drugi podlagi in v katerih dobiček, zmanjšan za plačane prispevke za obvezno socialno zavarovanje, v zadnjem koledarskem letu pred nastankom brezposelnosti ni presegal zneska zjamčenega nadomestila plače. Je lastnik, zakupnik, najemnik ali drug uporabnik kmetijskega ali gozdnega zemljišča s katastrskim dohodkom do višine, ki je določena kot podlaga za vključitev v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Je oseba upokojenec, študent, dijak, vajenec, udeleženec izobraževanja odraslih, mlajši od 26 let ali udeleženec izobraževanja v skladu s 53.b členom tega zakona ter udeleženec programa usposabljanja na delovnem mestu na podlagi programov ukrepov aktivne politike zaposlovanja iz 50.člena tega zakona in je zmožna za delo, je prijavljena na zavodu, je na razpolago za zaposlitev in je aktivna iskalka zaposlitve.

Statistični urad RS-SURS pa opredeljuje brezposelne osebe, da so osebe, stare vsaj 15 let, ki izpolnjujejo splošne zdravstvene pogoje za delo, prijavljene na ZRSZ, so pripravljene sprejeti zaposlitev in jo aktivno iščejo. Poleg tega niso v delovnem razmerju, niso upokojenec, študentje, dijaki, vajenci ali udeleženci izobraževanja odraslih, mlajših od 26 let, in niso na prestajanju zaporne kazni, daljše od 6 mesecev. Prav tako to niso samozaposlene osebe, lastniki ali solastniki gospodarskih družb ali lastniki, zaupniki, najemniki ali drugi uporabniki kmetijskega ali gozdarskega zemljišča z dobičkom iz dejavnosti oz. katastrskim dohodkom, ki je v preteklem letu presegal zakonsko določeno višino (SURS, 2011b).

Za register je značilno polno zajetje vseh enot, kar nam omogoča prikazovanje stanja tudi za posamezne regije (Novak, 2008, str. 34). Registrsko spremljanje podatkov ima to prednost, da so podatki na razpolago z minimalnim časovnim zamikom, mesečno in relativno poceni.

Slika 1: Število brezposelnih v Sloveniji v obdobju 2006 -2011

Vir: ZRSZ,(<http://www.ess.gov.si>),2011c

Tabela 1: Registrirana brezposelnost v Sloveniji v obdobju 2006 – 2011

LETO	Registrirano brezposelne osebe (na dan 31.12.)	Povprečno število registrirano brezposelnih oseb	Stopnja registrirane brezposelnosti (%)
2006	78.303	85.836	8,6
2007	68.411	71.336	7,3
2008	66.239	63.216	7,0
2009	96.672	86.354	10,3
2010	110.021	100.504	11,8
2011	112.754	108.500	11,9

Vir: ZRSZ,(<http://www.ess.gov.si>),2011c

3.2.2 ANKETNA BREZPOSELNOST

Anketna brezposelnost (anketa o delovni sili) je anketno statistično spremljanje aktivnosti prebivalstva in temelji na izbranem vzorcu gospodinjstev. Od leta 1997 se stopnja anketne brezposelnosti ugotavlja s četrletnimi anketami o delovni sili, skladno z navodili Mednarodne organizacije za delo (ILO) in Eurostata (SURs, 2011b).

V skladu z navodili so brezposelne tiste anketirane osebe, ki v referenčnem tednu niso bile delovno aktivne, aktivno iščejo delo preko zavoda za zaposlovanje, so poslale prošnjo za zaposlitev, ipd., ter so v naslednjih dveh tednih pripravljene sprejeti delo (UMAR, 2011).

Spremljanje anketne brezposelnosti omogoča mednarodno primerljivost in vpogled v brezposelnost v kontekstu trga dela kot celote (Novak, 2008, str. 34).

3.3 BREZPOSELNOST MLADIH V CELJSKI REGIJI

3.3.1 BREZPOSELNOST MLADIH

Mladi so na trgu dela ranljiva skupina predvsem zaradi pomanjkanja delovnih izkušenj, neustrezne delovne usposobljenosti in predsodkov delodajalcev, ki jim pripisujejo manjšo odgovornost, nestabilnost, tveganje za večjo odsotnost z dela, ipd. Prav zaradi teh, po mnenju delodajalcev povečanih tveganj, želijo ti mlade delavce preizkusiti, preden jim ponudijo stalno delo in jim zato ponujajo pretežno nestalne oblike dela, zaposlovanje za določen čas ali pa pogodbeno delo za čas največ treh mesecev (Ignjatovič, 2006, str. 42).

Posebej ranljivi so mladi brez izobrazbe, mladi, ki so predčasno izstopili iz izobraževalnega sistema in osipniki. Prav položaj osipnikov je med mladimi zelo slab, pogosto se znajdejo med težje zaposljivimi osebami, opravljajo najslabše plačana dela ali pa delajo na črno. Težak pa je tudi položaj tistih mladih, ki so se izšolali za poklice, za katere med delodajalci ni več povpraševanja (Ignjatovič, 2006, str. 42).

Prehod iz izobraževanja na trg dela se tako v Sloveniji kot celjski regiji spreminja, saj vedno večji delež mladih nadaljuje šolanje, s tem pa se povečujeta starost oseb na prehodu in njegovo trajanje. Prehajanje s trga dela v izobraževanje in ponovno vračanje na trg dela sodi med značilnosti sodobnih dogajanj na trgu dela. To je še posebej značilno za mlade oz. vse, ki iščejo prvo zaposlitev.

Različne analize kažejo, da so na trgu dela mladi pogosto v slabšem položaju v primerjavi z drugimi starostnimi skupinami. Kako se mladi in iskalci prvih zaposlitev znajdejo na trgu dela, je odvisno od vrste dejavnikov, predvsem pa od šolskega sistema na eni in pogojev trga dela na drugi strani.

Na zaposlovanje mladih lahko odločilno vpliva podaljšanje izobraževanja, in sicer ugodno na izboljšanje izobrazbene strukture delovne sile, čeprav po drugi strani povzroča nizko stopnjo aktivnosti mladih.

Negotovost na trgu dela je danes ena izrazitejših značilnosti položaja mladih v Sloveniji in celotni EU. Posledično so ti izpostavljeni večjemu tveganju socialne izključenosti in socialne neenakosti na drugih področjih življenja.

Poleg tega velik problem predstavlja strukturna brezposelnost v Sloveniji, saj si veliko mladih kljub doseženi formalni izobrazbi ne more najti ustrezne zaposlitve. Iskanje zaposlitve je še posebej težavno za mlade diplomante, saj le-ti čakajo na prvo zaposlitev v povprečju sedem mesecev do enega leta. Zato je zelo pomembno informiranje mladih o obetavnih poklicih in delovanju trga dela, da se mladi odločajo za tiste poklice, ki jim bodo v prihodnosti omogočili uspešno poklicno pot.

3.3.2 BREZPOSELNOST PO STAROSTNI STRUKTURI

Stopnja registrirane brezposelnosti oseb, starih od 15 do 30 let, je v občini Celje leta 2007 znašala 18,1 odstotka, leta 2008 13,6 odstotka, leta 2009 18,8 odstotka, leta 2010 22,3 odstotka, avgusta 2011 22,4 odstotka in septembra 2011 22,3 odstotka (SURS, 2011a). Torej se je v času gospodarske krize 2008 - 2009 povečala za 5,2 odstotka, v letu 2010 pa za kar 8,7 odstotka. Od leta 2010 dalje se ne spreminja več tako drastično.

V prilogi 2 so podatki o registrirano brezposelnih osebah v Sloveniji po starosti. V decembru 2010 je bilo v Sloveniji v povprečju prijavljenih 110.021 brezposelnih oseb, od tega največ mladih (16.282 oseb, kar predstavlja 14,8 odstotka). V območni službi Celje je bilo prijavljenih 11.594 brezposelnih oseb, tudi tu je bilo največ mladih (1.816 oseb, kar predstavlja 15,6 odstotka) (Dobljeno na prošnjo iz ZRSZ-UD Celje, 2011).

Iz podatkov, ki smo jih dobili preko ZRSZ-UD Celje (2011) je razvidno, da se je medletno najbolj zvišalo prav število brezposelnih mladih od starosti 25 do 30 let v Sloveniji (iz 15.365 v letu 2009 na 16.282 v letu 2010, kar je 917 oseb več) (Dobljeno na prošnjo iz ZRSZ-UD Celje, 2011).

Iz priloge 2 je razvidno, da je število registriranih brezposelnih mladih v avgustu 2011 padlo na 15.370, kar je še vedno 57,5 odstotka celotne populacije, v septembru 2011 pa na 15.330 oz. za 0,26 odstotne točke (Dobljeno na prošnjo iz ZRSZ-UD Celje, 2011).

3.3.3 GIBANJE BREZPOSELNOSTI MLADIH

Če primerjamo zadnja tri leta, vidimo, da je bila brezposelnost med mladimi v celjski regiji leta 2008 nekoliko nižja kot v letih 2009 in 2010. Tako se je število brezposelnih oseb registriranih na UD Celje iz 687 v letu 2008 povečalo na 1.053 oseb v letu 2009, kar znaša 53,3 odstotke. Konec decembra 2010 se je delež brezposelnih mladih zmanjšal za 4,6 odstotkov. V celotni OS Celje pa je bilo leta 2008 prijavljenih 2.236, leta 2009 pa že 3.385 brezposelnih mladih, kar je 51,4 odstotkov več, leta 2010 pa se je zmanjšala za 7,7 odstotkov na 3.125 oseb (Dobljeno na prošnjo iz ZRSZ-UD Celje, 2011).

Tabela 2: Registrirana brezposelnost mladih v Sloveniji in v celjski regiji v obdobju 2008 – 2010

	Število 2008	Delež (%)	Število 2009	Delež (%)	Število 2010	Delež (%)	Indeks 2009/ 2008 (%)	Indeks 2010/ 2009 (%)
UD Celje	687	30,7	1.053	31,1	1.005	32,2	53,3	4,6
OS Celje	2.236	12,3	3.385	12,4	3.125	11,3	51,4	7,7
Slovenija	18.223	100,0	27.424	100,0	27.694	100,0	50,5	0,9

Vir: ZRSZ, 2011

3.3.4 MLADI ISKALCI PRVE ZAPOSLOTITVE

Posebno skupino mladih predstavljajo iskalci prve zaposlitve. To so osebe, ki so končale osnovno, srednjo, višjo ali visokošolsko izobrazbo in še niso bile redno zaposlene, zato so se prijavile v evidenco brezposelnih oseb. Za njih je pomembno predvsem, da najdejo redno zaposlitev. Ker na trg dela šele vstopajo, nimajo posebnih delovnih izkušenj, zato imajo pri iskanju zaposlitve velikokrat težave. Nekatere raziskave, ki so jih izvedli pri delodajalcih, kažejo na to, da so ravno delovne izkušnje pomemben element pri izbiri novih sodelavcev. Tu se postavlja vprašanje, kako naj si pridobijo delovne izkušnje, če jim nihče ne da priložnosti za to, lahko delajo preko študentskega servisa, a večina delodajalcev prav teh ne upošteva.

Problem pri mladih iskalcih prve zaposlitve je tudi v tem, da ne znajo predstaviti znanj in delovnih izkušenj, ki pa so si jih pridobili pri priložnostnih delih. Marsikdo na razgovoru kar pozabi na to, kakšna dela je opravljal preko študentskega servisa, zato tega dela tudi ne predstavi tako, da bi lahko delodajalca prepričal o svoji ustreznosti (Ignjatovič, 2009, str. 43).

Iz tabele 3 vidimo, da se je brezposelnost iskalcev prve zaposlitve na UD Celje med letoma 2008 in 2009 povečala iz 310 na 464 oseb, kar znaša 49,7 odstotkov. Konec leta 2010 je bilo prijavljenih za 1,1 odstotno točko več iskalcev prve zaposlitve (Dobljeno na prošnjo iz ZRSZ-UD Celje, 2011).

V OS Celje se je v obdobju 2008 - 2009 povečala brezposelnost iskalcev prve zaposlitve iz 1.013 na 1.502 oseb, kar znaša 48,3 odstotke. Leta 2010 se je v OS Celje brezposelnost iskalcev prve zaposlitve povečala le za pol odstotne točke na 1.509 oseb (Dobljeno na prošnjo iz ZRSZ-UD Celje, 2011).

Tabela 3: Registrirana brezposelnost iskalcev prve zaposlitve v celjski regiji v obdobju 2008-2010

	Število 2008	Delež (%)	Število 2009	Delež (%)	Število 2010	Delež (%)	Indeks 2009/ 2008 (%)	Indeks 2010/ 2009 (%)
UD Celje	310	30,6	464	30,9	469	31,1	49,7	1,1
OS Celje	1.013	5,6	1.502	5,5	1.509	5,4	48,3	0,5
Slovenija	18.223	100,0	27.424	100,0	27.694	100,0	50,5	0,9

Vir: ZRSZ, 2011

3.3.5 BREZPOSELNE MLADE ŽENSKE

Med mladimi, ki vstopajo na trg dela, imajo pri iskanju ustrezne zaposlitve ženske več težav. V vseh državah članicah EU ženske praviloma dosegajo višjo stopnjo izobrazbe kot moški. Slovenija je na prvem mestu po deležu žensk med 20 in 24 letom, ki so dokončale vsaj srednjo šolo.

Pri zaposlovanju žensk predstavlja za delodajalce eno izmed ovir nosečnost oz. materinstvo, saj delodajalci pričakujejo več odsotnosti zaradi starševstva in varstva ter nege otroka. Vemo pa, da v današnjem času lahko tudi moški nastopi porodniški dopust in s tem omogoči ženi, da se vrne v službo.

Kot je razvidno iz priloge 5, je bilo v letu 2008 na UD Celje prijavljenih več brezposelnih mladih žensk kot mladih moških. Že leta 2009 se je ta številka krepko spremenila in je bilo tako več brezposelnih mladih moških (531) kot mladih žensk (522). Leta 2010 se je zmanjšalo število brezposelnih moških na 511, mladih brezposelnih žensk pa na 494 (Dobljeno na prošnjo iz ZRSZ-UD Celje, 2011).

3.3.6 IZOBRAZBENA STRUKTURA BREZPOSELNIH MLADIH

Mladi, ki so brez izobrazbe in delovnih izkušenj, težko pridejo med delovne aktivne. Ocenjuje se, da so delodajalci v primerih, ko imajo opravka z mlado osebo brez izobrazbe in delovnih izkušenj precej zadržani in prednostno obravnavajo osebe z vsaj nekaj delovnimi izkušnjami in prav zaradi tega pomena izobrazbe se vse več mladih odloči za nadaljevanje šolanja.

To posledično vpliva na izobrazbeno strukturo brezposelnih. Večji problem predstavljajo kadri od V. stopnje izobrazbe naprej, od katerih delodajalci zahtevajo različne delovne izkušnje. Zato se odločajo tudi na osnovi osebnostnih lastnosti, ki lahko pretehtajo v prid mladim. Največ brezposelnih mladih oseb s V. stopnjo, ki si aktivno iščejo zaposlitev, je prijavljenih na ZRSZ.

Specifična glede tega je javna uprava, kjer v odvisnosti od delovnega mesta tako ali tako že v razpisu zahtevajo delovne izkušnje, kandidat mora imeti opravljen strokovni izpit in razen če ne gre za obvezno prakso ali za pripravništvo, je zaposlovanje brez izkušenj običajno nemogoče.

Kot je razvidno iz priloge 7, se je število mladih s V. stopnjo na UD Celje v letu 2009 povečalo iz 283 na 419 oseb, kar znaša 48,1 odstotek, leta 2010 pa na 429 oseb ali 2,4 odstotne točke. Na drugem mestu ji sledi I. stopnja, ki se je leta 2009 zvišala za 58 odstotkov, leta 2010 pa zmanjšala za 6,1 odstotne točke. V letih 2009 in 2010 je bila s VII. stopnjo prijavljena samo ena brezposelna mlada oseba (Dobljeni na prošnjo iz ZRSZ UD Celje, 2011).

Kot je razvidno iz priloge 6, je bilo v Sloveniji največ prijavljenih brezposelnih mladih s V. stopnjo izobrazbo (leta 2008 7.051, leta 2009 10.497, ali 48,9 odstotkov), leta 2010 pa 10.851 ali 3,4 odstotne točke več kot leto poprej. Na drugem mestu je največ brezposelnih mladih s I. stopnjo izobrazbe, njihovo število se je v letu 2009 povečalo za 40,2 odstotka, v letu 2010 pa še za 1,7 odstotne točke. Najmanj iskalcev zaposlitve v Sloveniji pa imelo VIII. stopnjo in sicer leta 2008 9 oseb, leta 2009 16 oseb ali 77,8 odstotkov več, leta 2010 pa 22 oseb oz. 37,5 odstotkov več (Dobljeno na prošnjo iz ZRSZ-UD Celje, 2011).

3.3.7 TRAJANJE BREZPOSELNOSTI MLADIH

Tabela 4: Registrirana brezposelnost po trajanju brezposelnosti v letu 2008

	Do 3 mes.	Od 3 do 6 mes.	Od 6 do 9 mes.	Od 9 do 12 mes.	1 do 2 leti	2 do 3 leta	3 do 5 let	Nad 5 let
UD Celje	299	134	56	44	80	39	22	13
OS Celje	1.006	387	168	119	318	109	83	46

Vir: ZRSZ, 2011

Iz tabele 4 je razvidno, da je konec leta 2008 na UD Celje prijavljenih brezposelnih mladih po čakalni dobi največ tri mesece, teh je bilo 299, temu sledi od treh do šestih mesecev in na to še od enega do dveh let, teh pa je bilo 80 oseb. Vsega skupaj na OS Celje pa jih je bilo do treh mesecev 1.006, sledi jim tri do šestih mesecev, 387 oseb in na tretjem mestu od enega do dveh let 318 oseb (Dobljeno na prošnjo iz ZRSZ-UD Celje, 2011).

Tabela 5: Registrirana brezposelnost po trajanju brezposelnosti v letu 2009

	Do 3 mes.	Od 3 do 6 mes.	Od 6 do 9 mes.	Od 9 do 12 mes.	1 do 2 leti	2 do 3 leta	3 do 5 let	Nad 5 let
UD Celje	496	146	107	98	154	31	14	7
OS Celje	1.498	474	357	331	512	114	62	37

Vir: ZRSZ, 2011

Iz tabele 5 je razvidno, da je leta 2009 največ prijavljenih brezposelnih mladih na UD Celje čakalo na zaposlitev tri mesece (496 oseb ali 65,9 odstotkov več kot leto poprej), tem sledijo čakajoči od enega do dveh let (154 oseb ali 92,5 odstotkov več). Na tretjem mestu so čakajoči od treh do šestih mesecev, teh je bilo 146 oseb ali 9 odstotkov več. Na OS Celje je največ brezposelnih čakalo do treh mesecev (1.498 oseb ali 49 odstotkov več kot v letu 2008), sledijo jim čakajoči od enega do dveh let (512 oseb ali 61 odstotkov več), na tretjem mestu pa so čakajoči od treh do šestih mesecev (474 oseb oz. 22,5 odstotkov več) (Dobljeno na prošnjo iz ZRSZ-UD Celje, 2011).

Tabela 6: Registrirana brezposelnost po trajanju brezposelnosti v letu 2010

	Do 3 mes.	Od 3 do 6 mes.	Od 6 do 9 mes.	Od 9 do 12 mes.	1 do 2 leti	2 do 3 leta	3 do 5 let	Nad 5 let
UD Celje	364	177	91	62	227	58	21	5
OS Celje	1.104	563	245	203	716	194	74	26

Vir: ZRSZ, 2011

V tabeli 6 vidimo, da je bilo konec leta 2010 na UD Celje največ prijavljenih brezposelnih mladih s čakalno dobo do treh mesecev (364 ali 26,6 odstotkov manj), sledijo čakajoči od enega do dveh let (227 oseb oz. 47,4 odstotke več). Na tretjem mestu so čakajoči od treh do šestih mesecev (177 oseb ali 21,2 odstotka več). Skupaj je bilo na OS Celje čakajočih do treh mesecev 1.104 oseb ali 26,3 odstotka manj, sledijo jim čakajoči od enega do dveh let (716 oseb ali 39,8 odstotkov več), na tretjem mestu pa so čakajoči od treh do šestih mesecev (563 oseb oz. 18,8 odstotkov več kot leto poprej) (Dobljeno na prošnjo iz ZRSZ-UD Celje, 2011).

Tabela 7: Registrirana brezposelnost po trajanju brezposelnosti v letu 2011

	Do 3 mes.	Od 3 do 6 mes.	Od 6 do 9 mes.	Od 9 do 12 mes.	1 do 2 leti	2 do 3 leta	3 do 5 let	Nad 5 let
Avgust 2011								
UD Celje	205	134	117	190	192	82	33	5
OS Celje	559	412	323	524	507	237	100	18
September 2011								
UD Celje	245	111	119	154	213	76	36	3
OS Celje	633	347	334	392	582	211	112	15

Vir: ZRSZ, 2011

Iz tabele 7 vidimo, da so se podatki v letu 2011 bistveno spremenili, zmanjšalo se je število brezposelnih mladih po čakalni dobi, tako na UD Celje, kot na celotni OS Celje. V OS Celje teh je bilo v mesecu septembru 2011 malo več do 3 mesecev kot v prejšnjem mesecu, in sicer za 13,2%, sledi jim od 1 do 2 let, ki se je ponovno povečalo, za 14,%. Na tretjem mestu sledijo čakajoči od 9 do 12 mesecev, njih število se je zmanjšalo za 25,2 odstotka (Dobljeno na prošnjo iz ZRSZ-UD Celje, 2011).

3.4 POTEK RAZISKOVALNEGA DELA

V raziskavi z anketnim vprašalnikom smo se omejili na področje celjske regije, izmed vseh skupin brezposelnih pa izbrali najpomembnejšo, ki je v času gospodarske krize najbolj prizadeta, to je skupino oseb, starih do 30 let.

Stopnja registrirane brezposelnosti za skupino brezposelnih oseb med 15 in 30 letom je v občini Celje leta 2007 znašala 18,1 odstotek, leta 2008 13,6 odstotkov, leta 2009 18,8 odstotkov, leta 2010 22,3 odstotke, avgusta 2011 22,4 odstotke in septembra 2011 22,3 odstotke (Dobljeno na prošnjo iz SURS, 2011). Iz teh podatkov je razvidno, da se je brezposelnost mladih v celjski regiji v letu 2009, v času gospodarske krize, povečala za 5,2 odstotne točke, v letu 2010 pa za kar 8,7 odstotkov.

Pod OS Celje spada šest upravnih enot s svojimi uradi za delo: Celje, Laško, Slovenske Konjice, Šentjur, Šmarje pri Jelšah in Žalec. V diplomski nalogi smo se osredotočili na podatke za UD Celje, OS Celje in Slovenijo.

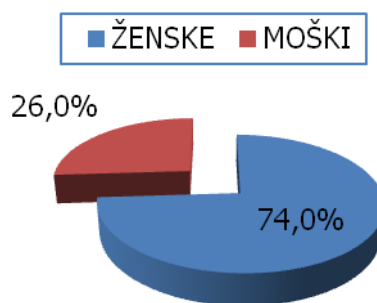
Ker prihajamo iz občine Celje, so nas zanimali podatki brezposelnih mladih na trgu dela v času gospodarske krize in smo izvedli raziskavo na začetku leta 2011. Izvedli smo jo v okviru ankete v občini Celje v bližini ZRSZ anketirali brezposelne osebe, stare od 15 do 25 let in osebe med 26. in 30. letom starosti.

Glavni namen raziskave je bil spoznati trenutno stanje brezposelnosti oseb v celjski regiji, starih do 30 let, v celjski regiji, podrobneje po starostnih skupinah 15-25 let in 26-30 let, ker menimo, da je ravno slednjih največ prijavljenih na ZRSZ.

Predstavili bomo tudi ugotovitve, ki se nanašajo na zaposlenost mladih, njihovo izobrazbo in probleme, s katerimi se soočajo na trgu delovne sile.

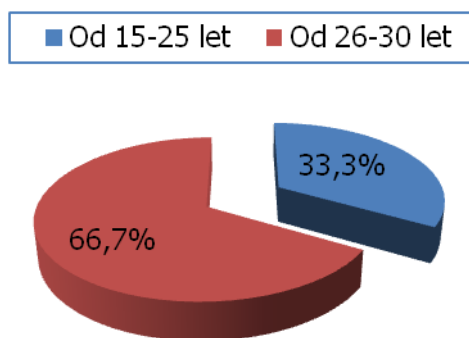
V raziskavi smo anketirali 50 naključno izbranih anonimnih brezposelnih oseb, od teh je bilo 37 (74 odstotkov) žensk in 13 (26 odstotkov) moških.

Grafikon 1: Spol anketiranih oseb

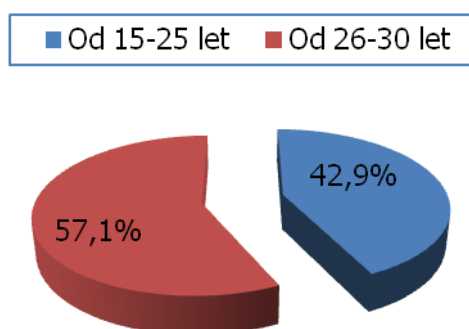
Vir: lasten, priloga 1

Grafikon 2: Starost anketiranih žensk

Vir: lasten, priloga 1

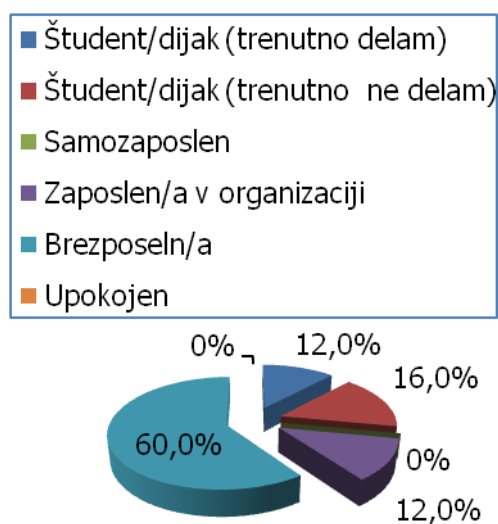
Grafikon 3: Starost anketiranih moških

Vir: lasten, priloga 1

Tako je bilo 12 žensk (33,3 odstotke) starih od 15-25 let in 24 žensk (66,7 odstotkov) od 26-30 let, šest moških (42,9 odstotkov) je bilo starih od 15-25 let in osem moških (57,1 odstotek) od 26-30 let.

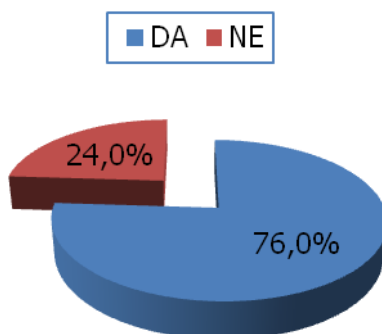
Grafikon 4: Trenutni status anketiranih oseb

Vir: lasten, priloga 1

Anketa je bila izvedena med šestimi študenti/ dijaki (12 odstotkov), ki so trenutno delali preko študentskega servisa in osmimi študenti/ dijaki (16 odstotkov), ki niso nikoli delali preko študentskega servisa, šest oseb (12 odstotkov) je bilo zaposlenih v organizaciji, 30 oseb (60 odstotkov) pa je bilo brezposelnih.

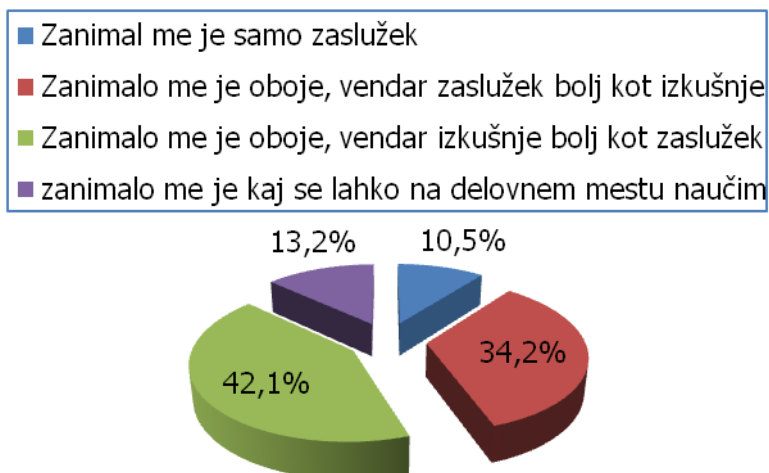
Grafikon 5: Število anketiranih oseb, ki so med svojim izobraževanjem opravljale delo preko študentskega servisa

Vir: lasten, priloga 1

Med 50 anketiranimi osebami je bilo 38 (76 odstotkov) takih, ki so med svojim izobraževanjem opravljale delo preko študentskega servisa, dvanajst oseb (24 odstotkov) pa takih, ki nikoli niso delale preko študentskega servisa.

Grafikon 6: Anketirane osebe, če so jih zanimale bolj izkušnje kot pa zaslužek

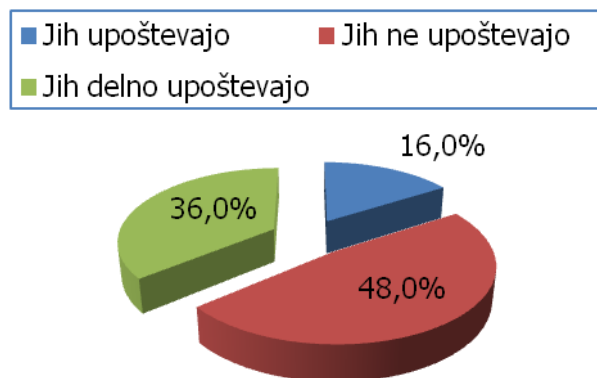

Vir: lasten, priloga 1

Ugotovili smo, da so večino anketiranih bolj zanimale izkušnje kot zaslužek, čeprav je veliko anketiranih bolj zanimal zaslužek kot izkušnje. V sedanjem času je to čisto razumljivo, saj so življenjski stroški visoki in marsikatera mlada oseba se mora med izobraževanjem preživljati sama.

Mladi med izobraževanjem opravljajo preko študentskega dela čisto vsa dela, samo da imajo denar za preživetje in študij. Tako vzpostavijo delovne navade, pridnost in lojalnost.

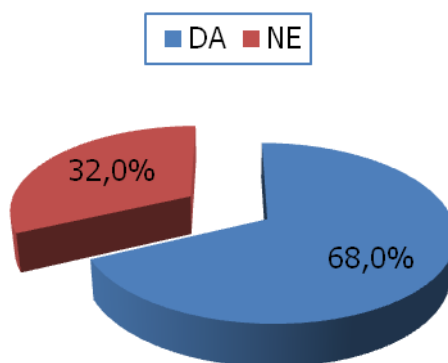
Grafikon 7: Upoštevanje izkušenj pri delodajalcih, ki si jih mladi pridobijo s študentskim delom

Vir: lasten, priloga 1

Osem (16 odstotkov) anketiranih oseb meni, da delodajalci upoštevajo izkušnje, ki si jih mladi pridobijo s študentskim delom med izobraževanjem. 24 oseb (48 odstotkov) meni, da delodajalci pridobljenih delovnih izkušenj preko študentskega servisa ne upoštevajo, 18 oseb (36 odstotkov) pa, da delovne izkušnje preko študentskega servisa upoštevajo le delno. Zato, ker imajo mladi takšno mnenje, si težko dobijo redno zaposlitev, kljub temu da so delali preko študentskega servisa med izobraževanjem in že imajo delovne navade, izkušnje.

Grafikon 8: Reševanje brezposelnosti z upoštevanjem študentskega dela med mladimi

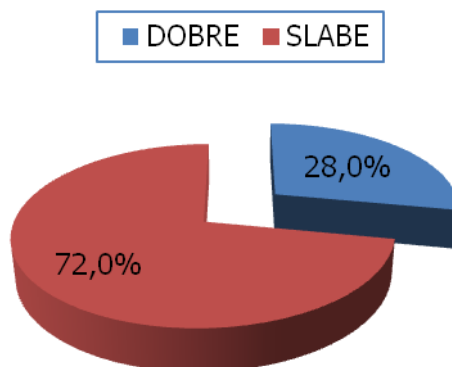

Vir: lasten, priloga 1

Od 50 anketiranih oseb jih 34 (68 odstotkov) meni, da bi upoštevanje študentskega dela rešilo problem brezposelnosti med mladimi, saj bi bili s tem bolj enakopravni s tistimi, ki so že bili v rednem delovnem razmerju.

16 anketiranih oseb (32 odstotkov) pa jih meni, da s tem, ko bi delodajalci upoštevali študentsko delo kot enakovredno delovnim izkušnjam, ne bi rešili problema brezposelnosti med mladimi. Če bi delodajalec upošteval delovne izkušnje pridobljene preko študentskega servisa, bi to doprineslo k zaposlovanju brezposelnih mladih, ti pa bi na ta način pridobili večje možnosti in samozavest pri iskanju zaposlitve.

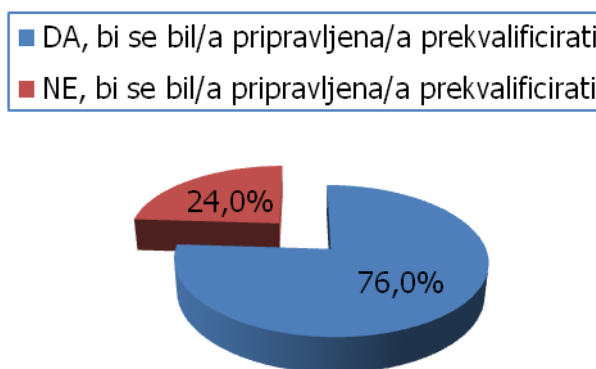
Grafikon 9: Kakšne možnosti imajo anketirane osebe s pridobljeno izobrazbo

Vir: lasten, priloga 1

Od 50 anketiranih oseb jih 14 (28 odstotkov) meni, da imajo dobre, 36 oseb (72 odstotkov) pa slabe zaposlitvene možnosti. Iz tega sklepamo, da si več kot polovica anketiranih oseb težko najde zaposlitev v svojem poklicu, zato iščejo kakršnokoli pomoč, bodisi v obliki dodatnega izobraževanja in usposabljanja, bodisi prekvalifikacije v drug poklic.

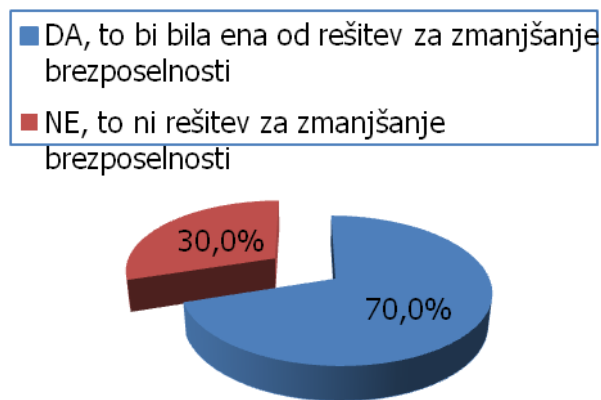
Grafikon 10: Pripravljenost na prekvalificiranje v primeru brezposelnosti

Vir: lasten, priloga 1

38 anketiranih oseb (76 odstotkov) bi se bilo pripravljeno prekvalificirati, dvanajst (24 odstotkov) pa ne. Sklepamo, da bi mladi zelo radi delali in so zaradi tega pripravljeni narediti vse, da bi prišli do redne zaposlitve, tudi prekvalificirati se ali se dodatno usposobiti. Mnenje anketiranih oseb je, da bi bilo mlade smiselno usmerjati v bolj iskane oz. perspektivne poklice.

Grafikon 11: Bi se morali mladi usmerjati v bolj iskane poklice

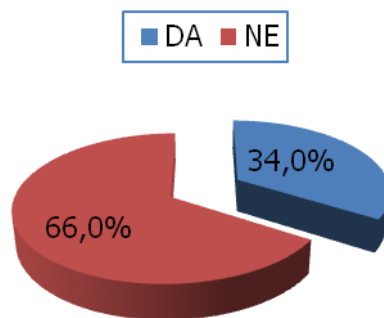

Vir: lasten, priloga 1

35 anketiranih oseb (70 odstotkov) meni, da bi bilo usmerjanje v perspektivnejše poklice ena od rešitev za zmanjšanje brezposelnosti, petnajst oseb (30 odstotkov) pa, da to ni primerna rešitev. Naše mnenje je enako večinskemu. Kljub vsemu pa mora vsakdo poslušati sebe ter slediti svojim željam in ciljem. Kajti, če se nekdo usmeri v nek poklic zgolj zaradi večje možnosti zaposlitve, še ne pomeni, da bo ta oseba poklic tudi dobro opravljal.

Anketirance, ki so prijavljeni na ZRSZ, smo povprašali za mnenje, koliko dodatnih izobraževanj nudijo brezposelnim osebam in na podlagi podatkov prišli do zaključka, da jim ZRSZ nudi premalo uporabnih informacij.

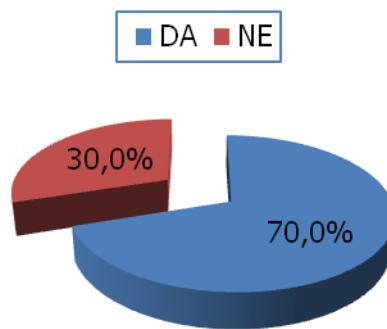
Grafikon 12: Ali imajo brezposelni mladi dovolj možnosti za dodatno izobraževanje preko Zavoda RS za zaposlovanje

Vir: lasten, priloga 1

33 oseb (66 odstotkov) je bilo mnenja, da ZRSZ ne nudi dovolj možnosti za dodatna izobraževanja, 17 oseb (34 odstotkov) pa, da jih nudi dovolj. Sklepamo, da bi se velika večina mladih bila pripravljena prekvalificirati, da bi si našli ustrezno zaposlitev, če bi jim ZRSZ nudil dodatno izobraževanje, zato menimo, da je potrebno, da ZRSZ v čim večji meri nudi dodatna usposabljanja mladim, saj s tem pripomore reševati oz. zmanjševati brezposelnost mladih.

Grafikon 13: Ali ženske težje najdejo zaposlitev kot moški

Vir: lasten, priloga 1

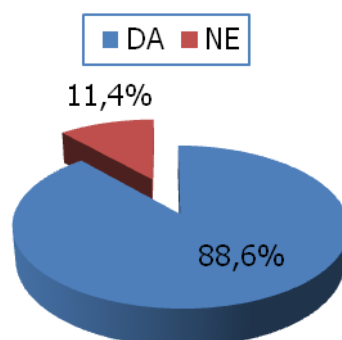
35 oseb (70 odstotkov) meni, da si ženske še vedno težje najdejo zaposlitev kot moški, petnajst oseb (30 odstotkov) pa misli, da so ženske postale enakopravne moškim pri iskanju zaposlitve. Pri nas je večina žensk diskriminirana, kar je v Sloveniji nezakonito, a si nihče ne upa prijaviti opažene diskriminacije.

Na primer, če delodajalec želi brezposelno mlado žensko redno zaposliti, ji postavi pogoj, da najmanj 3-5 let ne sme zanositi. Če pa že ima otroke, ima zaradi predvidene bolniške odsotnosti nižjo plačo in to pri nas ni pravično.

V vseh državah članicah EU ženske dosegajo višjo stopnjo izobrazbe kot moški. Slovenija je na prvem mestu po deležu žensk starih od 20 do 24 let, ki so dokončale vsaj srednjo šolo.

Še zmerom pa je diskriminacija žensk na delovnem mestu, da si težko najdejo zaposlitev zaradi ovir nosečnosti oziroma materinstvo in delodajalec v današnjem času težko oziroma nerad zaposli žensko, predvsem pa mlado žensko, ko ve da bo v kratkem času zanosila in bo potem več časa odsotna zaradi starševstva in varstva, pa tudi nege otroka.

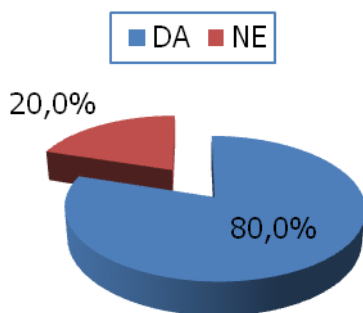
Grafikon 14: Manjša zaposljivost žensk zaradi nosečnosti in odsotnosti z dela zaradi bolezni

Vir: lasten, priloga 1

Izmed 31 oseb (88,6 odstotkov), ki so na prejšnje vprašanje odgovorile z DA, je bilo mnenja, da so ženske še vedno težje zaposljive, pri čemer kot vzrok izpostavljajo ravno nosečnost in odsotnost z dela zaradi bolezni otrok.

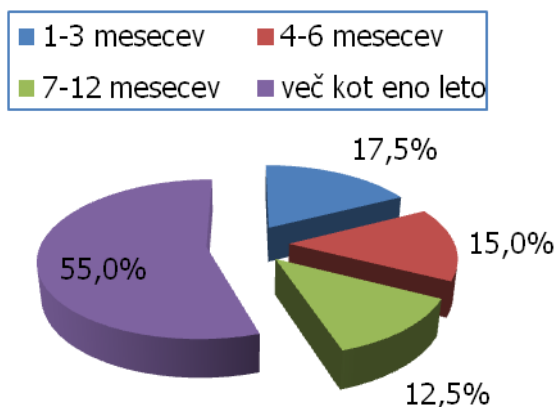
Grafikon 15: Število anketiranih oseb, ki so bili oz. so še prijavljeni na Zavodu RS za zaposlovanju

Vir: lasten, priloga 1

Od vseh anketiranih oseb jih je bilo 40 oseb (80 odstotkov) še/ že prijavljenih na ZRSZ, deset oseb (20 odstotkov) pa še nikoli (prej).

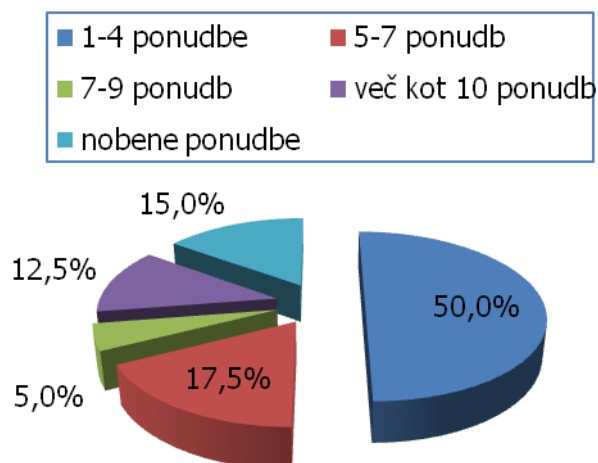
Grafikon 16: Koliko časa so bile anketirane osebe prijavljene na Zavodu RS za zaposlovanju

Vir: lasten, priloga 1

Od 40 anketiranih oseb, ki so bile prijavljene na ZRSZ je bilo 22 (55 odstotkov) takih, ki so bile prijavljene več kot eno leto, pet oseb (12,5 odstotkov) je bilo prijavljenih sedem do dvanajst mesecev, šest oseb (15 odstotkov) štiri do šest mesecev, sedem oseb (17,5 odstotkov) pa od enega do treh mesecev. Glede na rezultate ankete bi lahko rekli, da so anketirane osebe dobile relativno malo ponudb za delo iz ZRSZ.

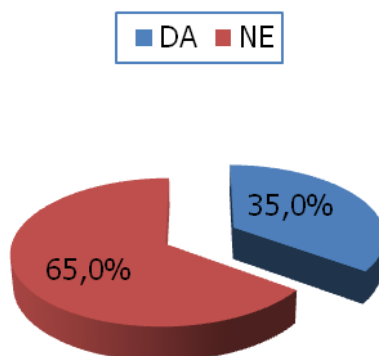
Grafikon 17: Koliko ponudb za delo so anketirane osebe dobile iz Zavoda RS za zaposlovanje

Vir: lasten, priloga 1

Od 40 anketiranih oseb, ki so bile prijavljene na ZRSZ, jih je dvajset (50 odstotkov) dobilo le eno do štiri ponudbe za delo. Menimo, da ZRSZ ne nudi dovolj pomoči pri iskanju zaposlitve.

Grafikon 18: Zadovoljstvo anketiranih oseb z Zavoda RS za zaposlovanju

Vir: lasten, priloga 1

Od 40 anketiranih oseb, ki so bile prijavljene na ZRSZ, jih 26 (65 odstotkov) ni bilo zadovoljnih z delom zaposlenih. 14 oseb (35 odstotkov) je bilo zadovoljnih z delom zaposlenih na ZRSZ. Menimo, da je na ZRSZ prijavljenih preveč brezposelnih in potem zaposleni niso preveč naklonjeni iskalcem zaposlitve.

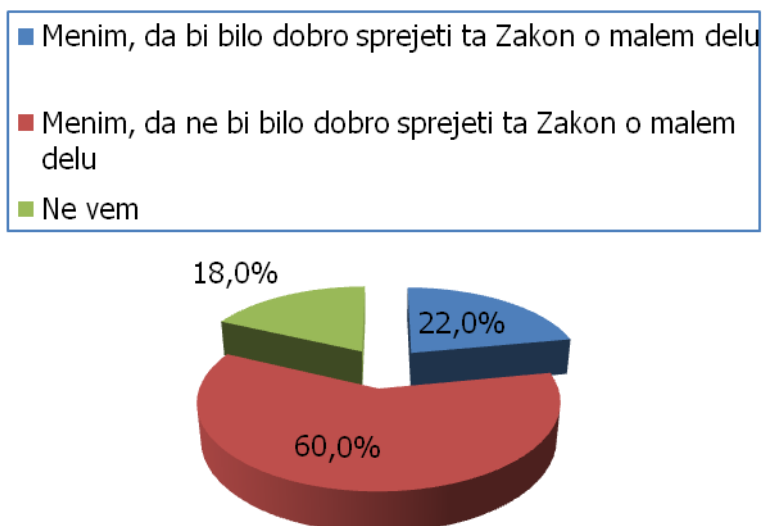
Grafikon 19: Kako si bodo anketirane osebe v bodoče iskali zaposlitev, ali sami, preko znancev, prijateljev ali preko Zavoda RS za zaposlovanje

Vir: lasten, priloga 1

Rezultat ankete je pokazal, da si bo večina anketiranih oseb, glede na to, da niso bili preveč zadovoljni z zaposlenimi na ZRSZ in z njihovim delom, v bodoče zaposlitev raje iskali kar sami, preko prijateljev, znancev... Od 40 anketiranih oseb, ki so na ZRSZ prijavljene, si bo 35 oseb (87,5 odstotkov) zaposlitev raje iskalo samo, pet oseb (12,5 odstotkov) pa bo tudi v bodoče iskalo zaposlitev preko ZRSZ.

Grafikon 20: Kako menijo anketirane osebe, brezposelni mladi, glede predloga Zakona o malem delu

Vir: lasten, priloga 1

30 oseb (60 odstotkov) meni, da ne bi bilo dobro, da bi sprejeli Zakon o malem delu, enajst oseb (22 odstotkov) pa, da bi bilo dobro, da bi ga sprejeli. Devet oseb (18 odstotkov) pa ne ve, ali bi bilo dobro sprejeti ta zakon ali ne. Ker predlog Zakona o malem delu na referendumu ni bil sprejet, smo ga v anketi samo omenili.

Ugotovitve in spoznanja iz raziskave oz. ankete so naslednja:

1. Na območju občine Celje je bilo od leta 2008 do 2010 večje število mladih brezposelnih oseb starih do 30 let.
2. V letu 2008 je bil na območju občine Celje oz. v celjski regiji večji delež brezposelnih mladih žensk, v letu 2009 in 2010 pa večji delež brezposelnih mladih moških. To potrjujejo tudi uradni podatki ZRSZ.
3. V treh obravnavanih letih je bil na območju občine Celje oz. celjske regije, večji delež tistih mladih brezposelnih oseb, ki so imele V. in I. stopnjo izobrazbe, najmanjši delež pa tistih, ki so imele II., III. in VII. stopnjo izobrazbe. V letih 2009 in 2010 je bil najmanjši delež brezposelnih mladih s VI., VII. stopnjo izobrazbe. Po naši anketi smo ugotovili, da je bilo podobno.

4 MLADI IN TRG DELA

4.1 ZNAČILNOSTI MLADIH NA TRGU DELA

Mladi pri nas v povprečju slabo poznajo sebe, ne prepoznajo svojih poklicnih interesov in nimajo izdelanih življenjskih in zaposlitvenih ciljev. To ugotavljajo svetovalci za zaposlitev na ZRSZ, pa tudi v zasebnih kadrovskih agencijah. Mlade brezposelne obravnavajo na več načinov: od individualnega svetovanja, ki ga kombinirajo in nadgrajujejo z različnimi oblikami skupinskega svetovanja, do spodbujanja samostojnega iskanja informacij, tudi v centrih za informiranje in poklicno svetovanje (CIPS), ki delujejo v okviru ZRSZ. Mladi so tudi ena od prednostnih ciljnih skupin programov aktivne politike zaposlovanja. Eden od programov nosi naziv »Drugače o poklicih« in se izvaja v sodelovanju z delodajalci. Tu gre za ogled delovnih mest, da bi tako mladim približali svet dela, jim dali priložnost, da bolje spoznajo posamezne poklice, predvsem zaradi promocije deficitarnih poklicev in bi tako prispevali k zmanjševanju strukturnih neskladij na trgu dela (Strategija zaposlovanja mladih v družbi znanja, 2008).

Zavod RS za zaposlovanje (ZRSZ) ni edini, ki rešuje probleme zaposlovanja mladih. Če je šolstvo premalo fleksibilno, učitelji pa premalo motivirani in usposobljeni, ne more biti pravih rezultatov. Lahko pa ZRSZ veliko naredi z usposabljanjem sodelavcev za delo z mladimi, s poglobljenim in stalnim konstruktivnim sodelovanjem s šolstvom, z opozarjanjem tistih odgovornih oseb, ki oblikujejo politiko in ukrepe.

Za nove države članice EU je značilno, da imajo v primerjavi z dejanskimi potrebami na trgu dela veliko zelo usposobljenih mladih ljudi. Mladi so običajno slabše plačani za svoje delo od drugih, imajo manj izkušenj in praktične usposobljenosti.

Mladi brez izobrazbe se veliko težje vključijo na trg dela kot njihovi vrstniki. Njihova obravnava zahteva od svetovalcev veliko znanja in spretnosti pri komunikaciji. Upoštevati je namreč treba, kako velika sprememba je za mlade prehod iz šole na trg dela. Upoštevati je treba želje in pričakovano kakovost življenja mladostnikov ter spremembe, ki jih je posameznik doživel pri odrasčanju. Svetovalec za mlade mora poznati programe za mlade in možnosti vključitve v programe aktivne politike zaposlovanja. Dober primer programa za mlade brez izobrazbe je program aktivne politike zaposlovanja tako imenovano Projektno učenje za mlade (PUM) (Strategija zaposlovanja mladih v družbi znanja, 2008).

Poleg Evropskega socialnega sklada, ki neposredno sofinancira izvedbo programov aktivne politike zaposlovanja na evropski ravni, obstajajo različne pobude in pristopi mednarodnih organizacij, kot je MOD. Pod njenim okriljem delujejo programi za mlade, kot so: Youth Employment Team, Youth Employment Network, Global Employment Agenda in The Decent Work Programme (Strategija zaposlovanja mladih v družbi znanja, 2008).

4.1.1 VSTOP MLADIH NA TRG DELA

Prehod iz izobraževanja na trg dela za večino ni lahek, še posebej pa je težko, če se mlad človek znajde na trgu dela v vlogi brezposelne osebe, velikokrat brez ali skoraj brez delovnih izkušenj, včasih celo s previsoko izobrazbo in prevelikimi pričakovanji. Prehod iz

izobraževanja na trg dela je v življenju posameznika prelomno obdobje, ki s seboj prinaša novo odgovornost, nove zadolžitve, nove življenjske vloge.

Starost oseb ob tem prehodu se dviga; mladi namreč podaljšujejo študij, da se tako izognejo statusu brezposelnosti, kajti zaradi pomanjkanja delovnih izkušenj so v primerjavi z drugimi iskalci zaposlitve težje zaposljivi (Strategija vseživljenjskosti učenja, MŠŠ, 2007).

Veliko mladih se zato odloči za nadaljevanje študija, a to jih lahko privede v začaran krog, saj lahko povzroči to, da postanejo še težje zaposljivi. Visoka stopnja izobrazbe brez delovnih izkušenj namreč pri delodajalcih ni posebno cenjena. Vendar se mladi brezposelni hitreje zaposlujejo kot starejši, ker so prilagodljivejši in pripravljeni sprejeti različne zaposlitve. V drugem četrtletju 2009 so tako mladi brezposelni (15–34 let) delo iskali dobrih šest mesecev, brezposelni, starejši od 34 let, pa približno leto in pol. V letih 2010 in 2011 so si mladi poiskali zaposlitev v dobrih štirih mesecih.

4.1.2 DISKRIMINACIJA MLADIH NA TRGU DELA

Mlajših generacij se na trgu dela ne upošteva dovolj, zanje ni prostora. Vendar gospodarstvo nima prihodnosti, če učinkovito ne uporabi potenciala mladih. Vsem mladim brezposelnim mora biti dana priložnost, da dobijo ustrezno ali vsaj primerno zaposlitev. Pozorni moramo biti tudi na to, da zakonodaja ne bi izločala ali diskriminirala mladih. V Sloveniji pa se to dogaja najpogosteje.

Polanec (2009, str. 25) ob razmahu gospodarske krize ugotavlja, da bodo zaradi strukture stroškov odpuščanja bremena nosili predvsem mladi, poleg študentskega dela predvsem tisti, ki so pretežno zaposleni prek fleksibilnejših oblik zaposlitve (okrog 50 odstotkov oseb, starih od 15 do 24 let, je vpetih v fleksibilne oblike zaposlitve). Opozarja, da lahko v podjetjih, ki bodo utrpela večje šoke v povpraševanju, pričakujemo tudi odpuščanje tistih zaposlenih s pogodbo za določen in nedoločen čas, ki so manj časa zaposleni pri istem delodajalcu, saj je te mogoče ceneje odpustiti.

Med njimi spet prevladujejo mladi, saj sta zanje značilna pogostejše menjavanje zaposlitev in krajša delovna doba. Polanec (2009) ugotavlja, da so mladi v recesiji najbolj na udaru tudi pri zniževanju plač, saj imajo slabšo pogajalsko moč do delodajalca. Podjetja v krizi po potrebi raje najemajo starejše delavce, saj se z njimi lažje dogovorijo za ustrezno višino plač, v skladu s produktivnostjo.

Mlade brezposelne je zato treba obravnavati prioritarno in jih čim prej vključiti v delovno okolje. Rok za iskanje dela za iskalce prve zaposlitve se mora skrajšati na največ nekaj mesecev. Nujna je zakonodaja, ki bi odpravila diskriminatornost do mladih in bi poskrbela za bolj enakomerno porazdelitev tveganj med generacijami.

Starejše delavce, ki so tik pred upokojitvijo, bi bilo treba dati v predčasni pokoj in na to delovno mesto zaposliti mlado brezposelno osebo. Nekateri delodajalci, ker imajo možnost, rajši podaljšujejo pogodbe za delo starejšim delavcem, kljub temu da so že dovolj stari za upokojitev.

V drugih evropskih državah so razvili različne oblike prehoda iz študija v zaposlitev. V Sloveniji obstaja samo neobvezno pripravišтво, kar pomeni, da je prostora za oblikovanje novih mehanizmov zelo veliko.

4.2 VZROKI IN POSLEDICE BREZPOSELNOSTI MED MLADIMI V CELJSKI REGIJI

Po podatkih SURS (2011a) je brezposelnost najvišja med osebami, starimi od 15 do 30 let in se je od leta 2008 do leta 2009 povečala iz 18.223 na 27.414 brezposelnih mladih oseb, kar je 9.201 oseb oz. 50,5 odstotkov več. Konec leta 2010 je narasla na 27.694 oseb, kar je še odstotek več. Negotovost na trgu dela je danes ena izrazitejših značilnosti položaja mladih v Sloveniji. Mladi so posledično izpostavljeni večjemu tveganju socialne neenakosti ter socialne izključenosti tudi na drugih področjih življenja (SURS, 2011a).

V celjski regiji se je brezposelnost mladih povečala od leta 2008 do konca leta 2009 za 51,4 odstotkov. Konec leta 2010 pa se je zmanjšala za 7,7 odstotkov. Tako se od leta 2008 do leta 2009 v primerjavi s Slovenijo in brezposelnost mladih v celjski regiji povečala za en odstotek.

Stopnja registrirane brezposelnosti za skupino brezposelnih oseb med 15 in 30 letom je bila v občini Celje leta 2007 18,1 odstotek, leta 2008 13,6 odstotkov, leta 2009 18,8 odstotkov in leta 2010 22,3 odstotke. V avgustu 2011 je znašala 22,4 odstotke in v septembru 2011 22,3 odstotke (SURS, 2011a). To se pravi, da se je brezposelnost mladih v celjski regiji od leta 2008 do leta 2009, v času gospodarske krize, povečala za 5,2 odstotka, v letu 2010 pa za kar 8,7 odstotkov (SURS, 2011a).

4.2.1 VZROKI ZA BREZPOSELNOST

Mladi so na trgu dela precej bolj ranljiva skupina kot starejše prebivalstvo. To pa zato, ker še nimajo dovolj delovnih izkušenj oz. znanja za določeno delovno mesto, niso samozavestni ali pa mogoče ne znajo dobro izpostaviti svojih dobrih lastnosti, ko prvič vstopajo v svet zaposlovanja. Vzrok je tudi ta, da imajo delovne izkušnje preko študentskega dela, a za določene delodajalce te niso pomembne, pomembnejša je delovna doba, ki je vpisana v delovni knjižici. Zato bi kot nekaj drugih ključnih vzrokov za brezposelnost med mladimi lahko izpostavili naslednje:

4.2.1.1 Nezadostne delovne izkušnje

Dijaki po zaključku srednje šole praviloma nadaljujejo s študijem. To pomeni, da v povprečju zaključijo z izobraževanjem pri starosti 26 let. Mladi vedo, da takoj po končanem študiju ne bodo našli redne zaposlitve, a ker hočejo delati, se ponovno vpišejo v 1. letnik kakšne druge fakultete, da pridobijo status študenta in lahko preko študentskega dela ponovno služijo denar, ki ohranja njihovo neodvisnost od staršev.

Delovne izkušnje si pridobivajo s študentskim delom, obvezno prakso, delom po podjemni pogodbi, avtorskimi deli, a taka dela ne gredo v delovno dobo oz. v delovno knjigo po starem.

Nekateri pri tem gledajo predvsem na zaslužek, spet drugim so pomembne delovne izkušnje, ki jih bodo potrebovali za kasnejšo redno zaposlitev, a v času recesije tovrstne delovne izkušnje ne pomagajo več.

Mladi so prav zaradi pomanjkanja delovnih izkušenj na trgu dela bolj ranljivi, si ne upajo samozavestno nastopiti oz. izpostaviti pridobljenega znanja, pa čeprav preko študentskega in prostovoljnega dela, delodajalci pa tovrstne delovne izkušnje marsikdaj podcenjujejo oz. jih ne jemljejo kot primerne za določeno redno zaposlitev.

4.2.1.2 Mladi se usmerjajo v iskane oz. perspektivne poklice

V napredni tehnološko usmerjeni družbi nekateri, včasih zelo cenjeni in dobro plačani poklici, dobesedno izumirajo, saj zanimanja zanje med mladimi skorajda ni (vodovodar, lesni tehnik, pek, ključavničar, avtomehanik, kuhar, bolničar, poklici iz področja gradbeništva, kovinarstva, gostinstvu, ipd.). Zato v gostinstvu in v drugih dejavnostih delajo večinoma študentje preko študentskih napotnic; za ta dela namreč ne potrebujejo ustrezne izobrazbe in lahko delajo kratkoročno.

To pa je razvidno tudi iz manjšega vpisa na poklicne srednje šole. Vendar se mladi zavedajo, da če bi se usmerili v bolj perspektivne poklice, bi si kasneje lažje našli zaposlitev.

4.2.1.3 Neenakopravnost pri zaposlovanju žensk

Delodajalec od ženske pogosto zahteva, da v naslednjem letu ne bo zanosila, če pa že ima otroke, je pa manj zaželena, saj bo v primeru, da otroci zbolijo, šla na večkratni bolniški dopust. Problem je predvsem v tem, da je v naši zakonodaji zapisana prepoved podpisovanja oz. pisanja pogodb, po katerih ženske ne smejo zanositi in podobno, vendar pa so po drugi strani tovrstne pogodbe dovoljene, če iniciativa pride s strani podpisnika pogodbe. Lahko bi rekli, da so v takšnem primeru ženske v zelo diskriminatornem položaju. Ženska v svetu posla, kjer »kraljujejo« večinoma moški, potrebuje precej več dokazovanja, da si zasluži delovno mesto, ki si ga želi z svojo izobrazbo. Podatke potrjujejo tudi izsledki naše ankete.

4.2.2 POSLEDICE BREZPOSELNOSTI

Brezposelnost vpliva predvsem na kvaliteto življenja mladega človeka, ki je poln pričakovanj, kako si bo ustvaril družino, dom, imel redno zaposlitev, ipd.

Vsak človek brezposelnost občuti na svoj način, zato bomo našeli nekaj dejavnikov oz. posledic, ki jih brezposelnost prinaša.

4.2.2.1 Socialna izključenost

Socialna izključenost se kaže kot neka vrsta izolacije oz. kot občutek nemoči v vsakdanjem življenju.

Mlad človek se počuti manj vrednega, nekako izključenega iz družbe, še posebej če brezposelnost traja več let oz. če ima z odposlanimi vlogami in delodajalci po razgovorih za delovna mesta slabe izkušnje.

Socialna izključenost se nanaša na dinamičen, multidimenzionalen akumulacijski proces izgub in prikrajšanosti, ki »odreže« mladega človeka od t.i. »normalnega« povprečja, ki v sodobni družbi temelji na individualnih vezeh na področju dela, izobraževanja, vrstniškega druženja, potrošništva, medijev in pristočasnih aktivnosti.

Socialna izključenost je dinamičen večdimenzionalni proces, ki vključuje tako objektivne situacije, socialne in ekonomske vidike življenja kot tudi subjektivne izkušnje ter za posameznika razpoložljive individualne in socialne vire. Tesno in dinamično je povezana z materialnim položajem na eni strani ter na drugi strani z navadami in vrednotami posameznika (Združenje za socialno pedagogiko, 2011).

4.2.2.2 Ekonomska izključenost

Ekonomska izključenost vključuje revščino, finančno odvisnost od državnih pomoči ali eksistenčno odvisnost od drugih socialnih skupin in posameznikov, kar je za posameznika lahko nesprejemljivo; vključuje pa tudi pomanjkanje finančnih virov za lastno preživetje ali preživetje družine posameznika (Združenje za socialno pedagogiko, 2011).

Ko mlad človek zaključi neko izobraževanje, se želi osamosvojiti od svojih staršev, z drugimi besedami želi biti ekonomsko neodvisen od staršev in si ustvariti svojo družino. Starši pa mnogokrat pritiskajo na svoje otroke češ, kako si ne morejo z ustrezno izobrazbo in dokončano srednjo ali visoko šolo najti primerne zaposlitve. To pa na mladega človeka zelo slabo vpliva, saj mu zbija samozavest, po drugi strani pa se počuti izredno nekoristnega, odrinjenega, še posebej če se giblje v okolju, kjer imajo njegovi, njeni prijatelji, vrstniki, sorodniki že redne zaposlitve, otroke, družino. Ekonomska izključenost se kaže predvsem v razmerah bivanja, v omejenih finančnih zmožnostih, prostorski izolaciji, transportnih zmožnostih, kulturnih dogodkih, ipd.

4.2.2.3 Stanovanjska problematika

S tem problemom se v času gospodarske krize sooča skoraj vsak mlad človek. Ponavadi se zgodi, da zaradi brezposelnosti mladi svoje bivanje pri starših podaljšujejo, saj nimajo možnosti za nakup lastnega stanovanja. Mladim velikokrat ne preostane drugega, kot da se sprijaznijo z danimi razmerami na trgu, s tem pa so marsikdaj deležni očitkov svojih staršev ter družbe na sploh.

Imeti svoje stanovanje pomeni skrbeti sam zase, biti svoboden ter imeti občutek, da si lahko počasi začneš ustvarjati družino, a pred tem moraš imeti redno zaposlitev, da družino lahko preživljaš.

4.2.2.4 Psihološki vpliv

Ko mlad človek hodi v šolo, se počuti varnega, saj nekako pričakuje, da bodo ta čas skrbeli za njega starši oz. skoraj večina mladih si svoj denar služi z različnimi študentskimi deli.

Kratkotrajna zaposlitev preko študentskega servisa ponavadi ni težko dostopna, a ko statusa »študenta« ni več, se marsikdo sooči z dejstvom, da si redne zaposlitve ni lahko poiskati. Dejstvo, da si kar naenkrat brezposelna oseba, ima na marsikoga slab psihičen vpliv. Ko je mlad človek brezposeln, mu morala pade in počuti se nekoristnega. Če pa takšna brezposelnost traja dlje časa, mu prične samozavest padati, mlad človek ne zna več izpostaviti svojih znanj in sposobnosti in postane na podlagi tega nezanimiv v družbi, kar privede do nemotiviranosti. Pred vsakim razgovorom je prepričan, da dela, za katerega se prijavlja, ne bo dobil, ker obstaja nekdo, ki je boljši od njega.

Dlje časa ko brezposelnost traja, težje je mlad človek zaposljiv, kar kaže tudi dejstvo, da delodajalci prej zaposlijo nekoga, ki je kratkotrajno brezposeln, kot pa nekoga, ki je brez zaposlitve že dlje časa oz. je dolgotrajno brezposeln.

Zaradi dolgotrajne brezposelnosti večkrat prihaja do družinske problematike, razdora družin, depresije, marsikdo pa poseže po alkoholu ali drogah.

4.2.2.5 Kulturna izključenost

Kulturna izključenost zadeva raven v smislu nezmožnosti živeti v skladu z družbeno sprejemljivimi normami in vrednotami ter obsega možne posledice identifikacije z odklonilnimi oblikami vedenja (Združenje za socialno pedagogiko, 2011).

Biti kulturno izključen pomeni, da si zaradi svoje brezposelnosti ne moreš privoščiti stvari kot so: obisk koncerta, nakup časopisa, dodatna izobraževanja, razni izleti, morje, ipd. (Združenje za socialno pedagogiko, 2011).

4.3 MLADI IN ŠTIPENDIJE

Za kakovostne mlade kadre se je treba potruditi, jih privabiti v podjetje, jih oblikovati in, kar je verjetno najtežje, jih tudi obdržati. Najprej pa je treba mladim dati priložnost, da čim prej pridejo v stik s potencialnimi delodajalci. Oboje je v določeni meri mogoče doseči preko sistema štipendij, predvsem pa kadrovskih štipendij.

Pogoj za uspeh štipendiranja je dolgoročna stabilnost gospodarstva. Tako se je v Sloveniji število kadrovskih štipendij v zadnjih dvajsetih letih hitro zmanjševalo. V času skupne države v letih 1987 in 1988 je bilo kadrovskih štipendij okrog 45 tisoč, leta 1991 okrog 20 tisoč, leta 1993 11 tisoč, leta 2007 le še 7 tisoč, leta 2008 okrog 4 tisoč, v letih 2009, 2010, 2011 pa 2 tisoč, to pomeni, da se štipendiranje ukinja, namesto da bi se spodbujalo. Država bi lahko za to namenila dodatna sredstva in mladi bi na tak način prej prišli do redne zaposlitve (SURS, 2011a).

Kadrovsko štipendiranje je bilo v socializmu politična direktiva, ki so jo podjetja morala izvajati, ne oziraje se veliko na potrebe in dolgoročne perspektive. Takrat je bilo v Sloveniji in celjski regiji več velikih podjetij, ki so štipendirala v velikem obsegu. Podjetja so imela kadrovske službe, ki so se posebej ukvarjale s kadrovskimi štipendijami.

Sedaj razvojno-kadrovskih oddelkov skoraj ni več. Veliko več je manjših podjetij, vloge kadrovskih služb so drugačne, bolj prilagojene trenutnim potrebam na trgu.

Dolgoročno razmišljanje o štipendiranju za marsikatero podjetje ne pride v poštev, saj sta zmožnost dolgoročnega delovanja in dolgoročni uspeh preveč negotova.

Država je z odločitvijo o dodatnih sredstvih leta 2007 omogočila sofinanciranje do 50 odstotkov višine kadrovskih štipendij, kar naj bi delodajalce bistveno bolj spodbudilo pri odločanju o štipendiranju. Ukrep kadrovskih štipendij se je sicer že prej dobro prijel v okviru regionalnih štipendijskih shem, ki so jih začele izvajati regionalne razvojne agencije. Pomemben cilj teh regijskih kadrovskih štipendij je obdržati kadre v regijah in jih tja tudi privabiti.

Gospodarsko okolje v krizi štipendijam ni ravno naklonjeno, zato je pričakovati manjše povpraševanje delodajalcev po štipendiranju. Delodajalci se v povprečju še vedno premalo zavedajo, da je ljudi treba pridobiti, jih oblikovati v kakovosten kader.

Ni jih mogoče enostavno kupiti, ko jih podjetje potrebuje, in jih odsloviti, ko jih ne potrebuje več. Tudi mladi so do štipendij bolj zadržani, kot so bili pred leti. Raje so neodvisni in ne pogodbeno vezani na določen čas dela pri tistem delodajalcu, ki jih je štipendiral.

Ta želja po neodvisnosti in kratkoročnem določanju prioritet je pri številnih mladih tako močna, da si veliko raje tisti denar, ki bi ga prejeli od štipendije, zaslužijo z delom preko študentskega servisa. Še posebej je to izrazito v deficitarnih poklicih.

Mladih, ki bi se odločili za deficitarni poklic, na primer inženirja ali kvalificiranega mojstra, je na slovenskem trgu leta 2009 manjkalo več tisoč. Ti se nočejo vezati na enega delodajalca ali štipenditorja, saj vedo, da bodo s to izobrazbo iskani na trgu dela in bodo imeli visoko ceno, zato se za štipendije ne odločijo.

V anketi Študentske organizacije Slovenije, izvedene leta 2009, o odnosu študentov do štipendiranja, se je izkazalo, da bi mladi želeli preizkušati kaj jim ustreza, preizkušati več delodajalcev in različnih oblik dela, zato se pogosto nočejo vezati s pogodbo o štipendiranju na enega delodajalca. Mladi se tudi ne ozirajo veliko na to, s katerim poklicem bodo lažje pridobili zaposlitev (deficitarni poklici).

K temu veliko prispevajo starši, tudi s stigmatizacijo nekaterih poklicev zaradi lastnih negativnih izkušenj z delom v proizvodnji. Zato so mladi večinoma prepričani, da je boljši študij družboslovnih smeri in ne naravoslovnih, čeprav so že v izhodišču obeti za zaposlitev v družboslovju slabši. Informacij o perspektivnosti naravoslovnih poklicev mladi ne slišijo ali pa jih preslišijo. Ena od dobrih novic za naravoslovni študij leta 2009 je na primer bila, da se je ponovno odprl srednješolski metalurški program.

Tako so mladi v informacijski družbi na nekaterih področjih izrazito neinformirani. Ironija globalne informacijske dobe je, da gre pomemben del družbenih procesov neopaženo mimo ljudi in tudi mimo mladih. Vsekakor pa bodo štipendije za delodajalce vedno bolj zanimive, saj se bodo glede na demografsko strukturo prebivalstva vse bolj zavedali, da se morajo za mlade kadre boriti že med njihovim študijem (Drobnič, 2009, str. 243).

4.4 TEŽAVE PRI PREHODU IZ IZOBRAŽEVANJA V ZAPOSLOITEV

Šolanje mladih se občutno podaljšuje, ne samo v Evropi, ampak tudi v azijskih državah, možnosti za zaposlitev pa so majhne. V nekaterih državah diplomira bistveno več mladih, kot jih gospodarstvo potrebuje, zato mnogi ne najdejo zaposlitve. To med mladimi povzroča hudo konkurenco za delovna mesta. S tem problemom je povezan tudi fenomen tako imenovanih *freeters*, ki izhaja iz Japonske, značilen pa je postal tudi za mlade v Evropi. *Freeters* so ljudje, stari od 15 do 34 let, ki nimajo stalne zaposlitve, so brezposelni ali študenti. Po koncu šolanja ali študija si ne najdejo redne službe, ampak ostajajo doma, odvisni od staršev. Občasno zaslužijo nekaj denarja s priložnostnimi deli. Zaradi nizkih dohodkov si ne morejo privoščiti družine. Na trg dela vstopajo kasneje ter s pomanjkljivim znanjem in izkušnjami, zato imajo težave na svoji poklicni poti (Drobnič, 2009, str. 253).

Za ocenjevanje situacije mladih na trgu dela, posebej njihove ranljivosti in socialne izključenosti, je treba upoštevati številne indikatorje, kot so delovne izkušnje, izobrazba, etnična pripadnost, spol, starost, družinska razmerja in prihodki.

Pri tem ima velik pomen tudi poznavanje pogojev dela in s tem povezano zadovoljstvo mladega človeka ob prvi zaposlitvi, saj to določa njegov dolgoročen odnos do dela. Raziskave mladih v Evropi in Sloveniji kažejo bistveno drugačne vzorce vstopanja mladih v odraslost. Manj je klasičnih mladinskih problemov iz prejšnjih desetletij. Zdaj imajo mladi probleme z družbo, ki jih obdaja, in ustvarja okolje, ki jim je večinoma nenaklonjeno. Prehod iz izobraževanja v zaposlitev, iz mladosti v odraslost se podaljšuje.

Zaradi daljšanja šolanja so mladi vedno dlje ekonomsko odvisni od staršev in dlje tudi bivajo pri njih.

Psihologi opozarjajo, da se kriza identitete, ki zaznamuje prehod iz mladosti v odraslost in je bila nekdanj značilna za obdobje od 16. do 20. leta (adolescenca), zdaj seli v pozno mladost ali celo odraslost in se razteza v trideseta leta. Ustvarjanje družine in rojevanje otrok se odlagata v prihodnost. Izobraževanje otrok postaja velik strošek družin (Drobnič, 2009, str. 253).

Družina je uspešna, če so mladi uspešni v šoli in zunajšolskih dejavnostih. Psihologi mlade razvrščajo v vsaj dve različni skupini in sicer skupino zmagovalcev, ki ima vedno več možnosti in uživajo vse ugodnosti sodobne družbe, ter skupino poražencev, ki označuje čedalje več tveganj in kopičenje problemov. Slednji lahko postanejo samodestruktivni, ker so brez možnosti, niso vključeni niti v izobraževanje niti v zaposlitev in so pozabljeni v uradnih statistikah. Za nikogar niso zanimivi in nihče se z njimi ne ukvarja. Običajno so to ljudje z nižjo izobrazbo, s težavami v šolskem sistemu zaradi vedenja, doma nimajo podpore in jih bremeni še slab materialni položaj.

4.5 OPREDELITEV KLJUČNIH PROBLEMОВ ZAPOSLOVANJA MLADIH

Izkušnje iz programa PUM kažejo, da mlade prej kot šola premami siva ekonomija. Nadomestilo za brezposelnost ali socialni transferi so po višini skoraj enaki minimalni plači, ki bi jo mlad človek dobival ob redni zaposlitvi. Mladi zaradi tega niso stimulirani za iskanje dela ali službe. Če posameznik ni motiviran za iskanje dela, obstaja velika verjetnost, da ne bo motiviran niti za poklicno usposabljanje in učenje, še posebej če usposabljanje, o katerem posameznik sicer razmišlja, ni tisto, ki bi mu na trgu dela lahko prineslo zaposlitev.

Po drugi strani pa se ravno v tej številki skriva največ problemov mladinske brezposelnosti. V njej prevladujejo mladi, ki so izpadli iz šolanja zaradi neuspešnosti. Večinoma so brez poklicev, strokovnega znanja in kompetenc, po katerih bi podjetja povpraševala na trgu dela. Ti mladi brezposelni se srečujejo tudi s socialnimi problemi, od mamil do kriminalnih dejanj. Zato je ta vrsta brezposelnosti zelo resen družbeni problem (povzeto iz članka Malačič, 2006, str. 83).

Tako se mladi soočijo s posledico neujemanja ponudbe in povpraševanja na trgu dela, ki je posledica neujemanja med ponudbo izobraževalnih institucij in potrebami gospodarstva ter trga dela. Začaran krog lahko prekinemo le z vztrajnim delom in motiviranjem mlade brezposelne osebe. Zato je še posebej pri obravnavi mladih brezposelnih smiselno razmisliti o zakonskih rešitvah, ki bi bolj spodbujale kot kaznovale zaradi neaktivnega iskanja zaposlitve ali nezainteresiranosti za izobraževanje ali usposabljanje.

Brezposelni z visoko izobrazbo imajo bolj teoretična znanja in zato na trgu dela ne najdejo zaposlitve, s tem pa ne dobijo možnosti za pridobivanje delovnih izkušenj.

Po eni strani se šolski sistem le počasi prilagaja potrebam delodajalcev, po drugi strani pa mladi niso dovolj motivirani za vključevanje v usposabljanje za deficitarne poklice. Mladi se težko odločijo za spremembo poklica, za katerega je potrebno daljše izobraževanje ali prekvalifikacija.

Promocija možnosti izobraževanja mladih in ciljno usmerjen marketing sta za prepričevanje mladih nujna. To v vsakem primeru pomeni več dela za ZRSZ, več sredstev za prekvalifikacijo ter za motiviranje in promocijo.

Mladi bodo bolj zaposlitveno mobilni, če bodo preizkusili različne vrste dela: študentsko delo, prostovoljno delo, celo neplačano delo. Tudi vse vrste neformalnega izobraževanja so pomembne. Če nekega znanja ni v formalnem izobraževanju, še ne pomeni, da ni pomembno. Kot neformalno izobraževanje mladi razumejo predvsem jezikovne, plesne in računalniške tečaje ter prostovoljno delo. EU finančno podpira precej teh programov, ki podpirajo študijske mednarodne menjave, na primer *Erasmus*, v katerem poteka enoletni ali nekaj mesečni študij v tujini (Strategija vseživljenjskosti učenja, MŠŠ, 2007).

Pravega pomena takšne izmenjave se študent včasih zave šele takrat, ko je že zaposlen in uspešno mednarodno poslovno deluje. Na celotno življenje in delo gleda s širšega vidika, ima širše obzorje in več možnosti za uspeh pri iskanju službe, sodelavcev v službi, kreiranje novih inovativnih poslovnih vezi in rešitev, mednarodno sodelovanje na vseh ravneh poslovanja in mobilno življenje pa se mu zdita povsem običajna in nujna (Strategija vseživljenjskosti učenja, MŠŠ, 2007).

Strokovno utemeljena ekonomska politika pa mora upoštevati ugotovitev ekonomike dela, ki je pokazala, da mladi, ki prihajajo iz šol, in starejši, ki so pred upokojitvijo, na trgu dela niso substituti. Na delovna mesta, ki jih izpraznijo upokojenci, se praviloma zaposlujejo delavci, ki so že dalj časa v podjetjih in organizacijah, po starosti pa pogosto le nekaj let zaostajajo za tistimi, ki so delovna mesta izpraznili. Zato brezposelni mladih ni mogoče reševati s spodbujanjem (zgodnjega) upokojevanja starejših delavcev (povzeto iz članka Malačič, 2006, str. 84).

4.6 STOPNJA BREZPOSELNOSTI MLADIH

Ti podatki ne kažejo celotne slike, ker se mladi iz leta v leto zaposlujejo kasneje in podatki za starostni razred od 15 do 24 let niso reprezentativni za primerjave na daljša časovna obdobja. Zaskrbljujoče je tudi, da je v zadnjem času več mladih izobraženih brezposelnih žensk (ob zmanjševanju brezposelnosti mladih moških), kar ima svojevrsten vpliv na mnogo dejavnikov v družbi, med drugim na ustvarjanje pogojev za družinsko življenje (Eurostat, 2011).

V EU-27 je mlad (star 15–24 let) skoraj vsak osmi prebivalec in je bilo tako konec leta 2009 v EU-27 12,5 odstotkov »mladih«, starih med 15 in 24 let, med temi državami je bil delež mladih najnižji v Italiji (10,2 odstotka), Grčiji (10,8 odstotkov) in Španiji (10,9 odstotkov), največji v Litvi (15,7 odstotkov), na Cipru (15,2 odstotka) in v Latviji (15,1 odstotek). V 17 državah EU-27 se je od leta 1998 do 2009 delež mladih zmanjšal (v EU-27 za eno odstotno točko), najbolj v Španiji (za 4,8 odstotnih točk) in na Irskem (za 4,1 odstotno točko) ter na Portugalskem (za 4,0 odstotne točke) (Eurostat, 2011).

Na Nizozemskem se delež mladih v tem obdobju ni spremenil, v devetih državah EU-27 pa se je nekoliko povečal, najbolj v Litvi (za 1,8 odstotnih točk) in v Latviji (za 1,5 odstotnih točk) ter na Švedskem (za 1,3 odstotne točke) (Eurostat, 2011).

Po rezultatih Eurostatovih projekcij prebivalstva EUROPOP 2008 se bo delež mladih v vseh državah članicah do leta 2060 zmanjšal. Medtem ko bo v celotni EU-27 to znižanje predstavljalo 2,4 odstotne točke, se bodo deleži mladih najobčutneje, to je za več kot pet odstotnih točk, zmanjšali v Litvi in na Poljskem (v vsaki za sedem odstotnih točk) ter na Slovaškem (za 6,9 odstotnih točk), v Latviji (za 6,3 odstotne točke) in Romuniji (za 5,9 odstotnih točk). Za manj kot odstotno točko se bo delež mladih zmanjšal na Danskem (za 0,5 odstotne točke) in v Luksemburgu (za 0,6 odstotne točke). Leta 2060, ko bo v EU-27 povprečno še 10,0 odstotkov mladih, bodo največji deleži mladih na Irskem (11,7 odstotkov), v Franciji (11,5 odstotkov) ter v Luksemburgu, na Danskem in v Združenem kraljestvu (po 11,2 odstotka), najmanjši pa na Slovaškem (8,4 odstotke), Poljskem (8,5 odstotkov) in v Romuniji (8,6 odstotkov). V Sloveniji bo takrat delež mladih po predvidevanjih 9,6 odstoten (Raziskava Euroštudent, 2007).

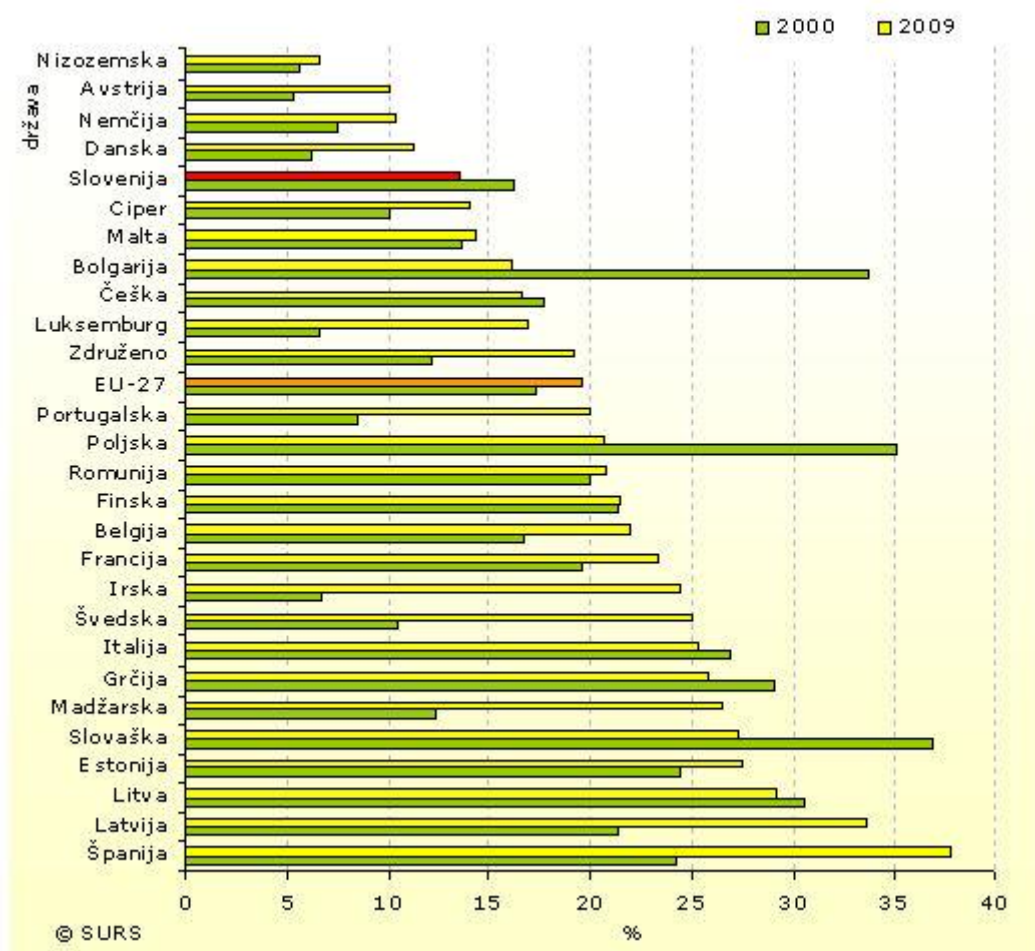
V Sloveniji je mladih vedno manj, starejših pa vedno več. Med koncema let 2008 in 2009 se je število oseb, starih 15-24 let, zmanjšalo za več kot 5000 oz. njihov delež v celotnem prebivalstvu za 0,4 odstotne točke.

Zaradi skromnega števila rojenih otrok v Sloveniji v preteklih letih bo mladih »premalo« tudi v prihajajočem obdobju (Raziskava Euroštudent, 2007).

Stopnja brezposelnosti mladih je visoka, kot kažejo podatki Eurostata je bila stopnja brezposelnosti oseb, starih manj kot 25 let, maja 2010 19,9 odstotna v evro območju in 20,5 odstotna v sedemindvajsetih državah članicah skupaj. Najmanj brezposelnih mladih je bilo na Nizozemskem (8,1 odstotek), največ pa v Španiji (40,5 odstotkov); v Sloveniji, za katero so na Eurostatu objavili podatek za mesec marec 2010, je bila stopnja brezposelnosti mladih 12,8 odstotna (Eurostat, 2011).

Julija 2009 je Evropski parlament sprejel resolucijo, ki spodbuja dostop mladih do trga dela in okrepitev statusa pripravništev. Glavni element resolucije je "Evropska garancija za mlade", ki bi zagotavljala, da mladi v EU ne bi ostali brez zaposlitve več kot štiri mesece. Parlament navaja, da bi tovrstna garancija omogočila vsakemu mlademu iz EU, ki je bil brezposeln štiri mesece, možnost opravljanja pripravništva ali pridobitev zaposlitve in s tem zmanjšala možnost socialne izključenosti (Eurostat, 2011).

Grafikon 21: Stopnja brezposelnosti mladih (do 25 let), države članice EU-27, 2000 in 2009

Vir: Eurostat, 2011

4.7 EVROPSKA POLITIKA ZAPOSLOVANJA IN MLADI

Evropska politika zaposlovanja se je v preteklosti bolj osredotočala na starejše ljudi (aktiviranje, spodbujanje in pomoč), prenovljena lizbonska strategija pa posebno pozornost posveča mladim, zlasti v okviru *Evropske pobude za mlade* (European Youth Initiative), ki je splošen koncept, podprt s številnimi programi. Bistvena instrumenta za podporo te pobude sta *Evropska strategija zaposlovanja* in *Evropski socialni sklad*.

Evropske smernice zaposlovanja poudarjajo, da je tudi pri mladih pomembno preprečevati dolgotrajno brezposelnost; že takoj po začetku brezposelnosti jim je treba pomagati pri vključevanju na trg dela in v aktivne ukrepe zaposlovanja, pri tem pa imajo glavno vlogo javni zavodi za zaposlovanje. Hkrati morajo biti svetovalci za zaposlitev sposobni oceniti, ali bo mlada brezposelna oseba sama uspela najti zaposlitev, da je ne vključijo prehitro v programe aktivne politike zaposlovanja (Drobnič, 2009, str. 256).

4.8 MLADI IN PRIHODNOST

Mladi so se začeli spraševati, katera izobrazba jim bo koristila. Ne glede na nove težave in vprašanja brez odgovorov pa so bili mladi v državah v tranziciji vselej zelo optimistični. V primerjavi z mladimi v zahodni Evropi so bili celo bistveno bolj optimistični, čeprav so živeli v slabših razmerah. Mladi so bili prepričani, da z vsakim dnem bolj postajajo podobni zahodnjaškemu kolegom. Mladina z razvitejšega evropskega zahoda za razliko od vrstnikov iz vzhoda boljše prihodnosti niti ni pričakovala. Prvič zato, ker so v povprečju živeli boljše, drugič pa zato, ker je bil v razvitih zahodnih evropskih državah prisoten kritičen, bolj realen pogled na perspektivo mladih na trgu dela.

Mladi so postali precejšnji individualisti in so se začeli v življenju odločati v skladu s tem, kaj se jim v nekih okoliščinah, ki se stalno spreminjajo, splača in kaj ne. Torej so svoje odločanje povsem materializirali. Kaj pa sistem vrednot, ki naj bi jih prinesli s seboj še iz socialističnih in komunističnih časov? Kot ugotavlja britanski sociolog Ken Roberts, ki se ukvarja s preučevanjem mladine v postkomunističnih državah, so vplivi vrednot na življenjski potek dogodkov vsakega posameznika bistveno manjši, kot si ljudje v povprečju lahko predstavljamo. Pomembnejše od vrednot naj bi namreč bilo to, kaj ljudje verjamejo, da se jim splača, pomembnejše naj bi bilo to, kaj počne večina, pa tudi to, kakšne vzorce nekdo vidi v svoji družini (Roberts et al., 2009, str. 244).

Mladi so preprosto dojeli, da si s sistemom vrednot ali verovanjem v takšno ali drugačno religijo ne morejo rešiti eksistenčnih problemov. Doumeli so, da zgodnje odločanje o družini in otrocih ne vodi k izboljševanju njihove izobrazbe, saj morajo vmes poskrbeti za minimalno socialno varnost. Doumeli so, da se skrb za izobraževanje, za iskanje zaposlitve, za reševanje stanovanjskega problema lahko zavleče v pozna trideseta leta življenja, ko se šele lahko začnejo odločati za otroke. Zato je verjetnost, da se partnerja odločita za več otrok, bistveno manjša, kot če bi se o tem odločala v zgodnjih dvajsetih letih življenja. Če bi si ustvarili družino že tako zgodaj, bi se marsikateri mladi par, predvsem pa ženske, poslovil od visokošolske izobrazbe. To so objektivna dejstva, na katera izražene vrednote posameznika bolj malo vplivajo.

Raziskave so pokazale, da mladi v tranzicijskih državah nekaterih del nočejo opravljati. Nočejo biti kmetje, delavci, ampak hočejo biti podobni uspešnim mladim iz zahoda, ki so uspeli v službi belih ovratnikov, pa čeprav bi na primer kot kmetje morda lahko imeli dostojnejše in bolj kakovostno, polnejše življenje. Tem problemom se v Evropi in pri nas premalo posvečamo. Žal države, vlade in mediji največkrat posredujejo le takrat, ko je treba poskrbeti za problematične skupine mladih, na primer za mladoletne prestopnike, uživalce drog, deviantne pojave z motnjami hranjenja, obsedenosti z videzom, odtujenosti, popivanja, kriminala. Ko gre za vsakodnevne eksistenčne in razvojne težave običajne mladine, je posredovanja bistveno manj (Roberts et al., 2009, str. 244).

Mladi postanejo medijsko zanimivi predvsem takrat, ko postanejo problem. Negativnih demografskih trendov in naraščajoča brezposelnost med mladimi niso medijsko privlačna novica. Kot poudarja Roberts et al. (2009), so se v preteklosti pomembni intelektualci bolj angažirali pri pomembnih družbenih temah, kot je ta, dandanes pa kapital podpre njihovo angažiranje le, če vidi v raziskavah svoj kapitalski ali potrošniški interes. Zato so raziskave o življenju mladih bolj tržno usmerjene in raziskujejo potrošniško miselnost. Bistveno premalo pa je raziskav, ki bi pomagale razreševati ključna eksistenčna vprašanja mladih. Države raziskovanju pojavov pri mladih in iskanju sistemskih rešitev žal namenjajo le malo sredstev (Roberts et al., 2009, str. 244).

Vpliv in moč posameznih generacij v sodobni globalni družbi so: *Generacija Y* (rojeni med letoma 1983 in 1997) na sooblikovanje sveta nima veliko vpliva, razen tega, da uporablja informacijsko komunikacijske tehnologije in s tem podpira potrošniško usmerjeno družbo. Tudi *generacija X* (rojeni med letoma 1965 in 1982), ki je v bistvu začetnica individualističnega pristopa funkcioniranja družbe, na sooblikovanje današnjega sveta ni imela in nima velikega vpliva. Obe generaciji sta mnenja, da je krivdo za današnji nepravilen globalni svet, ki je pripeljal do največje globalne gospodarske krize, pripisati predstavnikom starejših generacij (Drobnič, 2009, str. 245).

Generacija babyboom (rojeni med letoma 1946 in 1964) so se želi nekoliko distancirati od morebitne krivde, saj tudi oni menijo, da so bili že v hipijevskih časih dokaj nemočni, da so skozi takratna gibanja izkazovali prav svojo nemoč in da so svet v neobvladljive vode potisnili predstavniki *generacija veteranov* (rojeni med letoma 1920 in 1945) (Drobnič, 2009, str. 245).

Ni realno pričakovati, da bodo vaje kar čez noč prevzeli predstavniki generacije Y. Z močjo hitrega razmišljanja, sposobnostjo odločanja in ciljno usmerjenim delovanjem ter od generacije X »podedovano« individualnostjo bodo predvsem skrbeli za zadovoljevanje osebnih interesov in ne toliko za širše družbene interese. Če to pomeni, da bomo z generacijo Y dobili uspešne podjetnike s ciljno usmerjenim delovanjem, je to dober obet. Nekaj priložnosti bo generacija Y z iznajdljivostjo v nepredvidljivih situacijah izkoristila tudi med gospodarsko krizo. Morebitna analiza izkoriščenih priložnosti po koncu gospodarske krize bi bila zelo zanimiva (Drobnič, 2009, str. 245).

Ali je mogoč vzajemni interes med lastniki kapitala in mladimi kadri? Izziv za mlade ljudi čez nekaj desetletij ne bo čakanje na pokojnino, temveč ohranitev delovnega mesta in dostojnega zaslužka na dolgi rok. Čeprav bi morala biti naloga vsake vlade gledati in načrtovati razvoj za več desetletij naprej, je politično življenje vezano na kratkoročna razmišljanja, na kratke štiriletne mandate. Ali si lahko sploh zamislimo, kakšno življenje čaka sedanje dvajsetletnike čez 40 let? Zakaj se o tem v javnosti ne govori? Eden od odgovorov bi lahko bil, da je to predolga doba s preveč neznankami in bi bile takšne diskusije lahko zelo neproduktivne. Pa vendar poznamo trende razvoja tržne ekonomije, demografske, zaposlovalne, migracijske trende in potrebe po spremembi pokojninskega sistema. A o tem se v javnosti ne govori ali pa zelo malo in na splošno.

S političnega stališča bi takšne razprave namreč bile nespametne, saj bi morali politiki dajati velike obljube za spremembe in jih tudi uresničevati, kar pa bi bilo na tem področju zelo težko. Ali bo čez nekaj desetletij sploh še kaj klasičnih delovnih mest ali vsaj takšnih, ki bodo zagotavljali dostojen zaslužek? (Drobnič, 2009, str. 246).

Tudi davkoplačevalski denar bodo v prihodnosti vedno bolj morali zagotavljati prav mladi, pa čeprav jih je relativno malo, v primerjavi s starejšimi, ki jim je in jim bo treba zagotavljati pokojnine.

Ali bo interes kapitala dolgoročno puščal možnosti za zadovoljstvo obeh, delodajalca in delojemalca? Če se razmerje med zadovoljstvom lastnikov kapitala in zadovoljstvom zaposlenih ne bo uravnotežilo in postalo bolj pozitivno, bodo današnji mladi hodili po robu in se odločali o tem ali se bodo borili in žrtvovali svoj čas in energijo na delovnem mestu ter hkrati životariti ali pa bodo raje postali talci ulice in brezciljnega življenja.

Za zagotovitev dostojnega življenja in s tem miru bo nujna pravičnejša prerazporeditev ustvarjenega dohodka. Spremenjeni kapitalizem, utemeljen na izkušnji velike gospodarske krize, se bo moral odzvati ter dati oprijemljivejše odgovore in garancije tudi mladim.

Evropa se potrebe po zagotovitvi dostojnega življenja za vse zaveda in zato že dlje časa promovira socialni dialog. Tudi OZN in MOD promovirata socialni dialog in z vpeljevanjem standardov v manj razvitih državah poskušata zagotoviti dostojno delo za vse. Vendar se vse to dogaja mnogo počasi. Inercija posledic velike gospodarske krize daje upanje v strukturne premike ter refokusiranje ciljev lastnikov in nadzornikov kapitala iz preveč osebnih v družbeno širše interesne sfere kapitala. To namreč generira globalni razvoj (Drobnič, 2009, str. 246).

Dostojno delo in življenje o njem govorijo svetovne organizacije, kot je MOD, se veliko pogovarjajo o dostojnem delu in ga promovirajo. V prihodnosti se bomo morali pogovarjati in najti sistemske rešitve predvsem za dostojno življenje, še posebej mladih. Kaj pomeni dostojno življenje? V Evropi nekaj popolnoma drugega kot v tretjem svetu. V Sloveniji je osnovni znesek minimalnega dohodka 229,30 evra, torej je to dohodek, ki naj bi osebi zagotavljal preživetje. Milijonom ljudi v Afriki, Aziji in še kje drugje je ta znesek nedosegljiv. Nekomu, ki živi ob vznožju občasno delujočega vulkana v Indoneziji, ki si je ob glavni cesti postavil majhno kolibo, ki zaradi ugodnega podnebja ne potrebuje ogrevanja in veliko obleke, ki na rodovitnih poljih vulkanskega izvora vse leto prideluje riž, zelenjavo in sadje, lovi ribe, goji perutnino, občasno uspe turistom prodati kakšen rokodelski izdelek in tako počasi dočaka visoko starost, se zdi, da je njegovo življenje dostojno in ga v polnosti uživa, čeprav nima denarja (Drobnič, 2009, str. 246 in Zakon o socialnem varstvu ter družinskih prejemkih).

Verjetno je iluzorno pričakovati, da bodo ljudje iz držav v razvoju in manj razvitih regij, tudi na daljši rok, v več desetletjih, dosegli raven življenjskega standarda, kot ga imamo na primer pri nas že sedaj. Vseeno pa bodo mladi iz teh držav in regij sveta čez desetletja morda uspeli živeti bistveno bolj dostojno življenje kot sedaj.

In mladi pri nas? Ali bodo živeli bolj dostojno kot živimo zdaj? Ali pa se bodo morali vrniti na podeželje in se začeti preživljati z obdelovanjem zemlje, z živinorejo ter upati na mile zime, čim manj neurij in na čim debelejši krompir? Upamo lahko, da se bo Slovenija najkasneje v nekaj desetletjih izenačila z najrazvitejšimi državami članicami EU in da bomo državljani živeli dostojno in kakovostno življenje. Mladi po tej formuli naj bi imeli svetlo prihodnost (Drobnič, 2009, str. 246).

Verjetno smo lahko zmerni optimisti, še posebej zato, ker bo kapitalistični sistem po izkušnji velike gospodarske krize aktiviral korektivne mehanizme in globalni svet vrtel naprej ter našel nove tržne priložnosti za Evropejce, če bodo hoteli preživeti. Slovenci se bomo v tem dobro znašli, če bomo imeli znanje, uporabili svoje izkušnje, imeli pogum in se znali povezovati. Naše dostojno življenje in dostojno življenje mladih je odvisno predvsem od tega.

4.9 ZAPOSLOITVE V PRIHODNOSTI

Glede na trend zmanjševanja industrijske proizvodnje in povečevanje storitvenih dejavnosti lahko domnevamo, da bo pri nas v prihodnje v industriji zaposlenih bistveno manj ljudi, delo se bo opravljalo predvsem v storitvenih dejavnostih, trg dela pa bo zahteval nove poklice in še fleksibilnejšo delovno silo.

Zdi se, da nihče ne razmišlja veliko o prihodnosti. Med političnimi strankami ni opaziti večjih razlik v boju za zagotavljanje dolgoročne prihodnosti mladim. Volitve so pač na vsaka štiri leta, zato so politiki usmerjeni na kratkoročne cilje. V bistvu se večina strank zavzema za delavce in so pripravljeni popuščati različnim pritiskom, tudi sindikatov, čeprav nekatere izsiljene odločitve dolgoročno niso sprejemljive. Hkrati pa sindikati niso glasni v opozarjanju na razmišljanje več desetletij naprej.

Prihodnost bo še bolj zaznamovana s spremembami in z nujnostjo prilagajanja spremenjenim razmeram, tako v gospodarstvu kot pri posamezniku, sodelujočem na trgu dela. Generacija Y je vajena sprememb, tako da bo verjetno lažje sprejemala prihajajoči koncept fleksibilnosti ali prožne varnosti na trgu dela. Nejasno pa ostaja, kako mlade motivirati za varčevanje za starost. Po hudi finančni krizi in zlomu finančnega sistema je zaupanja v dolgoročne varne naložbe namreč precej manj. Morda pa je bolje, da rečemo bobu bob in tudi mlade, ki se že sedaj težko postavijo v vlogo upokojenca, prenehamo na vsakem koraku prepričevati in spodbujati k varčevanju za čas upokojitve. Namesto tega bi jim morda morali povedati, da naj namesto za starost začnejo varčevati za dostojno življenje že v aktivni delovni dobi, saj je prihodnost do njihove upokojitve tako zelo meglena in nejasna, upokojitvena starost pa se ves čas odmika (Drobnič, 2009, str. 247).

To bi bilo z vidika države seveda zelo nespametno, saj pokojninski in drugi skladi potrebujejo nenehen pritok sredstev v blagajne, tudi zaradi solidarnosti do sedanjih upokojencev. Vendar pa bodo ob negotovi prihodnosti mladi postali indiferentni do svoje prihodnosti in raje živeli za danes. To pa bi vodilo v razkroj družbe, saj bi strateška, dolgoročna razmišljanja popolnoma prepustili drugim, večjim, močnejšim akterjem na globalnem trgu. Zato bi bil opisan scenarij poguben. Žalostno je, da ni prav nič nemogoč. Zato je treba mladim pomagati, morda na še malo drugačen način. Smiselno se je spomniti na predloge o skrbniških računih, ki bi morali postati del dolgoročnih načrtov in pokojninske zakonodaje, ter s tem omogočiti transparentnost pri vplačevanju in koriščenju sredstev pokojninske blagajne. Po mnenju ekonomistov Ekonomske fakultete v Ljubljani (Prašnikar et al., 2009, str. 12) bi bilo poleg skrbniških pokojninskih računov potrebno razmisliti tudi o uvedbi skrbniških računov za brezposelnost in skrbniških izobraževalnih računov. Ti računi bi bili medsebojno povezani, tako da bi se pozitivni saldo računov za brezposelnost in izobraževanje, če jih posamezniki ne bi porabili ali bi jih porabili le delno, lahko prenašali na pokojninski skrbniški račun.

4.10 OZAVEŠČANJE MLADIH O OBETAVNIH POKLICIH

Glede na velike potrebe po nizko kvalificiranih kadrih tehnične smeri, ki smo jih v zadnjih letih »uvažali«, se zdi, kot da bolj izobraženi postajajo vse bolj ranljivi in bi bilo za mlade bolje, če bi se manj izobraževali. Vendar takšna razmišljanja niso prava. Visoka izobrazba nikakor ni problem, problem je v strukturi delovnih mest. Struktura izvoza je šibka, visoke dodane vrednosti ni in jo je treba ustvariti, za kar potrebujemo sposobne inženirje in druge strokovnjake s tehničnim znanjem (Gospodarska zbornica Slovenije, 2009).

Problem družboslovja je, da ga Slovenci v svetu ne bomo mogli dobro prodajati. Zato je pomembna vrnitev k tehničnim smerem in k promociji izobraževanja tehničnih smeri. Slovensko orodjarstvo na primer ustvarja nadpovprečno dodano vrednost. Orodjarji delajo dobro in so cenjeni, mladih orodjarjev pa kljub temu ni - po besedah predstavnikov GZS je pri nas zelo težko najti orodjarja, mlajšega od 40 let. Primer dobre prakse ozaveščanja mladih o poklicih je nemško združenje Nord Metal, ki za popularizacijo dejavnosti za mlade organizira ogled v podjetjih, kjer jim na sodobnih tehnološko naprednih strojih prikažejo delovanje stroja in delo zaposlenih (Gospodarska zbornica Slovenije, 2009).

Pomembno je zavedanje, da je investicija v človeka nekaj drugega kot investicija v stroj. Tega zavedanja je premalo. Eden uspešnih slovenskih podjetnikov je na posvetu GZS leta 2009, ko je tekla beseda o štipendiranju, povedal: »Če hočeš premagati konkurenta, moraš imeti na vsakem delovnem mestu bolj kakovostnega človeka, kot ga ima tvoj konkurent. Stroj v tej tekmi ni odločilen, pač pa človek« (Gospodarska zbornica Slovenije, 2009).

Zaradi pomembnosti pridobivanja izkušenj mladega človeka v konkretnem podjetju je smiselno razmišljati o tem, da bi sedanjemu sistemu štipendij dodali sistem mentorjev v podjetjih in skušali sofinancirati tudi njihovo delovanje, to je ukvarjanje s štipendistom med šolanjem ali študijem, torej bistveno prej, preden se ta zaposli.

4.11 PREDLOGI ZA IZBOLJŠAVO

4.11.1 PREDLOGI DRUGIH AVTORJEV

Devjak (2004, str. 35), s Fakultete za upravo Ljubljana, meni, da je vzrok za selitev proizvodnje na trge s cenejšo delovno silo ta, da dobička v podjetju sploh ni, ker je morda zaostalo v razvoju. Zato bi morala država začeti vlagati sredstva v podjetja za razvoj novih proizvodov, za razvijanje novih tehnologij, ne pa da denar troši za socialne pomoči in brezposelne. Tako bi se industrija ohranjala tam, kjer je to možno. Ti proizvodi bi morali biti res nekaj zelo inovativnega, da bi bili zanimivi za kupce.

Sam problem nastane, še preden posameznik izbere svojo smer izobraževanja, saj se večina usmeri v poklice, ki niso zelo iskani. Zato bi bilo treba uvesti različne izobraževalne akcije, s katerimi bi mladim že pred vpisom na fakulteto ponazorili, v katerih poklicih je svetla prihodnost.

Tudi šole s tistega področja, kjer primanjkuje delovne sile, bi morale razpisati več prostih delovnih mest kot tiste, ki že zdaj »ustvarjajo« ogromno brezposelnih oseb (Šuster, 2010, str. 41). To je dober predlog, vendar je vseeno težko prepričati nekoga, ki ga neka smer študija zanima, da se odloči za drugo, ki ga ne zanima, pa čeprav je zaposlitev zagotovljena. Zato bi moral biti pristop predstavitve takšen, da bi posameznika navdušil za smer študija, ki ga pred tem sploh ni zanimala. Obstaja več poti, kako priti do zaposlitve.

Večinoma so prav starši tisti, ki otrokom poskušajo prek poznanstev zagotoviti delo. V vsakem primeru je dobro imeti široko mrežo poznanstev, ki si jo pridobimo že v času izobraževanja (Šuster, 2010, str. 41). Res škoda, da se v današnjem času vse vrti okoli zvez in poznanstev, saj tako ni zagotovljeno, da bodo po tej poti prišli v podjetje tisti, ki so najbolj usposobljeni in najboljši delavci.

Zelo znan način pridobitve zaposlitve je tudi študentsko delo. Organizacija, kjer je posameznik prej opravljal študentsko delo lahko po zaključku izobraževanja ponudi delovno mesto, če se seveda posameznik med opravljanjem študentskega dela izkaže kot dober kader. Organizacija prihrani pri stroških in času, saj ji ni treba uvajati novega delavca (Šuster, 2010, str. 41). Ta način pridobitve zaposlitve je zelo dober, vendar izkušnje študentov kažejo, da nekatera podjetja raje zaposlujejo mlade za opravljanje študentskega dela, kot da bi jih redno zaposlili, saj jim to prinaša ugodnosti.

Podjetju je smiselno tudi takrat, ko nima objavljenega prostega delovnega mesta, poslati kakšno prošnjo za zaposlitev ali pa se na sedežu podjetja zglasiti osebno (Šuster, 2010, str. 41). Če pošljemo podjetju prošnjo ali se osebno zglasimo na sedežu podjetja tudi takrat, ko nima objavljenega prostega delovnega mesta, potem je velika verjetnost, da si nas bodo zapomnili, in nas, ko bodo potrebovali koga za zaposlitev, obvestili prej, preden bodo objavili javni razpisa na prosto delovno mesto.

Pozitivno pri tem je, da posamezniki pridobijo delovne izkušnje, podjetja pa jih lahko pozneje zaposlijo ter prihranijo pri stroških in času za usposabljanje novega delavca (Šuster, 2010, str. 42). Verjetno je razlog, da država nima dovolj sredstev za delodajalce, da bi lahko dala dijakom in študentom kadrovske štipendije in zaradi tega ni na voljo zadosti kadrovske štipendij, v recesiji ali pa podjetja preprosto nimajo na voljo denarja za kadrovske štipendije. Morda bo prihodnost prinesla spremembe na tem področju. ZRSZ ponuja različna izobraževanja, ki so lahko mladim v veliko pomoč. Vendar bi moral ZRSZ že tudi po srednjih šolah nuditi informacije mladim o vsebini in prednostih izobraževanj (Šuster, 2010, str. 42). Mladim bi takšne informacije koristile pri izbiri študija. ZRSZ bi lahko po osnovnih, srednjih šolah ter fakultetah nudil takšne informacije na zloženkah.

Šušteršič (2009, str. 11) s Fakultete za management Koper, pravi: »Ukrepi aktivne politike zaposlovanja morajo biti cilj – za delovna mesta, ki lahko nastanejo, lahko tudi za storitve, za socialno podjetništvo, samozaposlovanje. Povečati je tudi treba razliko med dohodkom, ki ga nekdo dobi, če dela in če ne dela. Ne mislim, da je treba znižati socialne pomoči, te so že tako nizke, treba je preprečiti kopičenje socialnih transferjev, kar prejemnike demotivira za iskanje zaposlitve.« Vključitev v ukrepe aktivne politike mora imeti za cilj zaposlitev. Višji dohodek bi zagotovo spodbudil brezposelne k bolj aktivnemu iskanju zaposlitve.

Malačič (2009, str. 11) z Ekonomske fakultete Ljubljana, meni: »Če ljudje s tem, kar znajo, ne najdejo službe, jih mora kriza prepričati v to, da se naučijo česa drugega in rešijo svojo težavo. Z državnimi ukrepi je treba ljudi spodbuditi, da si iščejo delo in da so za delo bolj motivirani kot za socialno pomoč. Kar pa zadeva državo – izvajati kaže samo tiste ukrepe aktivne politike zaposlovanja, ki so se izkazali za učinkovite.« Definitivno bi bilo treba brezposelne bolj motivirati za iskanje zaposlitve, kot so motivirani zdaj. Neučinkovite ukrepe aktivne politike zaposlovanja bi bilo treba zamenjati z učinkovitimi.

4.11.2 PREDLOGI RAZISKAVE

Za začetek je najprej nujno potrebno spremeniti mišljenje mladih brezposelnih oseb, ker jih je veliko prepričanih, da je zaposlitev zelo težko ali celo nemogoče najti. Če človek že vnaprej misli, da ne bo našel zaposlitve, potem je res ne bo, ker se tudi ne bo trudil, da bi jo. Torej bi bilo treba mlade že takoj, ko se prijavijo na ZRSZ, naučiti, da je zaposlitev veliko lažje najti, če človek verjame v sebe in svoja pričakovanja in tudi nekaj naredi za doseg tega cilja (Komljanc, 2011, str. 31).

Država bi morala finančno in organizacijsko podpreti neko praktično usposabljanje mladih po končanem šolanju. Kot vemo, vsi delodajalci zahtevajo praktično znanje oz. izkušnje in prav na ta način bi si mladi te izkušnje lahko tudi pridobili (Komljanc, 2011, str. 31).

Treba bi bilo izvajati še več programov javnih del in tiste mlade brezposelne osebe, ki po nekaj mesecih še vedno niso našle zaposlitve, v njih intenzivneje vključevati. S tem bi vsaj za nekaj časa postali zaposleni in si tudi pridobili nekaj delovnih izkušenj, ki bi jim morda kdaj pozneje koristile (Komljanc, 2011, str. 31).

Brezposelnim mladim, ki so prijavljeni na ZRSZ, bi morali bolj motivirati in naučiti, da morajo zaradi gospodarske krize, ki je v tem času nujno sprejeti vsakršno delo, ki je na razpolago in ne samo tista dela, za katera so usposobljeni. Če vsakršnega dela ne bi sprejeli, bi morala slediti sankcija izbris iz evidence brezposelnih oseb.

Tistim mladim brezposelnim osebam, ki so prijavljeni na ZRSZ več kot eno leto, bi bilo treba začeti zniževati znesek denarne socialne pomoči. Če je mlada oseba toliko časa prijavljena na ZRSZ, potem obstaja velika verjetnost, da sploh ne išče zaposlitve, ampak samo koristi ugodnosti, ki ji pripadajo iz statusa brezposelne osebe. Z zniževanjem zneska denarne socialne pomoči pa bi jo spodbudili, da si začne iskati zaposlitev.

Če je brezposelna mlada oseba več kot štiri leta prijavljena na ZRSZ in ne išče redne zaposlitve, bi jo morali sankcionirati tako, da bi, ko se bo redno zaposlila, morala vračati del zneska socialne pomoči, ki jo je pridobila v času, ko je bila v evidenci brezposelnih oseb oz. prijavljena na ZRSZ. Nekaj podobnega je Vlada uvedla z spremenjenim Zakonom o socialnih prejemkih s 1. januarjem 2012, da bi na takšen način zmanjšala število prejemnikov socialnih pomoči.

Podaljševanje delovne dobe v Sloveniji je po našem mnenju velika napaka. Starejše ljudi v občini Celje oz. v celjski regiji in tudi v vseh drugih slovenskih občinah bi bilo treba čim prej upokojiti in na njihova delovna mesta zaposliti mlade brezposelne. Mladi delajo hitreje, čeprav še nimajo dovolj delovnih izkušenj in naredijo tudi veliko več kot starejši ljudje, ne glede na njihove že dolgoročne delovne izkušnje. Tako delodajalec rajši podaljšuje enemu že stalnemu delavcu, ki bi že lahko šel v penzijo za 1 do 2 leti, namesto da bi zaposlili na novo brezposelno mlado osebo na to delovno mesto. Če pa je slučajno prosto delovno mesto, pa rajši vzamemo kakšnega notranjega delavca in ta delavec dela več dela oziroma za dva delavca.

Država bi morala začeti vlagati denarna sredstva v gospodarski razvoj v celjski regiji. S tem bi veliko pripomogla k nastanku novih podjetij, ki bi začela intenzivneje zaposlovati mlade brezposelne osebe. Tudi podjetja, ki obstajajo že zdaj, bi lahko država s takšnim finančnim ukrepom spodbudila k večjemu zaposlovanju mladih.

Država bi morala nakazovati več denarja za razvoj novih delovnih mest kot pa za izobraževanja in seminarje preko ZRSZ. Kot kaže, se v zadnjem času veliko javnega denarja porabi za različne vrste izobraževanj in seminarjev brezposelnih oseb preko raznih privatnih oz. zasebnih agencij in preko ZRSZ, ki pa v končni fazi velikokrat zelo malo pripomorejo k zmanjšanju števila brezposelnih oseb na ZRSZ (Komljanc, 2011, str. 32).

5 VLOGA ZAVODA RS ZA ZAPOSLOVANJE

ZRSZ kot samostojna pravna oseba s statusom javnega zavoda deluje enotno za celotno območje Slovenije. Teritorialno je organiziran v dvanajst območnih služb po posameznih regijah in v Centralno službo v Ljubljani. Kot napovedano že v naslovu diplomske naloge, se bomo osredotočili na OS Celje (ZRSZ-Zavod RS za zaposlovanje, 2010b).

5.1 OBMOČNE SLUŽBE ZAVODA RS ZA ZAPOSLOVANJE

Slika 2: Območne službe Zavoda RS za zaposlovanje Slovenije

Vir: ZRSZ, <http://www.ess.gov.si/>, 2011c

OS Celje je po velikosti tretja v državi (za OS Ljubljana in Maribor). Svoje storitve uporabnikom zagotavlja na sedežu in na šestih uradih za delo: UD Celje, UD Laško, UD Slovenske Konjice, UD Šentjur pri Celju, UD Šmarje pri Jelšah in UD Žalec (ZRSZ-Zavod RS za zaposlovanje, 2010b).

5.2 TRG DELA NA CELJSKEM

Celjska regija, ki pokriva šest uradov za delo v OS Celje, leži v osrednjem delu Slovenije in obsega 11,8 odstotkov površine celotne države, Celje kot mesto pa obsega 94, km² površine. V celjski regiji živi skupaj 259.741 prebivalcev, kar je 12,7 odstotkov prebivalstva Slovenije. Celjska regija je v začetku devetdesetih doživela hudo gospodarsko krizo, katere posledice se kažejo še danes (SURS, 2010b).

Za celjsko regijo so bila značilna velika industrijska podjetja, ki so se morala prestrukturirati, nekatera pa so šla tudi v stečaj. Poleg tega se v regiji nahaja več podjetij s področja rudarstva in energetike.

Propad velikih gospodarskih sistemov v tekstilni, lesni, gradbeni, kovinsko predelovalni in zlatarski industriji je v preteklih letih povzročil porast brezposelnosti in njeno neugodno strukturo. Celje je na tretjem mestu, eno izmed glavnih mest v Republiki Sloveniji. S svojim zaledjem predstavlja staro industrijsko središče, z razvitimi tradicionalnimi dejavnostmi v prehranbeni, kemijski, kovinski industriji in storitvenih dejavnostih.

Po zaposlenosti so najpomembnejše dejavnosti v celjski regiji proizvodnja kovin in kovinskih izdelkov, sledijo gradbeništvo, trgovina, promet, izobraževanje in zdravstvo. Ena izmed glavnih prednosti regije je geografska lega, ob spodbujanju podjetništva in izgradnji ustrezne infrastrukture pa lahko regija izkoristi svoj človeški potencial in industrijsko tradicijo (SURS, 2010b).

Razvojne iniciative v regiji so usmerjene v turizem in zdraviliški turizem, nadaljnji razvoj kovinske industrije in razvoj podeželja, zato lahko glavnino zaposlovanja še vedno pričakujemo v teh dejavnostih.

Zaradi gospodarske situacije v Evropi oz. v Sloveniji se tudi celjska regija v zadnjem obdobju sooča z vplivi recesije. Delodajalci rešujejo težave na različne načine. V prvi vrsti se poslužujejo mehkejših oblik, kot so zmanjševanje števila zaposlenih za določen čas in skrajševanje delovnega časa, nekateri opredeljujejo tudi presežne delavce. V celjski regiji so zabeležili tudi nekaj večjih in kar veliko stečajev manjših podjetij.

V celjski regiji je zaposlenih 106.507 oseb, kar je 12,6 odstotkov celotne delovno aktivne populacije v Sloveniji. Konec januarja 2010 je bilo brezposelnih 14.012 oseb, kar je 27,6 odstotkov več kot leto prej. Stopnja registrirane brezposelnosti je višja od slovenskega povprečja in znaša 11,3 odstotke (ZRSZ-Zavod RS za zaposlovanje, 2010b).

5.3 KRITIČNA ANALIZA DELA ZRSZ IN PRIMERJAVA Z DELOM ZASEBNIH AGENCIJ ZA POSREDOVANJE DELA

Cilj ZRSZ je, da zaposli brezposelno osebo skozi kakovostno obravnavo v procesu svetovanja in skozi čim manj programov usposabljanja in izobraževanja. Merilo učinkovitosti porabe sredstev za izvajanje programa ukrepov APZ ne more biti število vključenih brezposelnih v posamične ukrepe ali celo več ukrepov, saj s takšno postavitvijo merila ZRSZ že takoj nakaže, da njihovih svetovalcev ne zanima, ali so posamezni programi učinkoviti, ampak ali so brezposelno osebo v program vključili. Merilo učinkovitosti ZRSZ mora biti optimalna poraba sredstev za vključevanje brezposelnih v ukrepe APZ s čim večjim izhodom v zaposlitve (Ukrepi države za zaposlovanje, 2009).

Za ZRSZ je pomembno, da bi imel podatke iz uradnih evidenc zbrane v integralnem informacijskem sistemu, ki bi omogočil tekoči pregled nad brezposelnimi in nad podatki o njih, ki bi omogočili svetovalcem za zaposlitev integralno obravnavo brezposelne osebe z namenom, da se jo vključi v zaposlitev. Cilj je namreč, da se vzpostavi pregled nad deležem zaposlitev, ki jih realizira ZRSZ sam in deležem zaposlitev, ki bi jih realiziral v sodelovanju z zasebnimi službami za zaposlovanje, ki jih navajamo v nadaljevanju in z razbremenitvijo izboljšal kakovost lastnih storitev (Ukrepi države za zaposlovanje, 2009).

Podatke o zadovoljstvu brezposelnih oseb s kakovostjo dela ZRSZ bi bilo mogoče primerjati s podatki o zadovoljstvu brezposelnih z delom zasebnih agencij za zaposlovanje. Ti podatki bi morali biti ena od podlag za merjenje uspešnosti ZRSZ. V nadaljevanju navajamo oblike pomoči, ki jih posamezne pravne osebe nudijo brezposelnim osebam.

5.3.1 ZAVOD REPUBLIKE SLOVENIJE ZA ZAPOSLOVANJE

Ključno vlogo pomoči za zaposlitev brezposelnih mladih oseb na trgu dela Republike Slovenije imajo javni zavod ZRSZ in privatne agencije za zaposlovanje. Cilj javnega zavoda ZRSZ je, da po OS izvaja aktivnosti na podlagi Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti: posredovanje zaposlitev, vodenje evidenc na novo prijavljenih oseb, vodenje evidenc odjavljenih brezposelnih, izdajanje dovoljenj za zaposlitev tujcev, zavarovanje za primer brezposelnosti, izvajanje nadzora nad brezposelnimi osebami in izvajanje programov aktivne politike zaposlovanja, ki jih bomo navedli v naslednjem poglavju (ZRSZ-Zavod RS za zaposlovanje, 2011).

5.3.2 ZASEBNE ZAPOSLOVALNE AGENCIJE

Zasebne agencije, ki delujejo na področju zaposlovanja, lahko glede na vrsto dela in storitev, ki jih opravljajo, razdelimo na več skupin:

- agencije, ki se ukvarjajo s splošnim ali specializiranim posredovanjem zaposlitve,
- agencije za posredovanje delovne sile,
- agencije specializirane za pre zaposlovanje presežnih delavcev.

Omenili bomo nekatere zasebne agencije za posredovanje dela s področja celjske regije, pri katerih se lahko brezposelni mladi vpišejo v evidenco kot iskalci redne zaposlitve. Te zaposlovalne agencije so: ACADEMIA, s koncesijo Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, agencija za posredovanje zaposlitev, urejanje kadrovskega področja v organizaciji, sprotne objave rednih zaposlitev slovenskih podjetij in organizacij (povezave do spletnih strani) in individualno kadrovske svetovanje; ADECCO; ADVICE; AGENCIJA MC-MB; CRI CELJE, d.o.o., z namenom omogočiti zaposlitev invalidom in tistim, ki so že dlje časa prijavljeni na ZRSZ v celjski regiji; INVEL; MANPOWER; MOJE DELO.com; RACIO; TRENKWALDER; ZAVOD RUJ - dejavnost zavoda je usmerjena predvsem na ranljive skupine brezposelnih, saj so z njihovimi dejavnostmi vezani predvsem na institucije kot so: ZRSZ, ZPIZ in centre za socialno delo.

5.4 UKREPI ZA ZMANJŠANJE BREZPOSELNOSTI MED MLADIMI

Čas prijave na ZRSZ je v veliki meri odvisen od aktivnosti brezposelne osebe, njenega angažiranja pri iskanju ustrezne zaposlitve, v veliki meri pa tudi od povpraševanja in ponudbe na trgu dela.

Brezposelnost je tako v celjski regiji kot v Sloveniji resen problem, zato je država v času gospodarske krize morala sprejeti vrsto ukrepov za zmanjšanje brezposelnosti. Najobširnejši projekt je zagotovo Aktivna politika zaposlovanja, ki ga v Sloveniji in celjski regiji izvajajo s pomočjo virov ESS. Poleg tega projekta velja omeniti še EURES in CIPS.

Poklicno svetovanje in štipendiranje opravlja CIPS, ki zagotavlja vse informacije, ki jih posameznik potrebuje pri iskanju in načrtovanju svoje poklicne kariere.

Temeljni cilj aktivne politike zaposlovanja je zmanjšanje brezposelnosti oz. doseganje polne zaposlenosti. Polno zaposlenost je potrebno doseči tako, da se zagotovi delo vsem, ki želijo delati. Tega cilja pa aktivna politika zaposlovanja ne more doseči, zato se ukvarja predvsem z vprašanji, kako omejiti brezposelnost (Svetlik, 1985, str. 116-117).

Aktivna politika zaposlovanja-APZ je nabor ukrepov, s katerimi država aktivno posega na trg dela. Osnovni namen je odpravljanje neskladij med ponudbo in povpraševanjem. Gre za programe in ukrepe, ki so namenjeni ohranjanju in ustvarjanju novih delovnih mest ter izobraževanju in usposabljanju brezposelnih oseb. Aktivna politika zaposlovanja se izvaja preko ZRSZ. Slovenska mladina, kot ena od ogroženih skupin, je vključena v večino programov, po drugi strani pa obstaja zelo majhno število ukrepov, namenjenih še posebej brezposelnim v starosti med 15-30 let. Eden od teh ukrepov se je pred kratkim pojavil kot odziv na povečano negotovost in zmanjšanje socialne varnosti na trgu dela. Slovenska aktivna politika trga dela je razdeljena v štiri skupine ukrepov, ti pa izvajajo razne programe.

Rezultati raziskave dokazujejo, da je Zavod RS za zaposlovanje (ZRSZ) v OS Celje za zmanjševanje brezposelnosti med mladimi oz. za spodbujanje zaposlovanja mladih brezposelnih oseb izvajal na območju občine Celje naslednje štiri ukrepe: svetovanje in pomoč pri iskanju zaposlitve, usposabljanje in izobraževanje, spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja in programe za povečevanje socialne vključenosti (Načrt za izvedbe programa ukrepov APZ, 2009).

Mlade brezposelne, ki so brez formalne izobrazbe ali imajo izobrazbo oz. poklic, s katerim so težko zaposljivi ali celo nezaposljivi, vključuje ZRSZ kot težko zaposljive ali celo nezaposljive v program formalnega izobraževanja. Brezposelne osebe vključuje ZRSZ v program formalnega izobraževanja z namenom, da poveča njihovo zaposljivost in fleksibilnost na trgu delovne sile. Program je namenjen tudi dvigu izobrazbe in kvalifikacijske ravni brezposelnih ter daje poudarek k pridobitvi prvega poklica in izobraževanje za deficitarne poklice. V letih 2009 in 2010 je bilo v celjski regiji v program formalnega izobraževanja vključenih 150 oseb, starih do 30 let, v Sloveniji pa 1.346 oseb (Načrt za izvedbe programa ukrepov APZ, 2009).

5.4.1 1. UKREP – SVETOVANJE IN POMOČ PRI ISKANJU ZAPOSLOTITVE

V ta ukrep spadajo programi, ki so se izvajali na splošno za najbolj ranljivo skupino brezposelnih oseb (mladih do 30 let) v letih 2008-2010:

- Pomoč pri načrtovanju poklicne poti in iskanju zaposlitve: leta 2008 je bilo 522 oseb, leta 2009 je bilo 497 oseb, leta 2010-541 oseb,
- UŽU: v letu 2009 je bilo 70 oseb in 2010 je bilo 51 oseb,
- Klubi za iskanje zaposlitve: v letu 2008 je bilo 49 oseb, v letu 2009 je bilo 154 oseb, v letu 2010 je bilo 316 oseb,
- programa Vključitev brezposelnih oseb v nove in razvojne projekte v letu 2010 se je udeležila samo ena oseba.

V celotne programe v 1. ukrepu se je v letu 2008 vključilo 571 brezposelnih mladih, 721 v letu 2009, leta 2010 pa 909 oseb (Dobljeno na prošnjo iz ZRSZ-UD Celje, 2011).

Namen ukrepa je svetovanje in pomoč posameznikom pri iskanju zaposlitve ter seznanjanje s poklicnimi možnostmi in poglobljena obravnava določenih skupin oseb, zato da se izboljšajo zaposlitvene možnosti in odpravijo ovire pri iskanju zaposlitve. Namen ukrepa je tudi predstavitev in uveljavitev aktivnosti programa APZ.

Predvidene aktivnosti:

- poklicno in zaposlitveno informiranje, svetovanje in motiviranje,
- pomoč pri iskanju zaposlitve,
- razvoj in izvajanje novih oblik pomoči ter predstavitev.

5.4.2 2. UKREP – USPOSABLJANJE IN IZOBRAŽEVANJE

V ta ukrep spadajo programi, ki so se izvajali na splošno za najbolj ranljivo skupino brezposelnih oseb:

- Program institucionalnega usposabljanja: v letu 2008 je bilo 298 oseb, v letu 2009 je bilo 525 oseb in v letu 2010 je bilo 261 oseb,
- Priprava NPK v letu 2010 je bilo 39 oseb,
- Potrjevanje NPK: v letu 2008 je bilo 5 oseb, v letu 2009 je bilo 26 oseb, v letu 2010 je bilo 35 oseb,
- Delovni preizkus: v letu 2008 je bilo 226 oseb, v letu 2009 je bilo 311 oseb, v letu 2010 je bilo 352 oseb,
- Usposabljanje na delovnem mestu: v letu 2008 je bilo 272 oseb, v letu 2009 je bilo 162 oseb, v letu 2010 je bilo 355 oseb,
- Formalno izobraževanje: v letu 2008 je bilo 110 oseb, v letu 2009 je bilo 136 oseb, v letu 2010 je bilo 195 oseb,
- PUM: v letu 2008 je bilo 22 oseb, v letu 2009 je bilo 57 oseb, v letu 2010 je bilo 32 oseb.

V celotne programe v 2. ukrepu se je od navedenih programov v letu 2008 udeležilo 933 oseb, v letu 2009 1.383 oseb, v letu 2010 pa 1.269 oseb (Dobljeno na prošnjo iz ZRSZ-UD Celje, 2011).

Namen ukrepa je povečanje zaposljivosti in konkurenčnosti na trgu dela s pridobivanjem novega znanja, spretnosti in zmožnosti ter z dvigom izobrazbe in kvalifikacijske ravni zaposlenih in brezposelnih.

Predvidene aktivnosti:

- programi institucionalnega usposabljanja in nacionalne poklicne kvalifikacije,
- programi praktičnega usposabljanja,
- programi izobraževanja,
- sofinanciranje izobraževanja in usposabljanja za konkurenčnost in zaposljivost.

5.4.3 3. UKREP – SPODBUJANJE ZAPOSLOVANJA IN SAMOZAPOSLOVANJA

V ta ukrep spadajo programi, ki so se izvajali na splošno za najbolj ranljivo skupino brezposelnih oseb:

- Pomoč pri samozaposlitvi: v letu 2008 je bilo 101 oseba, v letu 2009 je bilo 216 oseb, v letu 2010 je bilo 449 oseb,
- Subvencije za samozaposlitev: v letu 2008 je bilo 34 oseb, v letu 2009 je bilo 155 oseb, v letu 2010 je bilo 43 oseb,
- Spodbujanje novega zaposlovanja dolgotrajno mladih brezposelnih oseb: leta 2008 se ga je udeležilo 7 oseb,
- Spodbujanje zaposlovanja mladih brezposelnih oseb: leta 2008 se je udeležilo 30 oseb, v letu 2009 pa ena sama,
- Subvencije za samozaposlitev 2010-2013: se je izvajal samo v letu 2010, udeležilo se ga je 108 oseb,
- Spodbujanje zaposlovanja dolgotrajno brezposelnih oseb - prejemnikov denarne socialne pomoči: v letu 2008 je bilo 16 oseb, v letu 2009 sta bili 2 osebi, v letu 2010 je bilo tako udeleženih 21 oseb,
- Pomoč pri zaposlovanju dolgotrajno brezposelnih mladih žensk: v letu 2008 so se udeležile tri osebe,

- Spodbujanje zaposlovanja za krajši delovni čas: v letu 2009 je bilo 102 oseb, v letu 2010 so bile tri osebe,
- Zaposli.me1: v letu 2009 je bilo 167 oseb, v letu 2010 je bilo 93 oseb, vzporedno s programom Zaposli.me2 v letu 2010 je bilo 195 oseb.

V celotne programe v 3. ukrepu se je od navedenih programov v letu 2008 udeležilo 191 brezposelnih mladih, starih do 30 let, v letu 2009 644, v letu 2010 pa 912 (Dobljeno na prošnjo iz ZRSZ-UD Celje, 2011).

Namen ukrepa je spodbujanje samozaposlovanja brezposelnih oseb, ki po usposabljanju želijo uresničiti podjetniško idejo in se samozaposliti, spodbujanje zaposlovanja najtežje zaposljivih skupin brezposelnih oseb, posebno prejemnikov denarne socialne pomoči, povečevanje prilagodljivosti trga dela s spodbujanjem novih oblik zaposlovanja, povečanje regijske in sektorske mobilnosti, ohranitev delovnih mest in podpora preoblikovanju podjetij. Aktivnosti v ukrepu večinoma predstavljajo državno pomoč, zato se izvajajo v skladu s pravili o dodeljevanju državne pomoči.

Predvidene aktivnosti:

- spodbujanje samozaposlovanja,
- subvencije za zaposlitev teže zaposljivih skupin brezposelnih oseb,
- povračilo stroškov dela,
- spodbujanje prilagodljivosti delovne sile in podjetij,
- ohranitev in odpiranje novih delovnih mest.

5.4.4 4. UKREP – PROGRAMI ZA POVEČEVANJE SOCIALNE VKLJUČENOSTI

V ta ukrep spadajo programi, ki so se izvajali na splošno za najbolj ranljivo skupino brezposelnih oseb v letih 2008, 2009 in 2010:

- Javna dela: v letu 2008 je bilo 138 oseb, v letu 2009 151, v letu 2010 pa 243 oseb,
- Subvencioniranje zaposlitev pri izvajanju pomoči na domu ter osebne asistencije: v letu 2008 sta bili dve osebi, v letu 2010 pa štiri,
- Spodbujanje zaposlovanja dolgotrajno brezposelnih oseb: 2008 je bilo 14 oseb, v letu 2009 je bilo 9 oseb, v letu 2010 je bilo 14 oseb,
- Spodbujanje razvoja socialnega podjetništva: ta program se je izvajal samo v letu 2010, udeležilo se ga je 5 oseb.

V celotne programe v 4. ukrepu je bilo od navedenih programov v letu 2008 udeleženi 154 oseb, v letu 2009 160 oseb in v letu 2010 266 oseb (Dobljeno na prošnjo iz ZRSZ-UD Celje, 2011).

Namen ukrepa je spodbujati socialno vključenost ljudi, torej uresničevati in uveljaviti aktivnosti in projekte za ustvarjanje okolja, ki bo motiviralo ljudi k aktivnosti in v katerem bodo lažje in hitreje našli delo, hkrati pa uživali tudi potrebno raven socialne zaščite.

Predvidena aktivnost:

- spodbujanje socialnega vključevanja in delovne aktivnosti.

Tabela 8: Vključenost brezposelnih mladih v skupine ukrepov v OS Celje v obdobju 2008 - 2010

OS Celje	2008	2009	2010	Indeks 2009/ 2008 (%)	Indeks 2010/2009 (%)
1. Svetovanje in pomoč pri iskanju zaposlitve	571	721	910	26,3	26,2
2. Usposabljanje in izobraževanje	932	1.383	1.269	48,4	8,2
3. Spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja	191	644	912	38,0	41,6
4. Programi za povečanje socialne vključenosti	154	160	266	3,9	66,3
Skupaj	1.848	2.908	3.357	57,4	15,4

Vir: ZRSZ, 2011

Iz tabele 8 je razvidno, da se je v obdobju 2008-2010 zanimanje za našete programe med mladimi brezposelnimi osebami vztrajno povečevalo.

Struktura vključenih v ukrepe za povečanje zaposlovanja se je med leti spreminjala. Med predlogi za zmanjševanje brezposelnosti med mladimi je zelo pomemben ta, da je treba mladim že pred nadaljevanjem izobraževanja predstaviti, kateri poklici imajo svetlo prihodnost glede zaposlitve, in tudi na šolah, na katerih se pridobi izobrazbo za takšen zelo iskan poklic, razpisati več prostih mest. Zelo pomembni predlogi pa so tudi, da bi država morala vlagati sredstva v podjetja za razvoj novih proizvodov, da je pametno spoznavati nove ljudi, ki nam mogoče kdaj pozneje koristijo pri zaposlitvi, in opravljanje študentskega dela, s katerim je mogoče pridobiti ogromno izkušenj, ki so potrebne pri nadaljnji zaposlitvi, ter pošiljanje prošenj podjetjem (Načrt za izvedbe programa ukrepov APZ, 2009).

Med predlogi, ki so se nam porodili v raziskavi, so najpomembnejši štirje:

- da mora država finančno in organizacijsko podpreti praktično usposabljanje mladih, ko ti zaključijo izobraževanje,
- da je treba izvajati več programov javnih del,
- da je mlade treba motivirati za sprejetje vsakršne zaposlitve,
- da mora država več prispevati za razvoj novih delovnih mest kot pa za izobraževanje in seminarje.

5.5 UKREPI NEKATERIH EVROPSKIH DRŽAV PRI PREPREČEVANJU DOLGOTRAJNE BREZPOSELNOSTI MLADIH

Države po Evropi so, da bi preprečile dolgotrajno brezposelnost mladih, uvedle različne ukrepe, ki so pripomogli k lažjemu prehodu iz šole v zaposlitev ali se pri reševanju brezposelnosti izkazali kot pozitivni.

Najpogostejši med njimi so bili:

- Priprava načrta zaposlitve in svetovanje mladim brezposelnim

Na Irskem vse mlade brezposelne napotijo na poklicno svetovanje. V večini držav, prav tako v Sloveniji, za mlade brezposelne pred nastopom dolgotrajne brezposelnosti izdelajo zaposlitveni načrt.

- Pomoč pri iskanju zaposlitve

V Veliki Britaniji so se osredotočili na pospešeno iskanje zaposlitev za mlade ter dajanju podpore pri iskanju zaposlitve.

- Olajšanje prehoda med izobraževanjem in delom

Nemčija in Avstrija spodbujata mlade k vključevanju v dualni sistem izobraževanja, torej kombiniranja teoretičnega izobraževanja s praktičnim delom. Na takšen način mladi že v času šolanja pridejo v stik s potencialnimi delodajalci.

- Poskusi zmanjševanja osipa mladih iz šol ter ponovno vključevanje osipnikov v izobraževanje

V južnoevropskih državah in Veliki Britaniji je kar tretjina mladih, ki so nizko kvalificirani, problem osipa je problematičen tudi v Sloveniji, predvsem na srednješolski stopnji (Trbanc, 1992, str. 360).

6 ZAKLJUČEK

Brezposelnost med mladimi je v Sloveniji in celjski regiji v času gospodarske krize velik družbeni problem, saj iz leta v leto bolj narašča, ko zaradi recesije propadajo mnoga podjetja.

Ugotovili smo, da se v zadnjih letih v Sloveniji in celjski regiji pojavlja trend podaljševanja izobraževanja mladih, kar dobro vpliva na izobrazbo strukturo mladih in na slovensko delovno silo. Po drugi strani pa mladi podaljšujejo izobraževanje in pri tem povzročajo probleme, saj se pozneje vključujejo na trg dela in zato ne dobijo redne zaposlitve.

Zato mladi v današnjem času zaradi podaljševanja izobraževanja vstopajo na trg dela s pomanjkljivimi delovnimi izkušnjami. Primanjkuje jim samozavesti, ker nimajo ustreznih delovnih izkušenj. Delo, ki ga opravljajo kot študentje preko študentskega servisa, jim prinaša zgolj zaslužek, ne pa tudi delovnih izkušenj, ki bi jim koristile pri iskanju redne zaposlitve. Delodajalci večinoma gledajo na delovno dobo, ne pa na delovne izkušnje, ki si jih mladi v času študija lahko pridobijo le z delom preko študentskih servisov. Z opravljanjem študentskega dela se mladi na trg dela sicer vključujejo že v času šolanja, vendar je delo preko študentskega servisa lahko tudi problematično, ker si mladi s takšnim delom sicer bogatijo delovne izkušnje in si ustvarjajo poznanstva, se pa lotevajo del, ki niso v povezavi z njihovo stroko.

Zaradi takšnih pomanjkljivih izkušenj težko najdejo prvo službo, imajo manjše možnosti uresničevanja podjetniških idej in samozaposlovanja, saj nimajo kapitala, ki bi jim to omogočal, poleg tega pa so pogosto zaposleni le za določen čas. Takšna delovna mesta lahko mladim sicer pomagajo pri pridobivanju izkušenj, vendar pa lahko pomenijo tudi zaposlitev slabše kakovosti oziroma pod slabšimi pogoji ter s slabšimi možnostmi za nadaljnji razvoj. V času gospodarske krize to še nekoliko bolj oteži situacijo zaposlovanja mladih. Zato menimo, da bi morala država za to skupino brezposelnih na področju trga dela uvesti dodatne ukrepe in spremembe.

V teoretičnem delu diplomske naloge smo se opredelili predvsem na brezposelnost mladih na trgu dela v času gospodarske krize, v nadaljevanju pa predstavili poglede različnih avtorjev na položaj mladih na slovenskem trgu dela. Podrobneje smo opredelili značilnosti kategorije mladih na trgu delovne sile ter sodobne trende, ki vplivajo na položaj mladih na njem. Opredelili smo tudi vzroke in posledice brezposelnosti mladih v Sloveniji in celjski regiji. Pomembno se nam je zdelo vključiti tudi ukrepe in programe aktivne politike zaposlovanja namenjene samo brezposelnim mladim osebam, s pomočjo katerih država rešuje težave mladih na trgu dela. Tako smo predstavili nekaj ukrepov aktivne politike zaposlovanja, namenjenih mladim in opisali nekaj mladim namenjenih aktualnih ukrepov Ministrstva za gospodarstvo. Ozrli smo se tudi na izobrazbeno strukturo brezposelnih mladih oseb v celjski regiji v primerjavi s Slovenijo ter raziskali dolžino čakalne dobe in število brezposelnih mladih - prvih iskalcev zaposlitve v celjski regiji.

V empiričnem delu smo opravili raziskavo med brezposelnimi mladimi v celjski regiji, ki so prijavljeni na ZRSZ in s pomočjo ankete, ki nas je pripeljala do različnih spoznanj, dobili pomembne rezultate. Ugotovili smo, da študentsko delo predstavlja najbolj pogosto obliko zaposlitve med mladimi, pogosta oblika zaposlitve med mladimi pa je tudi zaposlitev za

določen čas. Veliko mladih v celjski regiji in Sloveniji se še vedno sooča z brezposelnostjo. Mladi se v povprečju prvič zaposlijo pri 19-ih letih, za prvo zaposlitev pa šteje tudi študentsko delo. Gospodarska kriza je težave zaposlovanja mladih še dodatno povečala.

Poleg tega je veliko mladih zaposlenih na manj zahtevnih delovnih mestih glede na njihovo izobrazbo, na manj zahtevnem delovnem mestu pa je zaposlenih tudi več žensk kot moških. Mladi večinoma ne opravljajo dela v svoji stroki oz. dela, za katerega so šolani. Več kot polovica mladih brezposelnih je iskalcev prve zaposlitve. Pri mladih je problematična dolgotrajna brezposelnost, saj je veliko takšnih, ki so brezposelni več kot pol leta, nekoliko manj, vendar pa še vedno veliko, pa je brezposelnih več kot leto dni.

Raziskava je pokazala tudi razlike med spoloma, saj so mlade ženske v povprečju brezposelne dlje časa kot mladi moški. Obstajajo tudi razlike v trajanju brezposelnosti glede na izobrazbo. Tisti z nižjo ali srednjo poklicno izobrazbo so brezposelni najmanj časa, tisti z univerzitetno izobrazbo pa najdlje. Razlog za brezposelnost je prav prva zaposlitev. Potrebno bi bilo spodbuditi in povečati vključenost mladih v programe aktivne politike zaposlovanja, saj smo iz podatkov ZRSZ ugotovili, da se mladi premalo vključujejo v programe, s pomočjo katerih si lahko omilijo težave, s katerimi se soočajo na trgu dela.

Glede na rezultate ankete bi lahko rekli, da so anketirane osebe dobile relativno malo ponudb za delo s pomočjo ZRSZ. Od štiridesetih anketiranih oseb, ki so prijavljeni na ZRSZ, jih je le polovica dobila največ štiri ponudbe za delo. Zato menimo, da ZRSZ ne nudi dovolj pomoči pri iskanju zaposlitve. Od štiridesetih anketiranih oseb, ki so bile prijavljene na ZRSZ, je bilo dvaindvajset oseb (55,0 odstotkov) prijavljenih več kot eno leto, sedem do dvanajst mesecev je bilo prijavljenih pet oseb (12,5 odstotkov), šest oseb (15,0 odstotkov) je bilo prijavljenih od štiri do šest mesecev, sedem oseb (17,5 odstotkov) pa je bilo prijavljenih do največ tri mesece. Glede na rezultate ankete bi lahko rekli, da so anketirane osebe dobile relativno malo ponudb za delo preko ZRSZ.

Anketo smo izvedli v letu 2011, ko je bil aktualen predlog zakona o malem delu, ki kasneje ni bil sprejet, smo ga pa zaradi aktualnosti v času pisanja naloge vključili v izvedeno anketo. Anketiranci so o predlogu zakona o malem delu menili, da ga ne bi bilo dobro sprejeti (tako je menilo trideset oseb (60,0 odstotkov), enajst oseb (22,0 odstotkov) je menilo, da bi ga bilo dobro sprejeti, devet oseb (18,0 odstotkov) pa ni vedelo, ali bi bilo sprejetje zakona dobro ali ne. Ker predlog zakona o malem delu na referendumu ni bil sprejet, ga kasneje v nalogi nismo podrobneje obravnavali.

Rezultat ankete je pokazal, da si bo večina anketiranih oseb, glede na to, ni niso bili preveč zadovoljni z delom zaposlenih na ZRSZ, v bodoče zaposlitev raje iskala sama, s pomočjo prijateljev, znancev ... Od štiridesetih anketiranih oseb, ki so na ZRSZ prijavljene, si bo petintrideset oseb (87,5 odstotkov) raje zaposlitev iskalo samo, pet oseb (12,5 odstotkov) pa si bo tudi v bodoče iskalo delo preko ZRSZ.

Iz ankete sklepamo tudi, da bi se brezposelnost pri mladih zmanjšala, če bi se mladi usmerjali v bolj iskane poklice, saj bi si tako povečali možnost pridobiti zaposlitev po končanem izobraževanju. A to bi bila le začasna rešitev, ki na dolgi rok ne bi dosti vplivala. Ko smo opravili anketo, smo ugotovili, da bi se bila večina anketiranih oseb, ki so prijavljene na ZRSZ kot brezposelne, pripravljena prekvalificirati v primeru, da ne bi našla primerne zaposlitve v svojem poklicu. Ugotovili pa smo tudi, da ZRSZ ne nudi dovolj dodatnih izobraževanj. Zato menimo, da bi morala država nameniti denar tistim, ki so že dalj časa brezposelni in si v svojem poklicu ne najdejo ustrezne zaposlitve.

Iz podatkov Statističnega urada RS (SURS), mesečnih evidenc Zavoda RS za zaposlovanje (ZRSZ) in izvedene ankete smo ugotovili, da imajo ženske še vedno višjo stopnjo brezposelnosti kot moški. Vzroki ležijo v tem, da dlje študirajo, si ne morejo zgodaj ustvariti družine in potem veliko težje dobijo redno zaposlitev. Ženske so izpostavljene predvsem zaradi porodniškega dopusta in odsotnosti z dela zaradi bolezni otrok.

V raziskavi smo ugotovili, da večina anketiranih oseb, prijavljenih na ZRSZ, ni bila zadovoljna z delom zaposlenih. Večina oseb si bo v bodoče zaposlitev iskala kar sama, preko prijateljev, znancev, sorodnikov, torej brez pomoči ZRSZ. Ugotovili smo tudi, da imajo na nekaterih položajih oz. delovnih mestih ženske pri zaposlovanju enake možnosti kot moški. Vendar pa podatki iz SURS kažejo, da imajo ženske še vedno višjo stopnjo brezposelnosti kot moški, razlog tega je nosečnost in pričakovana odsotnost z dela zaradi nege in varstva otrok. Dejstvo je tudi, da so ženske v povprečju bolj izobražene kot moški.

Menimo, da ZRSZ ne dela tako slabo, kot so navedle anketirane osebe, vendar so pričakovanja ljudi včasih previsoka. Vsak se mora v iskanje zaposlitve ob pomoči ZRSZ aktivno vključiti tudi sam in si čim prej poiskati ustrezno zaposlitev.

Razlogi za nenehno povečevanje brezposelnosti med mladimi v celjski regiji so različni: od demografskih - nenadnega porasta števila mladih, do strukturnih, ko je položaj mladine v tekmovanju z drugimi delavci zaradi pomanjkanja delovnih izkušenj slabši, posledično tudi zaradi neusklajenosti izobraževalnega in proizvodnega sistema, mladi so bolj mobilni, manj ustaljeni in zato tudi večkrat kot starejši samovoljno zapustijo delovno mesto.

Brezposelnost oseb, starih do 30 let v celjski regiji, je bila najvišja na UD Celje, ko je bilo v evidenci brezposelnih konec leta 2009 prijavljenih 1.058 oseb. Konec leta 2010 je število padlo na 1.005 oseb, avgusta 2011 na 958 oseb in septembra 2011 na 957 oseb. Najmanj brezposelnih oseb, starih do 30 let v celjski regiji, pa je bilo v evidenci brezposelnih prijavljenih septembra 2011 na UD Šentjur pri Celju in sicer 210 oseb. Tako se je brezposelnost mladih zaradi gospodarske krize povečevala postopoma.

Vzrokov za spremembe v stopnji brezposelnosti mladih v Sloveniji in celjski regiji je vedno več. Pomemben vzrok so gospodarska gibanja. Ob nastopu recesije veliko število mladih izgubi delovno mesto, zaradi pogodb za določen čas. Obratno pa je v obdobju ekspanzije. Posledice, ki jih prinaša brezposelnost mladih, so negativne in nezaželene. Z brezposelnostjo se pojavijo ekonomska in socialna izključenost, psihične težave ter stanovanjska problematika.

LITERATURA IN VIRI

LITERATURA:

1. BELČIČ, Franc (2002). *Proces zaposlovanja kadrov*. Skripta, Kranj.
2. BREGAR, Lea, OGRAJENŠEK, Irena, BAVDAŽ, Mojca (1999). *Ekonomska statistika 2000*. Ekonomska fakulteta, Ljubljana.
3. BUBNOV-ŠKOBERNE, Anjuta (1997). *Pravni vidiki socialne varnosti za brezposelne*. Časopisni zavod Ur. list Republike Slovenije, Ljubljana.
4. DEVJAK, Srečko (2004). *Kvantitativne metode za analize v upravi*. Fakulteta za upravo, Ljubljana.
5. DROBNIČ, Robert (2009). *Slovenski trg dela danes in jutri*. Planet GV, Ljubljana.
6. IGNJATOVIČ, Miroljub (2006). *Položaj mladih na trgu delovne sile*. IB revija 4/2006, Ljubljana.
7. IGNJATOVIČ, Miroljub, TRBANC, Martina, (2009). *Zaposlovanje in brezposelnost mladih: aktivni, fleksibilni in prilagodljivi, v »Med otroštvom in odraslostjo«: Analiza položaja mladih v Sloveniji*, Ljubljana.
8. KOMLJANC, Toni (2011). *Brezposelnost med mladimi na območju Sevnice*. Fakulteta za upravo, Ljubljana.
9. MALAČIČ, Janez, SUMBT, Jože, (2006). *Brezposelnost diplomantov*. Ekonomska fakulteta, Ljubljana.
10. MALAČIČ, Janez (2006). *Mladi in starejši v pasteh sprememb na trgu dela, razprave*. UMAR. IB revija 4/2006, Ljubljana.
11. MALAČIČ, Janez (1997). *Demografija. Teorije, analiza, metode in modeli*. Ekonomska fakulteta, Ljubljana.
12. NOVAK, Vesna (2008). *Kadrovanja*, Založba Moderna organizacija. FOV, Kranj.
13. POLANEC, Sašo (2009). *Recesija požira mlade*. Finance 32/2009, Ljubljana.
14. ROBERTS, Ken, KUČIČ, Luka (2009). *Strokovnjak za mladino. Nekoč smo odrasli v enem dnevu, danes potrebujemo za to deset let*. Delo Sobotna priloga, Ljubljana.
15. SETNIKAR-CANKAR, Stanka, HROVATIN, Nevenka (2004). *Temelji ekonomije*. Fakulteta za upravo, Ljubljana.
16. SVETLIK, Ivan (1985). *Brezposelnost in zaposlovanje*. Delavska enotnost, Ljubljana.
17. ŠTIBLAR, Franc (2008). *Svetovna kriza in Slovenci, Slovenske regije v številkah (2009)*, Ljubljana.
18. ŠUSTER, Helenca (2010). *Mladi in prva zaposlitev*. Fakulteta za organizacijske vede, Kranj.
19. ŠUSTERŠIČ, Janez, MALAČIČ, Janez, REDNAK, Andreja (2009). *Brezposelnost je huda, ne pa katastrofalna, brez aktivnosti vseh ne bo šlo*. Finance. št. 215, Ljubljana.
20. TRBANC, Martina (1992). *Mladi na trgu delovne sile. Zaposlovanje – perspektive, priložnosti, tveganja*. Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana.

VIRI:

PREDPISI:

1. (2002). Zakon o delovnih razmerjih (ZDR). Ur. list RS, št. 42/2002, 79/2006, 46/2007, 103/2007.
2. (2006). Zakon o evidencah na področju dela in socialne varnosti (ZEPDSV). Ur. list RS, št.40/2006.
3. (2007). Zakon o socialnem varstvu (ZSV). Ur. list RS, št. 3/2007-Uradno prečiščeno besedilo 2, 23/2007 – popr., 41/2007-popr., 114/2006-ZUTPG).
4. (2006). Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (ZZZPB). Ur. list RS, št. 107/2006.

INTERNETNI VIRI:

1. *Employment in Europe (2009, 2010)*. Dostopno 12. 11. 2010 na: http://ec.europa.eu/employment_social/eie/index_en.html
2. Eurostat (2011). Dostopno 2. 7. 2011 na: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/pls/portal/docs/page/pgd_prd_cat_Pr_rel_year.
3. MALAČIČ, Janez, DOMADENIK, Polona, PAHOR, Marjan, (2006). *Trendi zaposlovanja in ekonomskih migracij na slovenskem trgu dela*. Zaključno poročilo študije za Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ljubljana. Dostopno 26. 10.2010 na: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/trendi_zaposlovanja_migracij_rezultati.pdf.
4. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (2010). Dostopno 22. 6. 2010 na: <http://www.gov.si/mddsz/>.
5. *Načrt izvedbe programa ukrepov Aktivne politike zaposlovanja za leti 2008 in 2009*. Dostopno 3. 11. 2009 na: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r09/predpis_NACR39.html.
6. *Program ukrepov Aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2007-2013 (2010)*. Dostopno 3. 11. 2010 na: http://www.ess.gov.si/SLO/DEJAVNOST/Programi/apz_2007_2013.pdf.
7. S posveta Delo in zaposlovanje na črno (2009). Gospodarska zbornica Slovenije, Ljubljana. Dostopno 10. 11. 2009 na: <http://www.gzs.si/slo/panoge/45296>.
8. *Služba Vlade RS za razvoj* (2010). Dostopno 12. 5. 2010 na: <http://www.svr.gov.si/>.
9. Statistični urad RS-SURS (2011). Dostopno 12. 11. 2011 na: <http://www.stat.si>.
10. Strategija vseživljenjskega učenja, Ministrstvo za šolstvo in šport (2007), Dostopno 29. 8. 2009 na: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageupload/podrocje/razvoj_solstva/IU2010/Strategija_VZU.pdf.
11. *Strategija zaposlovanja mladih v družbi znanja (2008)*. Prva knjiga-analiza. Druga knjiga strategija. Študentska organizacija Slovenije, Ljubljana. Dostopno 20. 8. 2009 na: [http://www.teses.eu/upload/book.social.ent.2\(1\).pdf](http://www.teses.eu/upload/book.social.ent.2(1).pdf).
12. SURS SI – STAT Podatkovni portal. *Demografsko in socialno področje. Trg dela (2011a)*. Dostopno 3. 11. 2011 na: http://www.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/Dem_soc.asp.
13. SURS-Statistični urad republike Slovenije, *Statistične informacije. Trg dela (2011b)*. Dostopno 10.11.2011 na: http://www.stat.si/tema_demografsko_trg.asp.

14. *Ukrepi države za zaposlovanje ter transferji in subvencije posameznikom in družinam (2009)*. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Marec, Ljubljana. Dostopno 22. 12. 2009 na: http://www.ess.gov.si/SLO/DEJAVNOST/programi/apz_2007_2013.pdf.
15. *Urad RS za makroekonomske analize in razvoj-UMAR (julij-avgust 2009b). Ekonomsko ogledalo julij (2009)*. Dostopno 25. 9. 2009 na: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/eo/2009/eo0809pp.pdf.
16. *Urad RS za makroekonomske analize in razvoj-UMAR (november 2010b). Ekonomsko ogledalo november (2010)*. Dostopno 20.12.2010 na: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/eo/2010/EO_1110_w.pdf.
17. *Zaposlitveni portal zaposlitev net (2011)*. Dostopno 15. 10. 2011 na: <http://www.zaposlitevnet>.
18. ZRSZ-Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (2011). Dostopno 12. 10. 2011 na: <http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/KnjigeInZlozenke/Knjige/Brezposelni.pdf>.
19. ZRSZ-Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (2011a). Dostopno 22. 8. 2011 na: <http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/KnjigeInZlozenke/Knjige/KariernaOrientacijaVSLO.pdf>.
20. ZRSZ-Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. *Mladi na trgu dela hitreje zaposljivi kot drugi iskalci zaposlitve (2010a)*. Dostopno 25. 5. 2010 na: http://www.ess.gov.si/za_medije/novinarske_konference/novinarska_konferenca?a_id=91.
21. ZRSZ-Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (2010b). *Stopnje registrirane brezposelnosti po občinah za leta 2006, 2007, 2008 in 2009*. Dostopno 1. 7. 2010 na: http://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/stopnja_registrirane_brez_poselnosti.
22. *ZRSZ-Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (2011c)*. Dostopno 22. 9.2011 na: http://www.ess.gov.si/_files/1425/letno_porocilo_2009_celje.pdf.
23. *Združenje za socialno pedagogiko (2011)*. Dostopno 15. 1. 2011 na: <http://www.zzsp.org/>.

DRUGI VIRI:

1. *Medkulturno vodenje in svetovanje-Teoretična izhodišča in zgledi v Evropi (MULTICULTURAL GUIDANCE AND COUNSELLING, Theoretical Foundations and Best Practices in Europe)*.
2. *Letno poročilo 2008, 2009 in 2010 o stopnji brezposelnosti v Območni službi Celje*, Celje: ZRSZ, Celje.
3. *Letno poročilo od leta 2006 dalje do sedaj o stopnji brezposelnosti v Območni službi Celje in na splošno v Sloveniji*.
4. (2009). Posvet Javnega sklada Republike Slovenije za razvoj kadrov in štipendije na Gospodarski zbornici Slovenije na temo Kadrovske štipendije: *Neizkoriščena priložnost delodajalcev in mladih*, Ljubljana.
5. PRAŠNIKAR, Janez, KOMAN, Matjaž, VALENTINČIČ, Aljoša (2009). *Kriza delovnih mest in skrbniški računi: reforma socialne države v Sloveniji*. Delo. Sobotna priloga. Leto 51, št. 123, Ljubljana.
6. *Raziskava Evrostudent (2007)*. MVZT, Ljubljana.
7. Razvojni center R&S Razvoj in svetovanje Celje (2009). Evalvacija programa spodbujanja Samozaposlovanja (APZ in EPD ukrep 2.4) za leto 2008 in leto 2009. Poročilo za Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ljubljana.

8. *Slovenske regije v številkah (2009, 2010)*. Statistični urad Republike Slovenije, Ljubljana.
9. Statistični letopis (2009). *Mladi v Sloveniji*. SURS, Ljubljana.
10. ZRSZ-Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, območna služba Celje (2010,2011). Podatki o registriranih brezposelnih in registriranih mladih brezposelnih osebah do 30 let v občini Celje za leta 2008, 2009, 2010 in 2011 ter podatki o vključenih mladih v ukrepe aktivne politike zaposlovanja v občini Celje za leta 2008, 2009 in 2010, poslani po elektronski pošti dne (12. 11. 2011). Območna služba Celje.
11. ZRSZ-Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, območna služba Celje (2011). *Poročilo za leto 2009, 2010*. Območna služba Celje.

PRILOGE

PRILOGA 1: Anketni vprašalnik

Moje ime je Irena Rezar in sem študentka visokošolskega študija Fakultete za upravo v Ljubljani. Pripravljam diplomsko nalogo na področju brezposelnosti mladih v celjski regiji v luči gospodarske krize. S pomočjo te ankete želim narediti raziskavo o vzrokih in stanju brezposelnosti med mladimi, kakšne težave in probleme imajo brezposelne mlade osebe pred redno zaposlitvijo in kako jih rešujejo. Anketa je anonimna in se vam za odgovore že vnaprej iskreno zahvaljujem.

1. Spol? M Ž

2. Vaša starost? _____

3. Vaš trenutni status?
 - a) Študent/dijak in trenutno delam, preko študentskega servisa
 - b) Študent/dijak in trenutno ne delam
 - c) Samozaposlen
 - d) Zaposlen v organizaciji
 - e) Brezposeln
 - f) Upokojen

4. Ali ste kdaj opravljali študentska dela?
 - a) Da
 - b) Ne

5. Če ste na četrto vprašanje odgovorili z DA: Ko ste iskali delo med vašim izobraževanjem, ste gledali samo na zaslužek ali ste si iskali delo, ki vam bo prineslo delovne izkušnje za kasnejšo redno zaposlitev?
 - a) Zanimal me je samo zaslužek
 - b) Zanimalo me je oboje, vendar zaslužek bolj kot delovne izkušnje
 - c) Zanimalo me je oboje, vendar delovne izkušnje bolj kot zaslužek
 - d) Ne glede na zaslužek, me je predvsem zanimalo kaj se lahko na tem delovnem mestu naučim.

6. Menite, da delodajalci upoštevajo študentsko delo kot primerne delovne izkušnje, ki so potrebne za delo v njihovem podjetju?
 - a) Jih upoštevajo
 - b) Jih ne upoštevajo
 - c) Jih delno upoštevajo

7. Ali menite, da bi se z upoštevanjem delovnih izkušenj, ki si jih mladi pridobijo s študentskim delom, pripomoglo k reševanju brezposelnosti med mladimi?
 - a) Da
 - b) Ne

8. Kakšne so možnosti zaposlitve v vašem poklicu, ki ste ga pridobili s končanjem srednje šole, fakultete, magisterija, doktorata?
- a) Dobre
 - b) Slabe
9. Bi se bili pripravljene prekvalificirati, če si za vaš poklic ne bi našli primerne zaposlitve?
- a) Da, pripravljen/a bi se bil/a prekvalificirati
 - b) Ne, ne bi se bil/a pripravljen/a prekvalificirati
10. Menite, da bi se morali začeti bodoči dijaki in študentje preusmerjati v bolj iskane poklice, npr. inženir strojništva, arhitekture, kuhar, gradbenik, natakar, vodovodar, ..., kljub temu, da jih to ne zanima, a bi si potem lažje našli zaposlitev?
- a) Da, to bi bila ena od rešitev za zmanjšanje brezposelnosti
 - b) Ne, to ni rešitev za zmanjšanje brezposelnosti
11. Menite, da Zavod RS za zaposlovanje nudi dovolj možnosti za dodatno izobraževanje brezposelnih?
- a) Da
 - b) Ne
12. Menite, da ženske težje najdejo zaposlitev kot moški?
- a) Da
 - b) Ne
13. Če ste na dvanajsto vprašanje odgovorili z DA: Se vam zdi, da je eden od vzrokov, zakaj imajo ženske manj možnosti pri zaposlovanju, nosečnost in s tem povezan porodniški dopust, več dni odsotnosti zaradi bolezni otrok, itd.?
- a) Da
 - b) Ne
14. Prosim za vaše mnenje glede moje trditve, da imajo ženske manj možnosti pri zaposlitvi zaradi otrok in nosečnosti kot moški? Je trditev pravilna ali ne?
-
-
15. Ste bili kdaj v evidenci brezposelnih oseb kot iskalec zaposlitve na zavodu RS za zaposlovanje?
- a) Da
 - b) Ne

Če ste na petnajsto vprašanje odgovorili z DA, vas prosim, da odgovorite še na naslednja vprašanja, ki se nanašajo na obdobje vaše zadnje prijave v evidenco brezposelnih oseb na Zavodu RS za zaposlovanje!

16. Koliko časa ste bili prijavljeni na Zavodu RS za zaposlovanje?
- a) 1-3 mesecev
 - b) 4-6 mesecev
 - c) 7-12 mesecev
 - d) Več kot eno leto
17. Koliko ponudb oz. vabil na razgovor ali usposabljanje ste dobili iz Zavoda RS za zaposlovanje?
- a) 1-3 ponudbe
 - b) 4-5 ponudb
 - c) 6-9 ponudb
 - d) Več kot 10 ponudb
 - e) Nobene ponudbe
18. Ste bili z delom zaposlenih na Zavodu RS za zaposlovanje zadovoljni?
- a) Da
 - b) Ne
19. Si boste v bodoče iskali zaposlitev sami, preko prijateljev, sorodnikov, znancev, bivših sodelavcev ali boste čakali, da vam Zavod RS za zaposlovanje poišče primerno zaposlitev za vas?
- a) Sam/a
 - b) Zavod RS za zaposlovanje mi naj poišče primerno zaposlitev
20. Ali menite, da bi bilo dobro, če bi bil sprejet Predlog Zakona o malem delu, ki je bil v letu 2011 na referendumu in ni bil uspešen? Ta predlog Zakona o malem delu, se nanaša na to, da bi lahko delali za omejeno plačilo in število ur tako študentje, dijaki, kot tudi brezposelne osebe in upokojenci?
- a) Menim, da bi bilo dobro sprejeti ta Predlog Zakona o malem delu
 - b) Menim, da ne bi bilo dobro sprejeti tega Predloga Zakona o malem delu
 - c) Ne vem

PRILOGA 2: Registrirano brezposelne mlade osebe v Sloveniji v obdobju 2008-2011

Starostni razred	Do 18 let	Nad 18-25 let	Nad 25-30 let	Skupaj
2008	117	8.282	9.824	18.223
2009	130	11.929	15.365	27.424
2010	104	11.308	16.282	27.694
Avgust 2011	131	8.711	15.370	24.212
September 2011	153	8.794	15.330	24.277
Indeks 2009/2008	111,1	144,0	156,4	150,5
Indeks 2010/2009	80,0	94,8	106,0	100,1
Indeks sept 2011/ avg 2011	116,8	101,0	99,7	100,3

Vir: SURS, 2011

PRILOGA 3: Brezposelne mlade ženske v Sloveniji v obdobju 2008-2011

Slovenija	Vse brezposelne osebe			Brezposelne osebe do 30 let
Leto	Število	Od tega žensk	Delež žensk (%)	Število
2008	66.239	33.679	50,8	18.223
2009	96.672	46.468	48,1	27.424
2010	110.021	51.211	46,5	27.694
Avg. 2011	106.996	50.998	47,7	24.212
Sept. 2011	107.049	51.335	48,0	24.277

Vir: ZRSZ, 2011

PRILOGA 4: Brezposelne mlade ženske v OS Celje v obdobju 2008-2011

OS Celje	Brezposelne osebe			Brezposelne osebe do 30 let		
Leto	Vse osebe	Od tega žensk	Delež žensk (%)	Vse osebe	Od tega žensk	Delež žensk (%)
2008	7.678	4.144	54,0	2.236	1.323	59,2
2009	10.518	5.257	50,0	3.385	1.753	51,8
2010	11.594	5.613	48,4	3.125	1.601	51,2
Avg. 2011	11.027	5.520	50,0	2.680	1.440	53,7
Sept. 2011	10.977	5.582	50,8	2.626	1.429	54,4

Vir: ZRSZ, 2011

PRILOGA 5: Struktura registrirano brezposelnih mladih v OS Celje v obdobju 2008-2010 glede na spol

Leto	2008			2009			2010		
Spol	Moški	Ženske	Delež žensk (%)	Moški	Ženske	Delež žensk (%)	Moški	Ženske	Delež žensk (%)
UD Celje	285	402	58,5	531	522	49,6	511	494	49,2
OS Celje	913	1.323	59,2	1.632	1.753	51,8	1.524	1.601	51,2

Vir: ZRSZ, 2011

PRILOGA 6: Izobrazbena struktura brezposelnih mladih v Sloveniji v obdobju 2008-2010

Leto	2008		2009		2010	
Stopnja izobrazbe	Število	Delež (%)	Število	Delež (%)	Število	Delež (%)
I. stopnja	4.545	24,9	6.374	23,2	6.482	23,4
II. stopnja	979	5,4	1.490	5,42	1.288	4,6
III. stopnja	37	0,20	46	0,17	39	0,14
IV. stopnja	3.439	18,9	5.423	19,7	5.021	18,1
V. stopnja	7.051	38,7	10.497	38,2	10.851	39,1
VI. stopnja	362	2,0	699	2,5	791	2,8
VII. stopnja	1.783	9,8	2.841	10,34	3.062	11,03
VIII. stopnja	9	0,050	16	0,058	22	0,080
Bolonj. programi	18	0,10	78	0,28	197	0,71
Skupaj	18.223	100	27.464	100	27.753	100

Vir: ZRSZ, 2011

PRILOGA 7: Izobrazbena struktura brezposelnih mladih na UD Celje v obdobju 2008-2010

Leto	2008		2009		2010	
Stopnja izobrazbe	Število	Delež (%)	Število	Delež (%)	Število	Delež (%)
I. stopnja	145	21,1	229	21,8	215	21,4
II. stopnja	43	6,3	58	5,5	59	5,9
III. stopnja	-	-	-	-	-	-
IV. stopnja	121	17,6	190	18,0	161	16,0
V. stopnja	283	41,2	419	39,8	429	42,7
VI. stopnja	28	4,1	38	3,6	35	3,5
VII. stopnja	66	9,6	110	10,5	90	9,0
VIII. stopnja	-	-	1	0,1	1	0,1
Bolonj. programi	1	0,2	8	0,8	15	1,5
Skupaj	687	100,0	1.053	100,0	1.005	100,0

Vir: ZRSZ, 2011

PRILOGA 8: Starostna struktura registrirano brezposelnih mladih v Sloveniji in OS Celje, december 2010

Območna služba	Skupaj	Delež (%)	do 18 let	Delež (%)	od 18 do 25 let	Delež (%)	od 25 do 30 let	Delež (%)
OS Celje	3.125	100,0	11	0,3	1.298	41,5	1.816	58,1
Slovenija	27.694	100,0	104	0,4	11.308	40,8	16.282	58,8

Vir: ZRSZ, 2011

PRILOGA 9: Vključenost brezposelnih mladih v ukrepe APZ v OS Celje v obdobju 2008-2010

Leto	2008		2009		2010	
Skupina ukrepov	Število	Delež (%)	Število	Delež (%)	Število	Delež (%)
1. Svetovanje in pomoč pri iskanju zaposlitve	571	30,9	721	24,8	910	27,1
2. Usposabljanje in izobraževanje	932	50,4	1.383	47,6	1.269	37,8
3. Spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja	191	10,4	644	22,1	912	27,2
4. Programi za povečanje socialne vključenosti	154	8,3	160	5,5	266	7,9
Skupaj	1.848	100,0	2.908	100,0	3.357	100,0

Vir: ZRSZ, 2011

PRILOGA 10: Vključenost brezposelnih mladih žensk v ukrepe APZ v OS Celje v obdobju 2008-2010

Leto	2008		2009		2010	
Skupina ukrepov	Število	Delež (%)	Število	Delež (%)	Število	Delež (%)
1. Svetovanje in pomoč pri iskanju zaposlitve	415	35,0	435	27,7	533	30,8
2. Usposabljanje in izobraževanje	563	47,6	730	46,6	628	36,3
3. Spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja	80	6,8	271	17,3	332	19,2
4. Programi za povečanje socialne vključenosti	126	10,6	132	8,4	235	13,6
Skupaj	1.184	100,0	1.568	100,0	1.728	100,0

Vir: ZRSZ, 2011

PRILOGA 11: Vključenost brezposelnih mladih v skupine ukrepov APZ v OS Celje v obdobju 2008 - 2010

Leto	2008		2009		2010	
Skupina ukrepov	Število	Delež (%)	Število	Delež (%)	Število	Delež (%)
1. Svetovanje in pomoč pri iskanju zaposlitve	571	100,0	721	100,0	909	100,0
Pomoč pri načrtovanju poklicne poti in iskanju zaposlitve - delavnice	522	91,4	497	69,0	541	59,5
UŽU	-	-	70	9,6	51	5,6
Klubi za iskanje zaposlitve	49	8,6	154	21,4	316	34,8
Vključitev brezposelnih oseb v nove in razvojne projekte	-	-	-	-	1	0,1
2. Usposabljanje in izobraževanje	933	100,0	1.383	100,0	1.269	100,0
Programi institucionalnega usposabljanja	298	32,0	525	38,0	261	20,6
Priprava za potrjevanje NPK	-	-	-	-	39	3,1
Potrjevanje NPK	5	0,5	26	1,9	35	2,8
Delovni preizkus	226	24,2	311	22,5	352	27,7
Usposabljanje na delovnem mestu 2007/ 2008	100	10,7	-	-	-	-
Usposabljanje na delovnem mestu za leto 2008	172	18,4	136	9,8	-	-
Usposabljanje na delovnem mestu za leto 2009/ 2010	-	-	166	12,0	-	-
Usposabljanje na delovnem mestu za leto 2009/ 2011	-	-	26	1,9	355	28,0
Formalno izobraževanje	110	11,8	136	9,8	195	15,4
PUM	22	2,4	57	4,1	32	2,5
3. Spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja	191	100,0	644	100,0	912	100,0
Pomoč pri samozaposlitvi	101	52,9	216	33,5	449	49,2
Subvencije za samozaposlitev	34	17,8	155	24,1	43	4,7
Spodbujanje novega zaposlovanja dolgotrajno brezposelnih oseb - prejemniki DSP	7	3,7	-	-	-	-
Spodbujanje zaposlovanja mladih brezposelnih oseb	30	15,7	1	0,2	-	-
Spodbujanje zaposlovanja dolgotrajno brezposelnih oseb-prejemnikov DSP za leto 2008	16	8,4	1	0,2	-	-
Spodbujanje zaposlovanja dolgotrajno brezposelnih oseb-prejemnikov DSP za leto 2009	-	-	2	0,3	-	-
Spodbujanje zaposlovanja dolgotrajno brezposelnih oseb-prejemnikov DSP za leto 2010	-	-	-	-	21	2,3
Pomoč pri zaposlovanju dolgotrajno brezposelnih žensk 2	3	1,6	-	-	-	-
Zaposli.me	-	-	167	26,0	93	10,2
Zaposli.me2	-	-	-	-	195	21,4
Spodbujanje zaposlovanja za krajši delovni čas	-	-	102	15,9	3	0,3
Subvencije za samozaposlitev 2010-2013	-	-	-	-	108	11,8
4. Programi za povečanje socialne vključenosti	154	100,0	160	100,0	266	100,0
Javna dela	138	89,6	151	94,4	243	91,4
Spodbujanje zaposlovanja dolgotrajno brezposelnih oseb	14	9,1	4	2,5	-	-
Spodbujanje zaposlovanja dolgotrajno brezposelnih oseb za leto 2009/ 2010	-	-	5	3,1	14	5,3
Subvencioniranje zaposlitev pri izvajanju pomoči na domu ter osebne asistencije	2	1,3	-	-	4	1,5
Spodbujanje razvoja socialnega podjetništva	-	-	-	-	5	1,9
SKUPAJ (1+2+3+4)	1.833	100,0	2.908	100,0	3.356	100,0

Vir: ZRSZ, 2011